ISSN 1846-3827

Grb i Zastava

24

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj 24, Godina XII.
Zagreb, studeni 2018.

Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association
Number 24, Volume XII, Zagreb, November 2018

Varaždin privremeno promijenio zastavu

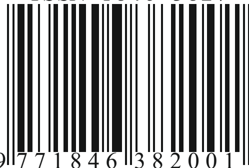
U sklopu proslave povratka hrvatskih reprezentativaca s Europskog prvenstva u Rusiji, gdje su osvojili srebrnu medalju „zlatnog sjaja“, održane su javne proslave u mnogim hrvatskim gradovima. Zanimljivo je zabilježiti da je Grad Varaždin, kako je to objavio službeni gradski portal, 10. srpnja 2018., odlukom gradonačelnika dr. Ivana Čehoka, a na prijedlog mnogih građana, privremeno promijenio svoju službenu zastavu: *Umjesto dosadašnje povijesne službene zastave s crveno-bijelim prugama, zastava Grada Varaždina bit će sljedećih nekoliko dana u prepoznatljivim crveno-bijelim kvadratićima.*

Ovu informaciju su prenijeli mnogi mediji. Dakako, unatoč zgodno sročenim riječima nadležnog gradskog ureda, Varaždin nije promijenio službenu zastavu od pet crveno-bijelih vodoravnih pruga, već je naprosto, na njezino uobičajeno mjestu na pročelju zgrade gradske vijećnice istaknuta „navijačka kockasta“ zastava. Da se radi o sretnoj dosjetki ljubazno nam je potvrdio i privremeni pročelnik Upravnog odjela za poslove gradonačelnika i Gradskog vijeća, Dražen Dretar, koji nam je ljubazno i ustupio fotografije.

Varaždin Temporarily Changed its Flag

Celebrating the return of the Croatian representatives from the European Championship in Russia, where they won the silver medal "with golden shine", several public events were held in Croatian cities. It should be noted that the City of Varaždin temporarily changed its official flag (reported by the official city website on 10.07.2018), as decreed by Mayor Dr. Ivan Čehok, after a proposal by numerous citizens: Instead of the previous historical official flag of red and white stripes, the flag of the City of Varaždin shall be, for the next few days, in the recognizable red-white checks.

→ *18*

Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo osnovano je 2006. godine. HGZD je član
The Croatian Heraldic & Vexillological Association was established in 2006. HGZD is a member of
FIAV **CIGH**

Fédération internationale des associations vexillologiques · *Confédération internationale de généalogie et d'heraldique*

UVODNIK EDITORIAL

Dragi čitatelju,

Neizmjerno nas veseli činjenica da smo u odnosu na ranije brojeve GiZ, ovaj puta našu *Kronologiju* s posljednje stranice morali razdvojiti na dvije... jednako kao i činjenica da se među suradnicima i opet pojavljuju neka nova imena za koja smo uvjereni da neće ostati samo na jednokratnom prilogu.

Slijedom našeg običaja da u časopisu dajemo mjesta i stranim autorima, ovaj puta za nas piše pečuški doktorand **Pelles**, doduše, o temi koja je jednako tako i domaća. Raduje nas uskoro najavljena objava njegove knjige, koja će se predstaviti i u **Rijeci**. Kolegica iz **Osijeka** koja grbove koristi za datiranje predmeta svojeg prvotnog interesa – glazbenih instrumenata, pripremila nam je jedan mali biser iz njezinog područja rada.

Naši „stari" suradnici nastavljaju svoje rubrike, pa tako čitamo četrnaesti **Galovićev** prilog o zaslužnim heraldičarima, četvrti **Todorovićev** o zastavama na portolanima, treći **Horvatov** o zastavama u kasnosrednjo-vjekovnim bitkama. I kolega **Vitez** je ponovo našao jednu zanimljivost o kojoj piše. Među redovite rubrike možemo svrstati i izvještaj s *Međunarodnog festivala zastavica* i s njim povezane radionice, kojeg donosimo s malim vremenskim odmakom. Prilozi su pričekali zbog mnoštva materijala koje smo imali u prethodnim brojevima, no mislim da zbog toga nisu nimalo izgubili na atraktivnosti.

Čitajte i o svečanosti koju smo u lipnju upriličili zajedno s tri stožerne nacionalne kulturno-povijesne institucije. A kao što vidite i na naslovnici, ni nas nije u potpunosti zaobišlo nogometno ludilo ove godine.

Naši marljivi kolege iz **Zadra** objavili su početkom godine kapitalno djelo dalmatinske heraldike, čija predstavljanja smo sa zanimanjem pratili, o čemu izvještava kolega **Božić**. Drugu knjigu koju ovaj puta prikazujemo je inozemnog izdavača, pomalo egzotične teme, no pripremljena je toliko primjereno za naše „zapadne" heraldičke oči da bi bilo šteta da ju ne spomenemo. Potom nas prof. **Galović** upoznaje s dva sjajna nedavno obranjena diplomska rada s heraldičkom temom. Jedan od diplomanada izvještava nas s heraldičkog kongresa u **Arrasu**, na kojem nas je predstavljao i za koji je dobio stipendiju **Međunarodne heraldičke akademije**. HGZD je ponosan na njegov uspjeh te smo mu uz to osigurali i našu skromnu financijsku potporu.

Uvodimo i novu rubriku *Bljesci* s kratkim vjesticama i prilozima s društvenih mreža. Hoće li postati redovita, povremena ili ostati jednokratna, ovisi o Vama, hoćete li nam dostavljati materijale za nju. Kada vidite prilog na društvenim mrežama ili u medijima koji se tiče grbova i zastava u bilo kojem njihovom aspektu u društvu, podijelite ga s nama na hgzd@hgzd.hr

Kao i inače, želim vam da uživate čitajući GiZ,

Željko Heimer

Dear Reader,

The fact that we had to expand our Chronology *from the back cover, where it has been located in previous numbers, to yet another page, gives us immense joy… just as much as the fact that we again have some new names among our authors, who, we are convinced, will not be restricted to a single contribution.*

Following our custom of welcoming foreign authors to our journal, a doctoral candidate from Pécs ***Pelles*** *writes for us, indeed on a domestic topic. We are looking forward to the publication of his new book, to be promoted in* ***Rijeka*** *soon. A colleague from* ***Osijek*** *who is using coats of arms to date artifacts of her primary interest – musical instruments – prepared a small pearl for us from her area of research.*

Our "old" authors continue with their columns, so we are reading ***Galović****'s 14th article on meritorious heraldists,* ***Todorović****'s fourth article on portolan flags, and* ***Horvat****'s third article on flags in late mediaeval battles. Our colleague* ***Vitez*** *also found a curiosity to write about. Among our regular columns we also count the report from the* International Art Flags Festival *and a related workshop, which we bring with some delay. The text had to wait due to the large amount of material we wanted to publish in previous numbers, but I do not think that it has lost anything attractiveness.*

You can also read about the celebration we held in July, together with three important national cultural and historical institutions. And, as you may see on the front page, we were not entirely bypassed by this year's football frenzy.

Earlier this year, our diligent colleagues from ***Zadar*** *issued a superb piece on Dalmatian heraldry. We followed with interest the presentations of their book, as reported by our colleague* ***Božić****. The other book that we present this time is by a foreign publisher, on a somewhat exotic topic, but so appropriate for our "western" heraldic eyes that it would be a pity not to mention it. Afterward Prof.* ***Galović*** *describes two excellent recently defended graduate theses. One of these graduates reports from the heraldic congress in* ***Arras****, where he represented us, and for which he was awarded a sponsorship from the* ***International Academy of Heraldry****. HGZD is proud of his success and we therefore provided him additional although modest financial support.*

We introduce a new column, Flashes*, with brief news and contributions from social networks. Whether it becomes a regular, occasional, or one-time column depends on your delivering materials to fill it. When you see a post on social networks or in the media regarding coats of arms and flags in any of their social aspects, share it with us at hgzd@hgzd.hr*

As usual, I hope you enjoy reading GiZ,

Željko Heimer

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske financijski podupire časopis **Grb i Zastava** kao časopis za popularizaciju znanosti

Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia *provide financial support to* **Grb i Zastava** *as a journal for popularization of science*

S A D R Ž A J
C O N T E N T S

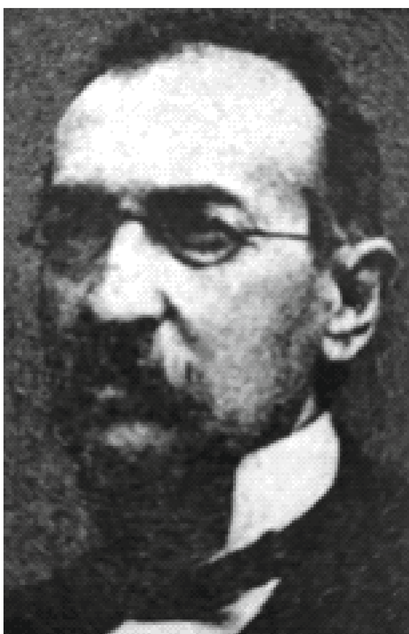

Tomislav Galović

Leksikon hrvatske heraldike – heraldičari (14)

Fridrik Antun Galvani (1822. – 1890.)

Lexicon of Croatian Heraldry – Heraldists (14)

Političar, književnik, povjesničar i heraldičar **Fridrik Antun Galvani** (tal. *Federico Antonio /Niccolò/ Galvani*) rođen je 6. XII. 1822. u **Šibeniku**. Potječe iz obitelji talijanskog podrijetla koja se u Šibenik nastanila zbog trgovačkih razloga. Školovanje pohađa i završava u rodnom gradu, a doktorat iz prava stječe u **Padovi** 1849. godine. Nakon povratka u Šibenik cijeli je radni vijek obavljao javnobilježničku službu (od 1851. do 1890.). Jedan je od najistaknutijih dalmatinskih, tj. šibenskih, autonomaša – političara koji se bore protiv ujedinjenja **Dalmacije** s **Hrvatskom** te se suprotstavljaju uvođenju hrvatskog jezika u škole. Bio je zastupnik u *Kuriji gradova* **Dalmatinskoga sabora** (1861. – 1867.) u Zadru. U nekoliko navrata u razdoblju od 1863. do 1872. godine prisjednik je i upravitelj šibenske općine. Utemeljio je 1886. godine i bio prvi predsjednik *Società Operaria di Mutuo Soccorso* (Talijansko radničko društvo za pomoć). Ravnatelj je i *Società del Casino* (Talijanska čitaonica) u Šibeniku. Surađivao i svojim tekstovima bio prisutan u autonomaškim političkim i kulturnim glasilima: *La Dalmazia* (Dalmacija), *La Voce dalmatica* (Dalmatinski glas) i *Annuario dalmatico* (Dalmatinski godišnjak). Poznavao je hrvatski, latinski i (staro)grčki jezik te se bavio i književnim radom pišući pjesme i drame. Tiskao brošuru *Una lezione. Frammenti di cronaca cittadina* (Pouka. Fragmenti gradske kronike), Sebenico, 1870., koja sadrži izvadak njegova govora u pokrajinskom Dalmatinskom saboru 18. IV. 1861. o (protivljenju) sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, potom izvadci iz zadarskih novina *Nazionale* (br. 25, 27 i 29) te spor vezan uz jedan napad u Čitaonici u Šibeniku.

U javnim i privatnim arhivima te knjižnicama Šibenika, **Zadra**, **Raba** i **Venecije** istraživao povijest svoga grada te pisao o različitim šibenskim povijesnim temama. No, najviše ga je zaokupljala heraldička baština, genealogija i povijest plemstva.

Godine 1880. sastavio je za internu uporabu *Stemmi di famiglie nobili venete, compilato per proprio uso da F. A. Galvani* (Grbovi venecijanskih plemićkih obitelji, sastavljeno za vlastite potrebe od F. A. Galvanija), a što je zapravo bila predradnja za njegovo glavno djelo *Il Re d'armi di Sebenico con illustrazioni storiche* (Ilustrirani opis grbova grada Šibenika). Objavljeno je u dva sveska u Veneciji, u tiskari **Pietra Naratovicha**. Prvi svezak je tiskan godine 1884. (iako na unutarnjoj naslovnici stoji „1883." godina što nije ispravno jer se u tekstu knjige navodi npr. 1884. godina kao godina smrti jedne osobe ili se citira *Annuario dalmatico*, Zara, 1884.), a sadrži str. 1-240 te *Errata – Corrige* (1 str.).

Drugi svezak također je tiskan u istoj tiskari i iste (1884.) godine (no, postoje tiskane i vanjske korice knjige koje nose godinu „1885.", a što ipak ne odgovara stvarnoj godini tiska knjižnog bloka, tj. 1884.), a sadrži str. 1-109 i dodatak u kojem se nalazi 23 (većinom) kolorirane table šibenskih grbova izrađenih u litografiji **D. Bonmassari** u Veneciji.

***Fridrik Antun Galvani** (Ital.* Federico Antonio /Niccolò/ Galvani*) was born in **Šibenik** on 6 December 1822. His family originated in Italy and settled in Šibenik as merchants. He finished school in his home town and received a doctorate in law in **Padua** 1849. Upon his return to Šibenik he held the office of public notary for the rest of his life (from 1851 to 1890). He was among the most prominent Dalmatian, i.e. Šibenik, Autonomists – politicians struggling against the unification of **Dalmatia** with **Croatia**, and he opposed the introduction of the Croatian language in schools. He was an elected representative (1861–1867) in the* Curia of Cities *in the **Diet of Dalmatia** in Zadar. Between 1863 and 1872, during several mandates, he was judiciary assessor and administrator for the municipality of Šibenik. In 1886 he established the* Società Operaria di Mutuo Soccorso *(Italian Workers Mutual Aid Society) and was its first president. He was also director of the* Società del Casino *(Reading Room) in Šibenik. He was involved with and published in the Autonomists' political and cultural journals:* La Dalmazia *(Dalmatia),* La Voce dalmatica *(Dalmatian Voice), and* Annuario dalmatico *(Dalmatian Yearbook). He knew Croatian, Latin, and (Ancient) Greek and he wrote literary works, songs, and dramas. He printed a booklet* Una lezione. Frammenti di cronaca cittadina *(A lesson. Fragments of a town chronicle), Sebenico, 1870, including excerpts from his 18 April 1861 address in the regional Diet of Dalmatia opposing the unification of Dalmatia with Croatia, excerpts from the Zadar newspaper* Nazionale *(nr. 25, 27, and 29), and an item on litigation regarding an attack in the Šibenik Reading Room.*

*He researched the history of his city in public and private archives and in libraries in Šibenik, **Zadar**, **Rab**, and **Venice**, and he wrote on various historical topics regarding Šibenik. However, he was mostly preoccupied with the heraldic heritage, genealogy, and history of the nobility.*

In 1880 he compiled for his own use the Stemmi di famiglie nobili venete, compilato per proprio uso da F. A. Galvani *(Coats of Arms of Venetian Noble Families, compiled for personal use by F. A. Glavani). This was essentially a preparatory work for his main opus* Il Re d'armi di Sebenico con illustrazioni storiche *(Illustrated Blazon of Coats of Arms of Šibenik), published in two volumes in Venice by the **Pietro Naratovich** printing shop. The first volume was printed in 1884 (while the front page incorrectly reads 1883, the text makes the year clear, as it mentions the 1884 death of a person and cites the* Annuario dalmatico*, Zara, 1884). It comprises pp. 1–240 and a page of* Errata – Corrige.

*The second volume was printed in the same shop, also in 1884 (while some hardcovers are inscribed 1885, the main body of the text was printed in 1884), consisting of pp. 1–109 and an appendix with 23 (mostly) colored tables of Šibenik coats of arms, printed in the **D. Bonmassari** lithography in Venice.*

U *Il Re d'armi di Sebenico* Galvani je obradio i opisao grbove grada Šibenika davši im heraldičko-genealoški i povijesni kontekst. Na početku se knjige nalazi predgovor (*Al Lettore*) datiran u Šibeniku 30. lipnja 1883. godine. Nakon toga dolazi poglavlje u kojem se iznosi kratka povijest grada Šibenika (*Citta*) te periodizacija njegove političke i crkvene povijesti (*Epoche della storia civile ed ecclesiastica di Sebenico*) od 700. (Galvani vrlo nekritički smatra da je grad tada utemeljen) do 1878. godine. Slijedi dosta temeljita obrada grbova šibenskih biskupa (*Vescovi*) uz donošenje podataka o svakom od njih i to u rasponu od 1274. (tada još Šibenske biskupije nema) do 1876. godine, tj. do biskupa **Antuna Josipa Fosca**. Potom Galvani obrađuje ukupno 60 plemićkih obitelji (*Nobili*) od *Andreis* do *Zuriatich*, Na kraju prvog sveska nalaze se ispravci i dopune (*Rettifiche e aggiunte*).

In his Il Re d'armi di Sebenico *Galvani presented and described the coats of arms of Šibenik, providing their heraldic, genealogical, and historical context. The book starts with a preface (*Al Lettore*) dated 30 June 1883, in Šibenik. It is followed with a chapter presenting a short history of the city (*Citta*) and a timeline of its political and ecclesiastic history (*Epoche della storia civile ed ecclesiastica di Sebenico*) from 700 (Galvani, most uncritically, considers that the year of the city's founding) to 1878. This is followed with a most detailed presentation of the coats of arms of Šibenik bishops (*Vescovi*) with individual data for the period from 1274 (where there is still no Šibenik Diocese) until 1876, i.e. up to Bishop **Antun Josip Fosco**. Galvani then presents a total of 60 noble families (*Nobili*) from *Andreis *to* Zuriatich*. At the end of Volume I are corrections and additions (*Rettifiche e aggiunte*).*

U drugom svesku opisani su grbovi nepoznate ili nesigurne atribucije (*Stemmi di appartenenza ignota o incerta*). Zatim slijede grbovi mletačkih (*Veneti*) kneževa, kapetana i zapovjednika tvrđava. Ovom dijelu također je pridodano zasebno poglavlje o ne atribuiranim grbovima. U dodatku (*Appendice*) doneseni su opisi kraljevskih, kneževskih i provincijskih grbova (npr. *Albania*, *Bosnia*, *Croazia*, itd.) te drugih plemićkih obitelji (tzv. *Nobili forestieri*) iz Dalmacije i drugdje (npr. knezovi Bribirski), a koje su povezane sa Šibenikom. Na kraju ovoga sveska dolaze heraldičke table (T. I – XXIII).

Il Re d'armi di Sebenico djelo je podjednako heraldičko, ali i genealoško te povijesno zbog brojnih podataka koji se donose o šibenskim plemićkim obiteljima i njihovim istaknutima pojedincima. Također donosi i tekstove natpisa (većinom na latinskom te pojedine na talijanskom jeziku) s pročelja zgrada ili drugih spomenika u Šibeniku.

Nakon objave djelo *Il Re d'armi di Sebenico* imalo je „zapažene odjeke u dalmatinskoj, talijanskoj i austrijskoj znanstvenoj javnosti, a iscrpnije je prikazano u šibenskom crkvenom glasilu *Folium dioecesanum* (1886, 2–4)" (**Lovorka Čoralić**). Jedan od najboljih znalaca šibenske povijesti **don Krsto Stošić** ovako je ocijenio Galvanijev životni

*Volume II presents the coats of arms of unknown or uncertain attribution (*Stemmi di appartenenza ignota o incerta*), followed by the arms of Venetian dukes, captains, and fortress commanders (*Veneti*). A separate chapter on unattributed arms is present in this volume as well. The appendix (*Appendice*) provides blazons of royal, princely, and provincial coats of arms (e.g.* Albania, Bosnia, Croazia, *etc.) and foreign noble families (*Nobili forestieri*) from Dalmatia and elsewhere (e.g. the dukes of Bribir) linked with Šibenik. Finally the Volume ends with heraldic tables (T I–XXIII).*

Il Re d'armi di Sebenico *is equally a heraldic, genealogical, and historical work, due to voluminous data provided on the Šibenik noble families and their notable members. It also includes texts of inscriptions (mostly in Latin and some in Italian) from the building façades and other monuments in Šibenik.*

After its publication Il Re d'armi di Sebenico *received "noticeable response from the Dalmatian, Italian, and Austria scientific public, and it was presented in detail in the Šibenik church newsletter* Folium dioecesanum *(1886, 2–4)" (**Lovorka Čoralić**). One of the most prominent scholars of Šibenik history, **Don Krsto Stošić**, provided this evaluation of the Galvani's opus: "In this work, which would be a boasting matter for*

rad: „U ovom djelu, kakvim bi se mogli ponositi i veći gradovi, pisac je objektivno, iznio povijest plemića i njihove grbove u Šibeniku" (1936.). Prema ocjeni **Milivoja Zenića** „ova knjiga, kao vrhunski domet onodobna tiskarska umijeća, i danas plijeni izvanrednom grafičko-likovnom opremom, posebice brojnim ilustracijama s koloriranim crtežima grbova šibenskih plemićkih obitelji" – odnosno – „Galvanijevo heraldičko djelo i danas je najiscrpniji izvor za poznavanje grbova šibenskog plemstva i zacijelo jedna od najljepših šibenskih tiskanih knjiga" (2002.).

IL RE D'ARMI

DI

SEBENICO

CON ILLUSTRAZIONI STORICHE

DI

F. A. GALVANI

VENEZIA

Galvani je pisao i o **Jurju Dalmatincu** temeljem svoga djela *Il Re d'armi di Sebenico* („Maestro Giorgio, architetto della Cattedrale di Sebenico, e i di lui discendenti", *Annuario dalmatico* I (1884): 1-8). Napisao je i kratku povijest Šibenika (*Storia di Sebenico*) te prikazao njegovu upravu i različite gradske službe (*Cariche civiche*). To mu je posmrtno tiskano zalaganjem prof. **Vincenza/Vicka Miagostovicha** („Memorie di Sebenico. Scritti inediti", *Il Nuovo cronista di Sebenico* 4/1896 (1896): 132-143; 5-6/1897-1898 (1898): 188-225). Objavljen mu je i tekst o šibenskim knezovima i rektorima, tj. njihov popis: „Conti e rettori di Sebenico detti poi Conti e Capitani. Serie cronologica documentata tratta da un'opera araldica inedita" (*Il Nuovo cronista di Sebenico* 5-6/1897-1898 (1898): 72-105). U rukopisima su mu ostali rodoslovi šibenskog plemstva (Divnić i dr.).

IL RE D'ARMI

DI

SEBENICO

CON ILLUSTRAZIONI STORICHE

DI

F. A. GALVANI

VOLUME II.

VENEZIA

Prem. Stab. Tip. di Pietro Naratovich

1884

Iako talijanskog podrijetla i talijanskog nacionalnog osjećaja te djelovanja Galvanija ubrajamo u istaknute heraldičare hrvatskog povijesnog područja, a koji su se tijekom svoga života i radnog vijeka bavili heraldičkom baštinom – u ovome slučaju drevnoga hrvatskog kraljevskoga grada Šibenika i svih njegovih stanovnika.

F. A. Galvani umro je u Šibeniku 19. XI. 1890. godine. Njegova rukopisna ostavština (dio je bio kod V. Miagostovicha u Šibeniku, a zatim u Goriciji /Gorizia, Italija/ kod **Giovannija Miagostovicha** i nasljednika) sadrži i pojedine spise (odnesene) iz šibenskog Gradskog poglavarstva (napose Odluke vijeća plemića, tzv. *Il libro rosso di Sebenico*) i dr. No, dio je ostavštine bio kod Galvanijeve kćerke **Lucije Gogola** te potom kod potomaka obitelji (**Miroslava Gogale** u Splitu).

*much bigger cities, the writer objectively presented the history of nobility and their coats of arms in Šibenik" (1936). An evaluation by **Milivoj Zenić** noted "this book, as the summit of the printing craft of its time, still attracts with its exceptional graphic and artistic attributes, notably the numerous illustrations with colored drawings of Šibenik noble families coats of arms" – i.e. "Galvani's heraldic work is still the most exhaustive source for Šibenik noble arms and surely one of the most beautiful printed books about Šibenik" (2002).*

*Galvani also wrote about **Juraj Dalmatinac** (*Giorgio da Sebenico*), based on his work* Il Re d'armi di Sebenico *("Maestro Giorgio, architetto della Cattedrale di Sebenico, e i di lui discendenti",* Annuario dalmatico *I (1884): 1–8). He also wrote a short history of Šibenik (*Storia di Sebenico*) documenting its administration and various city offices (*Cariche civiche*). These were printed posthumously through the efforts of Prof. **Vincenzo/Vicko Miagostovich** ("Memorie di Sebenico. Scritti inediti",* Il Nuovo cronista di Sebenico *4/1896 (1896): 132–143; 5–6/1897–1898 (1898): 188–225). Galvani's list of Šibenik's dukes and rectors, was also published as "Conti e rettori di Sebenico detti poi Conti e Capitani. Serie cronologica documentata tratta da un'opera araldica inedita" (*Il Nuovo cronista di Sebenico *5–6/1897–1898 (1898): 72–105). His genealogies of Šibenik nobility (Divinić et al.) remained an unpublished manuscript.*

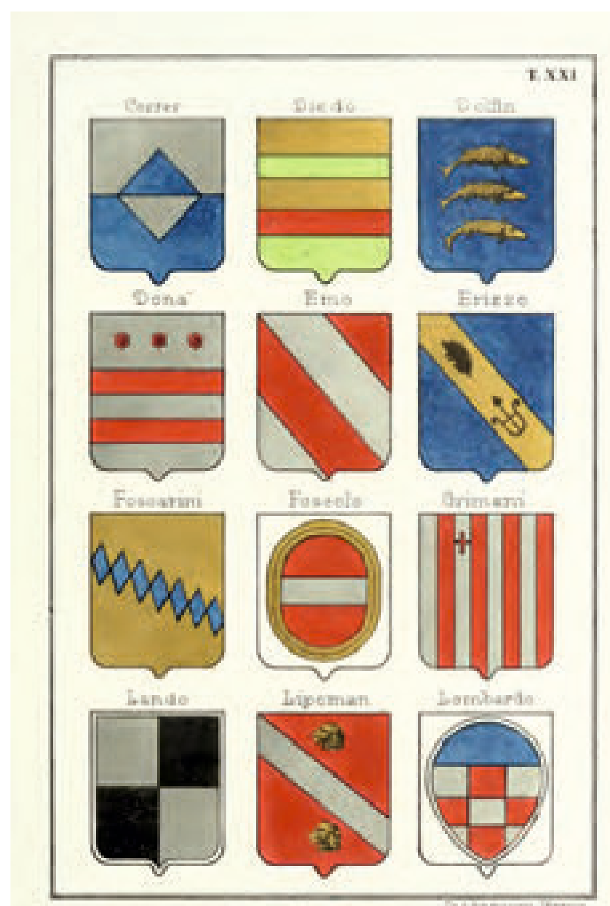
Although he was of Italian origin and ethnic affiliation, Galvani is counted among the most prominent heraldists of the Croatian historical region, for his life and work dealing with heraldic heritage – in this case of the ancient Croatian royal city of Šibenik and its inhabitants.

*F. A. Galvani died in Šibenik on 19 November 1890. His manuscripts (part with V. Miagostovich in Šibenik, and part with **Giovanni Miagostovich** and his descendants in Görz/Gorizia, Italy) also contain various documents from the Šibenik city magistrate (first of all the Decisions of the Nobility Council, so called* Il libro rosso di Sebenico*) and others. Part of his heritage continued through his daughter, **Lucija Gogola**, and afterward her descendants (**Miroslav Gogala** in Split).*

O životu i djelu F. A. Galvanija vidi | *On the life and work of F. A. Galvani see*

Federico Stefani, „F. A. Galvani, *Il Re d'Armi di Sebenico, con illustrazioni storiche*. Venezia, Naratovich, 1883-1884, Vol. 2, con XXX [sic!] tavole di stemmi colorati", *Archivio veneto* (Venezia) /Nuova serie/ XV (1885) 29/2: 450-451; ****Folium dioecesanum — Organon curiae episcopalis Sebenicensis V* (1886) 2-4; **Federico Stefani**, "Re d'Armi di Sebenico del dottore F. A. Galvani", *Folium dioecesanum — Organon curiae episcopalis Sebenicensis* V (1886) 3: 25 – članak preuzet iz: *Archivio veneto* XV/1885; **Krsto Stošić**, *Galerija uglednih Šibenčana*, Šibenik: Tiskara „Kačić", 1936., 34-35; **Stjepan Antoljak**, *Pomoćne istorijske nauke*, Kraljevo: Istorijski arhiv Kraljevo (Biblioteka časopisa »Naša prošlost«, knj. 3), 1971., 127; **Slavo Grubišić**, *Šibenik kroz stoljeća*, Muzej grada Šibenika (Povremena izdanja Muzeja grada Šibenika, sv. 4), Šibenik, 1974., 141-144; **Andrija Tambača**, *Šibensko iverje 1871–1941.*, Šibenik: Društvo Šibenčana i prijatelja Šibenika u Splitu, 1987., 25, 122; **Didi Salghetti Drioli**, „Federico Antonio Galvani", u: **Francesco Semi** – **Vanni Tacconi**, *Istria e Dalmazia: uomini e tempi. [Vol. 2] Dalmazia. Le figure più rappresentative della civiltà dalmata nei diversi momenti della storia (con ampia bibliografia generale e particolare)*, [Udine]: Del Bianco editore, 1992., 441-442; **Stanko Bačić**, *Don Krsto Stošić (1884. – 1944.). Bibliografija i rukopisna ostavština / Tiskani radovi i radnje ostale u rukopisima*, Šibenik: Muzej grada Šibenika, 1995., 100; **Josip Kolanović**, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb: Školska knjiga (Biblioteka *Clio Croatica*), 1995., 46, 65, 230, 322; **Lovorka Čoralić**, „Galvani, Fridrik Antun (Federico Antonio Niccolò)", *Hrvatski biografski leksikon* 4 (1998): 562-563; **Ksenija Kalauz** /tekst i kataloška obrada/, *Grbovi. Zbirka kamenih grbova*, (Županijski muzej Šibenik, svibanj 2000. Katalog izložbe. 265. Povremena izložba), Šibenik: Županijski muzej Šibenik, 2000., 85; **Milivoj Zenić**, *U pohvalu od grada Šibenika. Pisana riječ od najstarijih vremena do danas*, Šibenik: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić" (Knjižnica Faust), 2002., 274-275; **Denis Martinović**, „Plemstvo šibenske komune prema službenom izvješću iz godine 1817.", *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* 18 /= 50. obljetnica Državnog arhiva u Splitu/ (2002): 393-425 (399, 401, 402, 404, 406-412, 417,); **Ivana Zenić**, „Tiskarska djelatnost u Šibeniku od 1870. do 1948. godine", *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* XLVIII/2005 /= Kultura tiskarstva u Hrvatskoj: Kanon i pograničje. Spomenica Šimi Juriću 1915. – 2004. Ur. **Marija Dalbello** i **Tinka Katić**/ (2006) 3-4: 185-207 (192); **Tomislav Galović** – **Emir O. Filipović**, „Prilog bibliografiji radova o heraldici (s posebnim osvrtom na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu)", *Arhivski vjesnik* LI (2008): 161-226 (163, 185); **Mirko Đinđić** – **Tihomir Cipek**, „Politički identiteti dalmatinskih Talijana 1860. – 1882.", *Časopis za suvremenu povijest* XLII (2010) 1: 219-238 (225-226, 229); **Mladen Urem**, „Plemenita obitelj Draganić-Vrančić iz Pirovca", *Sušačka revija* XVIII (2010) 70-71: 121-128; **Vicko Kapitanović**, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*, Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet – Odsjek za povijest (Udžbenici Sveučilišta u Splitu – Manualia Universitatis studiorum Spalatensis; Izdanja Filozofskog fakulteta Sveučilište u Splitu – Editiones Facultatis Philosophicae Universitatis Spalatensis. 1. Manualia Facultatis Philosophicae Spalatensis), 2012., 311, 423; **Mladen Urem**, „Kratka povijest hrvatske plemićke obitelji Draganić Vrančić (Šibenik, Pirovac, Prvić)", *Dometi – smotra Matice hrvatske – Ogranka u Rijeci* XXII (2012) 3-4: 7-38 (20, 22, 23); **Miroslav Granić** – **Denis Martinović**, *Plemstvo Kraljevine Dalmacije 1814. – 1918.*, Zadar: Državni arhiv u Zadru i Književni krug Split (Biblioteka Knjiga Mediterana, sv. 100), 2018., 185, 193, 209, 375, 481, 521, 561, 577, 578; **Marko Radeljić**, *Srednjovjekovni kameni grbovi grada Šibenika*, (diplomski rad), mentor: doc. dr. sc. Tomislav Galović, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za povijest, 2018., 4, 5, 14, 23, 26-27, 29-30, 34, 42-43, 45, 48, 54, 56, 62, 66, 69-70, 72, 78-79, 90. ▪

Galvanijev *Il Re d'armi* dostupan je digitaliziran na *Galvani's* Il Re d'armi *is available digitized at* **https://archive.org/details/ilredarmidiseben12galv**

Matija Horvat

Neke hrvatske (i mađarske) vojne zastave iz 15. i 16. stoljeća (3)

Some Croatian (and Hungarian) Military Flags of the 15th and 16th centuries (3)

Carski stijeg Žigmunda Luksemburškog i Husitski ratovi 1419. – 1434.

The Imperial Standard of Sigismund of Luxemburg and the Hussite Wars 1419–34

Husitski ratovi koji su vođeni protiv vjerske skupine **husita** u Češkoj zaokupljali su velik dio političkog angažmana hrvatsko-ugarskog kralja **Žigmunda Luksemburškog** i predstavljaju njegovu najveću kampanju na vanjsko-političkom planu. Unatoč tome, ti su sukobi tek uzgredno spomenuti u našoj historiografiji, a sudjelovanje Hrvata u njima nije ozbiljnije proučavano,[1] premda se Hrvati spominju u prvoj opsadi **Praga** 1420.[2] i bitci kod **Kutne Hore** 1421.[3] Nažalost, ne možemo utvrditi kakve su točno zastave hrvatski križari koristili, a prema pisanim izvorima[4] može se zaključiti da su, kao i ostali križari, koristili zastave sa vjerskom simbolikom, tj. križarske zastave, bijele sa crvenim križevima – *krvavi križevi*, koji su *podignuti protiv* njih, često se spominju od strane husita.[5]

Jedan prikaz iz druge polovice 15. st. prikazuje križare kako nose dvije bijele zastave trokutastog oblika, (jedna veća, druga manja) s crvenim križem sv. Ivana (malteški križ).[6] U rukopisu **Eberharda Windeckea** *Knjiga Cara Žigmunda* (*Kaiser Sigismunds Buch*) iz 1443., koju je ilustrirao **Diebold Lauber**,[7] zastave križara i carskih vojnika su mahom kvadratnog oblika s pričvršćenom dužom ukrasnom vrpcom duž gornjeg ruba – *švenkelom* (njem. *schwenkel*).[8] Tako npr. vojnici pod vodstvom šleskog križara **Hansa von Polenza** nose dvije zastave sa zlatnim švenkelom, od kojih jedna prikazuje grb Češkog kraljevstva, a druga je bijela s crvenim križem koji se prostire preko čitavog polja.[9] Križari su nosili i carski stijeg Žigmunda Luksemburškog,[10] stoga možemo nagađati kako se većina križara iz Ugarsko-hrvatskog kraljevstva nalazila upravo pod tim stijegom.

Carski stijeg sastojao se od zlatnog polja sa crnim dvoglavim orlom, tj. carskim orlom, a nekada su orlovi na svojim prsima nosili grb samoga cara. Žigmundov carski stijeg možemo rekonstruirati na temelju dva domaća, kasnija izvora, *Tabula Hungariae* iz 1528. godine (poznata i kao *Lazarova karta*, po

Gore: Jenski kodeks, knjižnica Praškog narodnog muzeja.
Top: The Jena Codex, National Museum in Prague Library.
MS IV B 24 folio 56.
Dolje | *Bottom*: Hrastavska bitka | *The Battle of Kratzau*, 1429, Windecke: *Kaiser Sigismund Buch*, 1443, folio 140r.

The **Hussite Wars** *of the 1400s, crusades waged on behalf of the Catholic Church against the reformist religious group of* **Hussites** *in Bohemia, were the primary political engagement of the Croatian-Hungarian king* **Sigismund of Luxemburg** *and they formed his largest foreign campaign. However, these are mentioned only in passing in our historiography and the Croat participation in them has not yet been seriously studied,[1] although some Croats are mentioned as participating in the first siege of* **Prague** *in 1420,[2] and in the battle of* **Kutna Hora** *in 1421.[3] Also, while we unable to determine exactly what flags were used by Croatian crusaders, from written sources[4] it may be concluded that, like other crusaders, they used flags with religious symbols, i.e., the crusader flags, white with red – bloody* crosses, *that the Hussites often mentioned were* raised against *them.[5]*

A depiction from the second half of the 15th c. depicts crusaders carrying two white triangular flags (one larger and one small) each with a red cross of St. John (Maltese cross).[6] In the 1443 book by **Eberhard Windecke**, The History of Emperor Sigismund *(*Kaiser Sigismunds Buch*), illustrated by* **Diebold Lauber**,*[7] the flags of crusaders and imperial soldiers are mostly square with a longer ornamental streamer attached along the top edge – a* schwenkel. *Thus, for example, soldiers led by Silesian crusader* **Hans vol Polenz** *carry two flags with golden schwenkel, one a banner of arms of the Bohemian Kingdom and the other white with a red cross throughout. The crusaders also carried the imperial standard of Sigismund of Luxemburg; therefore we may speculate that the majority of crusaders from the Hungarian-Croatian Kingdom fought under that banner.*

The imperial standard consisted of a golden field with a black double-eagle, i.e., the imperial eagle, sometimes bearing an imperial escutcheon on its breasts.

imenu njezinog autora **Lazara Tajnika**, mađ. *Lázár deák*)[11] i karta **Matthiasa Zündta** iz 1567. godine pod nazivom *Novi prikaz čitave Ugarske*.[12] Obje mape prikazuju sukobe na pojedinim mjestima, a prikazi bitaka sadržavaju vojnike sa zastavama. Autori su očito, prilikom stvaranja tih prikaza, koristili neke starije izvore, što je vidljivo u podudarnosti sa ostalim izvorima koji se tiču veksilologije (kao npr. prikaz *Mohačke bitke* na Lazarovoj mapi, o čemu će biti više riječi drugi put). Oba izvora prikazuju bitku kod **Golubca** (*Galamboci*, utvrda na Dunavu oko 130 km nizvodno od **Beograda**, danas mjesto u Srbiji), datiranu 1409. godine, između snaga cara Žigmunda i osmanlijskog sultana **Mehmeda I.** Na Lazarevoj mapi carski stijeg je prikazan kao trokutasti zlatni sa dvoglavim crnim orlom, dok na Zündtovoj karti carski stijeg je raskoljena zastava koja se od Lazarevog prikaza razlikuje po tome što se iznad orla nalazi carska kruna. Na oba prikaza osmanlijske zastave su plave boje sa zlatnim polumjesecom, a razlikuju se jedino po obliku:

Lazareva je prikazana kao trokutasta, a Zündtove raskoljene zastave. Zündt gotovo sve zastave, i kršćanske i osmanlijske, na svojoj mapi prikazuje kao raskoljene, pa se njegov prikaz carskog stijega može odbaciti kao anakronistički, ali služi kao potvrda prikaza na Lazarevoj mapi.[13]

Sigismund's imperial standard may be reconstructed based on two later domestic sources, the Tabula Hugariae *of 1528 (also known as* Lazar's map *after its author* **Lazarus Secretarius**)[11] *and the map by* **Matthias Zündt** *of 1567 titled* The New Depiction of Whole Hungary.[12] *Both depict battles at various places, and the fighting scenes include soldiers with flags. Both authors apparently used some older sources when producing their depictions, as is obvious from comparisons with other vexillological sources (e.g., the* Battle of Mohács *in Lazar's map, to be discussed at another opportunity). Both sources depict the battle at* **Golubac** *(*Galamboci*, a fort on Danube some 130 km downstream from* **Belgrade***, today a town in Serbia) in 1409, fought between the forces of Emperor Sigismund and the Ottoman Sultan* **Mehmed I***. On Lazar's map the imperial standard is depicted as a triangular, golden with the double-eagle, while on Zündt's map it is swallow-tailed flag also containing an imperial crown above the eagle. Both depictions show the Ottoman flags as blue with golden crescent, differing in overall shape: Lazar's is triangular, while Zündt's is split. In his map Zündt depicts nearly every flag, Christian and Ottoman, as swallow-tailed, so his depiction of the imperial standard may be considered anachronistic. However, it confirms the depiction in Lazar's map.*[13]

Lijevo | *Left*: Lázár deák (*Lazarus secretarius*), *Tabula Hungariae*, Ingolstadt, 1528.
(Eötvös Loránd Tudományegyetem, Informatikai Kar, Térképtudományi És Geoinformatikai Tanszék)
Gore: Detalj - Golubačka bitka, 1409.
Top: *Detail - The Battle of Galamboci, 1409.*
(National Széchényi Library, Collection of Early Printed Books, Apponyi Collection, App. M. 136.)

1 Za Ladislava Babonića se tako navodi da je ratovao po Češkoj za kralja Žigmunda. | *It is mentioned that Ladislav Babonić served in Bohemia under King Sigismund.*

2 Kroničar Lovro iz Brezove ovako opisuje križarsku vojsku pred Pragom | *The chronicler Laurentius Von Brezova describes the crusader army before Prague*: "From these numerous nations, tribes and languages were the following: Bohemians and Moravians, Hungarians, Croats, Dalmatians....", Fudge, 2002: 74.

3 "Then the king of Hungary returned with a great army to Bohemia. He had with him Turks, Wallachians, Croats, Hungarians, Cumans, Yassyans, Germans and people from many other lands. Zizka marched against him with his armies to Kutna Hora.", Fudge, *idem.*: 188.

4 Spominju se barjaci sa križem, kao npr. | *Banners with a cross are mentioned, e.g., a* "banner of the life-giving cross.", Fudge, *idem.*:157

5 Cf. Housley, 2010: 58-59.

6 Cf. Jenski kodeks u knjižnici Praškog narodnog muzeja | *Cf. Jena Codex, in the Prague National Museum*, MS IV B 24 folio 56. Prikaz je dostupan i na | *Also a depiction is available at* https://en.wikipedia.org/wiki/File:Husité_-_Jenský_kodex.jpg.

7 Fudge, 2016: 180.

8 Jedan takav prikaz stijega objavljen je u | *A standard depiction is published in* Turnbull, 2004: 38.

9 Cf. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Buch-kaiser-sigismund-L09740-26-lr-8.png.

10 Kao zanimljivost, nakon poraza križara kod Tahova 4. srpnja 1427. god., winchesterski je biskup Henry Beaufort u naletu bijesa poderao jedan takav carski stijeg. | *Curiously, after the crusaders were defeated at Tachau on 4 July 1427, the Bishop of Winchester, Henry Beaufort, tore one such imperial standard in a fit of rage.* Turnbull, 2004: 47, Fudge, 2010: 170.

11 Sama mapa je najstarija sačuvana tiskana karta s prikazom Ugarske. Digitalizirana je i dostupna ovdje: | *Lazar's map is the oldest extant printed map of Hungary. It has been digitized and is available here:* http://nyelvemlekek.oszk.hu/adatlap/lazar-terkep_tabula_hungariae.

Gore | *Top*:
Matthias Zündt,
Nova totius Ungariae,
Nuremberg, 1567.
(American Geographical Society Library Digital Map Collection, University of Wisconsin-Milwaukee)

Desno | *right*:
Detalj – Golubačka bitka, 1409.
Detail – The Battle of Galamboci, 1409.

12 Karta se sastoji od šest dijelova, digitalizirana je i dostupna ovdje: | *The chart consists of six parts, digitized and available here:* https://www.wdl.org/en/item/6761/.

13 Srpskim veksilolozima će biti zanimljiva treća zastava iz bitke kod Golubca na Lazarevoj mapi – trokutasta zastava sa križem i četiri simbola koji se nalaze između krakova križa. Simboli se mogu prepoznati samo na gornjoj polovici zastave, i radi se o slovima “B”. Zastava nije obojana, ali prema njezinim simbolima može se prepoznati kako se radi o zastavi koje su rabili Romeji (Bizant), križ sa četiri slova beta. Kako Romeji nisu sudjelovali u ratovima kralja Žigmunda, jedini kandidat koji preostaje jest upravo srpski despot Stefan Lazarević, koji je 1402. postao Žigmundovim vazalom. Ovaj bi prikaz bio najraniji dokaz za korištenje beta, odnosno kresiva, u srpskoj veksilologiji, ali treba imati na umu kako se ne radi o heraldičkom stijegu (ne postoje dokazi da su Srbi tada koristili kresiva kao heraldički simbol), pa čak niti ustaljenoj srpskoj zastavi. Moguće je da je Stefan Lazarević, nakon primanja titule despota od romejskoga cara, počeo koristiti romejski stijeg, čija je upotreba kasnije utkala put za prikazivanje grba sa kresivima kao grba Srbije u ilirskoj heraldici.
The Serbian vexillologists may find interesting the third flag at the Battle of Golubac on Lazar's map – a triangular flag with a cross between four symbols. The symbols, the letter “B”, are identifiable only on the top half of the flag. The flag is uncolored, but judging from the symbols it is clearly a flag used by the Romans (Byzantines), a cross with four Betas. As the eastern Romans did not participate in Sigismund's wars, the only candidate left is the Serbian despot Stephen Lazarević, who became Sigismund's vassal in 1402. This depiction would thus be the oldest proof of the use of Betas, i. e., fire-irons in the Serb vexillology. However, one should bear in mind that this was no a heraldic banner (there are no evidence that Serbs used fire-irons as heraldic symbols yet) nor that it was a common Serb flag at all. It is possible that Stephen Lazarević, after receiving the title of despot from the Byzantine emperor, started using the Roman standard, and that its use afterwards paved the way for depiction of the fire-irons arms as the coat of arms of Serbia in Illyrian heraldry.

Izvori | *Sources*

Fudge, Thomas A. (2002.), *The Crusade Against Heretics in Bohemia, 1418–1437: Sources and Documents for the Hussite Crusades*, Ashgate.

Fudge, Thomas A. (2010.), *Jan Hus: Religious Reform and Social Revolution in Bohemia*, London, New York, I. B. Tauris.

Fudge, Thomas A. (2016.), *Jan Hus between Time and Eternity: Reconsidering a Medieval Heretic*, Lanham, Lexington Books.

Housley, Norman (2010.), *Religious Warfare in Europe 1400–1536*, Oxford, Oxford Univ. Press.

Turnbull, Stephen (2004.), *The Hussite Wars 1419–36 (Man-at-Arms 409)*, Oxford, Osprey Publishing Ltd.

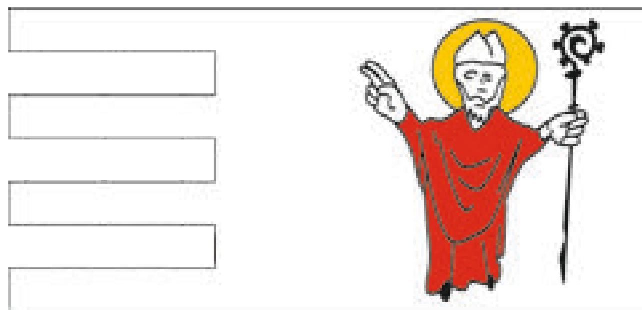
Tomislav Todorović

Zastava Dubrovnika: činjenice, fikcija i njihove kombinacije

Među gradovima jadranskog priobalja koji se ne spominju u *Knjizi poznavanja* [1, 2], svakako je najznačajniji **Dubrovnik**, koji je bio označavan na većini portolanskih karata, tijekom cijelog perioda njihove izrade (pod svojim latinskim/talijanskim imenom *Ragusa* ili nekom od izvedenih varijacija). Povijest prikaza njegove zastave se, međutim, izdvaja po svojoj složenosti.

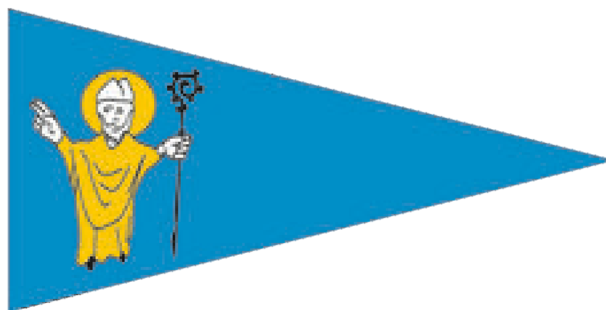
Koliko je danas poznato, početak datira u 1320., kada je **Pietro Vesconte** [3, 4] na svojem portolanu (danas u *Vatikanskoj apostolskoj knjižnici*) prikazao bijelu zastavu (gonfanon) sa likom **sv. Vlaha**, zaštitnika grada (sl. 1). Ovo je bio nacrt zastave **Dubrovačke Republike**, kakva se koristila još u 13. stoljeću (najraniji spomen je iz 1272.) [5]. Međutim, poslije toga pa sve do ranog 15. stoljeća Dubrovnik se na portolanima označavao samo imenom, bez ikakve zastave. **Francesco de Cesanis** 1421. godine (mapa u zbirci *Muzeja Correr* u **Veneciji**) [6, 7] prikazuje zastavu trokutastog oblika, s pogrešnim bojama: na plavom polju prikaz sv. Vlaha u zlatnoj boji (sl. 2). Ova netočna, ali ipak prepoznatljiva slika gradske zastave je ujedno bila i njena posljednja pojava na portolanima. Naime, nedugo potom kartografi počinju označavati Dubrovnik plavo i bijelo, odnosno srebrno, raščetvorenom zastavom, koja je ranije označavala zemlju **Neretvu** iz *Knjige poznavanja* [1, 2]. Iako nije poznato da je sam Dubrovnik ikada koristio ovakvu zastavu, ona se tijekom 15. i 16. stoljeća na portolanima upotrebljavala kao njegova oznaka najmanje 17 puta, ponekad naslikana kako se vijori nad gradom sa prepoznatljivim prikazom luke, tako da nema sumnje da je u pitanju Dubrovnik (v. 3. dio, GiZ br. 23). Čini se da je do tog premještanja došlo dijelom po inerciji, a dijelom uslijed nepoznavanja prave zastave Dubrovnika, jer se je veliki dio obale koji je navodno pripadao zemlji Neretvi našao pod vlašću Dubrovačke Republike. Na ovaj drugi razlog ukazuje činjenica da su zastavu Neretve prvi premjestili katalonski kartografi, u vrijeme kada dubrovački brodovi još nisu bili dovoljno prisutni u zapadnom Sredozemlju kako bi se lako utvrdilo koju zastavu oni zaista nose. S druge strane, inercija je, također, morala igrati značajnu ulogu, jer se s kopiranjem zastave Neretve nastavilo čak i onda kada je pravo stanje stvari već moralo biti dobro poznato. Dokaz za to je činjenica da su i talijanski kartografi počeli Dubrovniku pripisivati plavo-bijelu zastavu, iako u početku to nisu činili (v. naprijed), što se može objasniti samo kopiranjem ilustracija s ranije izrađenih portolana, bez obzira na to jesu li sami ilustratori znali koje zastave su stvarno bile u upotrebi.

U ranom 16. stoljeću, kartografi su počeli Dubrovnik označavati i drugim zastavama, izvedenim od bivše zastave Neretve, iako se to ne može uvijek lako prepoznati. Prvu takvu zastavu prikazao je **Vesconte Maggiolo** na portolanu iz 1512.

1. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.*
Pietro Vesconte, 1320.

Drawings TT & ŽH

2. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.*
Francesco de Cesanis, 1421.

The Flag of Dubrovnik: Facts, Fiction and Both

Of the Adriatic cities omitted from the Book of Knowledge *[1, 2],* ***Dubovnik*** *is certainly the most important. It does appear on most portolan charts (under its Latin/Italian name* Ragusa *or a variation of it) during the entire period they were made. However, the history of the depiction of Dubrovnik's flag on them is notable for its complexity.*

As far as we know, the first depiction dates to 1320, when ***Pietro Vesconte*** *[3, 4] depicted a white flag (gonfanon) with* ***St. Blaise****, the city's patron (Fig. 1) on his portolan (today in the* Vatican Apostolic Library*). This drawing shows the flag of the* ***Republic of Dubrovnik*** *as it was used since the 13th century (mentioned first in 1272) [5]. However, from then until the early 15th century, Dubrovnik is marked only by its name, with no flag. In 1421* ***Francesco de Cesanis*** *(chart in the* Correr Museum*,* ***Venice****) [6, 7] depicts a triangular flag with erroneous colors: a blue field with golden figure of St. Blaise (Fig. 2). This incorrect, but still recognizable depiction of the city flag was also its last appearance on portolans.*

Soon afterwards cartographers started marking Dubrovnik with a blue and white (silver) quartered flag, used earlier to indicate the land of ***Neretva*** *in the* Book of Knowledge *[1, 2]. It is not known that Dubrovnik itself ever used such flag, but it was used in portolans at least in 17 occasions during the 15th and 16th centuries, sometimes shown flying above the city with a recognizable depiction of its port, thus leaving no doubt that it represented Dubrovnik (see part 3, GiZ no. 23). It appears that the transition occurred due to inertia, but also due to ignorance of the actual flag of Dubrovnik – because the majority of the coast that was ascribed to Neretva fell under the rule of the Republic of Dubrovnik. The ignorance seems to be indicated by fact that the Neretva flag was moved to Dubrovnik by Catalan cartographers in the period when Dubrovnik vessels were not yet significantly present in the western Mediterranean, so it was difficult to determine their true colors. Inertia would have played a significant role, as well, since copying the Neretva flag continued even when the actual facts must have been well known. Confirming that is the fact that Italian cartographers adopted the ascribed Dubrovnik blue-white flag although they initially knew better (see above) – that could only be explained by copying from previously made portolans, even if they were aware of the actual flag usage.*

In the early 16th century cartographers began marking Dubrovnik with other flags, derived from the previous Neretva flag, even if that may not always be obvious. The first among them is ***Vesconte Maggiolo****'s portolan of 1512 (*Bavarian State Library,

(*Državna knjižnica Bavarske*, **München**) [8], s istim bojama, ali s potpuno različitim nacrtom: na bijelom polju tri plave ljevòkose trake; dužina i širina zastave su približno jednake, a završetak je trapezoidnog oblika (sl. 3). Iako to nije sasvim očigledno, ovaj nacrt je nastao kombinacijom neretvanske zastave s grbom Dubrovačke Republike: osam srebrnih i crvenih greda [9]. Drugačiju kombinaciju ta dva nacrta uveo je **Salvat de Pilestrina** na mapi iz 1533. (*Javna knjižnica*, **Toledo**) [8], prikazavši pravokutnu srebrno-crvenu raščetvorenu zastavu (sl. 4), na kojoj je srebrna boja danas potamnjela do gotovo crne. Ovaj nacrt je ponovio **Joan** (**Giovanni**) **Oliva** 1555. (mapa u zbirci *Knjižnice Sveučilšta Yale*) [10], s tim što je njegova zastava kvadratnog oblika i istaknuta nad gradom s prepoznatljivom lukom. Na ovoj mapi, i srebrna i zlatna boja su potamnjele do gotovo identične nijanse tamnosmeđe, gotovo crne, tako da se više praktično ne mogu razlikovati. Koja od njih je upotrijebljena na određenoj zastavi, može se zaključiti jedino usporedbom s prikazima iste zastave na drugim portolanima. Ovo je vjerojatno posljedica sastava korištenih metalnih boja, koje nisu bile u stanju dugo zadržati pigmente. *Knjižnica Sveučilišta Yale* posjeduje još četiri mape istog autora, sve s kvadratnom zastavom istaknutom iznad grada, uz izvjesne varijacije [10]: na mapi iz 1587. zastava je crveno-srebrna (obrnute boje), a grad je prikazan bez luke; prikazi grada i zastave iz mape iz 1590. gotovo se ne razlikuju od onih iz 1555., a isto važi još i više za drugu mapu koja se datira u isto vrijeme, dok je na mapi iz 1594. glavna razlika to što je zastava bijelo-crvena – kod većine zastava, Oliva je očigledno do tada odustao od korištenja nepostojane srebrne boje, jednostavno prikazujući bijelu boju neobojenim poljem. Još jedna Olivina mapa čuva se u Veneciji (*Nacionalna knjižnica sv. Marka*) i datira se u 1599. godinu [8]. I na njoj je zastava srebrno-crvena (boja se više ne razlikuje od zlatne), kvadratnog oblika, a istaknuta je iznad grada prikazanog bez luke.

U istom periodu, i drugi kartografi su označavali Dubrovnik zastavom sličnom zastavi Neretve, s bojama preuzetim sa gradskog grba. 1560. godine, **Mateo Prunes** (*Muzej Correr*, Venecija) je kvadratnu srebrno-crvenu zastavu prikazao kao u ogledalu, s lijeve strane jarbola ("lijevo koplje"), što se može shvatiti kao prikaz naličja zastave [11]; i ovdje je srebrna boja danas potamnjela do gotovo crne, a zastava se vijori iznad grada bez luke. I **Joan Martines** je 1567. prikazao ovakvu zastavu na isti način, samo što je srebrnu boju zamijenio bijelom, a grad ima luku (*Bodleian Library*, **Oxford**). Kao ni Pilestrina 1533., ni **Edmond Doran** [10] nije prikazao grad 1586. (*Knjižnica Sveučilišta Yale*), postavivši crveno-bijelu pravokutnu zastavu pored imena Dubrovnika (sl. 5). Zastava je ponovo kvadratna, bijelo-crvena, iznad grada bez luke, na portolanu koji je **Domingo Villarroel** izradio 1589., a danas se također čuva u *Muzeju Correr* [12]. I **Luís Teixeira** [13, 14] je oko 1600. prikazao kvadratnu zastavu, pored imena grada, raščetvorenu srebrno (potamnjela do sive) i crveno (*Henry E. Huntington Library*, *University of California*).

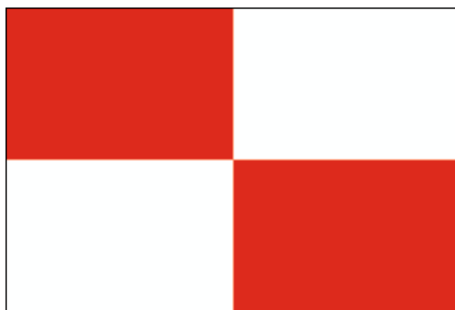
Među prikazima zastave Dubrovnika, posebnu grupu čine oni sa serije portolana koju je **Diogo Homem** izradio 1560-tih godina.

3. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.* Vesconte Maggiolo, 1512.

4. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.* Salvat de Pilestrina, 1533.

5. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.* Edmond Doran, 1586.

Munich*) [8], showing a flag in the same colors but an entirely different pattern: three blue bends sinister in a white field; the length and width of the flag are nearly equal and the fly is trapezoidal (Fig. 3). Although it may not be apparent, this was obtained by combining the Neretva flag with the coat of arms of Dubrovnik: bendy of eight argent and gules [9]. A different combination of the two was introduced by* ***Salvat de Pilestrina*** *in his 1533 portolan (*Public Library, ***Toledo****) [8], depicting a rectangular silver-red quartered flag (Fig. 4), in which the silver has darkened nearly to black today. The design was repeated by* ***Joan (Giovanni) Oliva*** *in 1555 (chart in the* Yale University Library*) [10], his flag being square, flying above the city with recognizable port. In that map silver and gold have both darkened to nearly the same shade of dark brown (almost black), so they virtually cannot be usefully distinguished. Identifying which was used in a particular flag may only be concluded on the basis of comparison with depictions of the same flag in other portolans. This darkening was probably due to the composition of metallic inks, which were unable to retain their pigments for long. The* Yale University Library *possesses four more maps by the same author, each showing a square flag above the city, with some variations [10]: on the 1587 map the flag is red-silver (colors reversed), and city appears without a port; on the 1590 map the depictions of the flag and the city are almost identical to those in the 1555 map, and even more so for another map dated to the same time, while main difference on the 1594 map is that the flag is white-red – in most flags on the map, Oliva apparently gave up using unstable silver ink and simply depicted white by showing an uncolored field. Yet another map by Oliva is kept in Venice (*Biblioteca Marciana*), dated to 1599 [8]. It also includes a square silver-red flag (The color no longer differs from golden), flying above a port-less city.*

In that period other cartographers also marked Dubrovnik with flags similar to Neretva's, in the colors of the city's arms. In 1560 ***Mateo Prunes*** *(*Correr Museum*, Venice) depicted the silver-red quartered flag mirrored on left side of the staff ("sinister hoist"), presumably showing the flag's reverse [11]; and here too the silver is darkened nearly to black, the flag flying above the city without a port.* ***Joan Martines*** *depicted in 1567 the flag in the same way, only replacing white for silver, and depicting the city's port (*Bodleian Library, ***Oxford****). Like Pilestrina in 1533,* ***Edmond Doran*** *[10] did not display the city in 1586 (*Yale University Library*), placing the red-white rectangular flag next to the name of Dubrovnik (Fig. 5). The flag is again square, white-red, above a city with no port in* ***Domingo Villarroel****'s 1589 portolan (today also in the* Correr Museum*) [12].* ***Luís Teixeira****'s map [13, 14] of around 1600 (*Henry E. Huntington Library, University of California*) also shows such a square flag, next to the city name, quartered silver (darkened to gray) and red.*

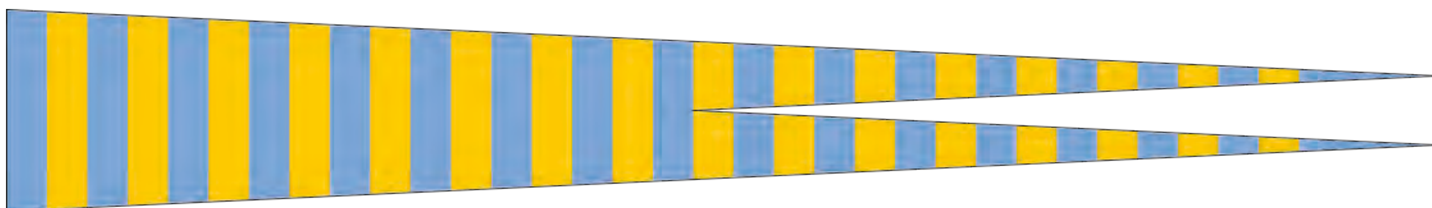
A separate group of Dubrovnik flag depictions is formed by those from a series of 1560s portolans by ***Diogo Homem****. Two portolans of 1561 (both in the* Maritime Museum, ***Madrid****) depict*

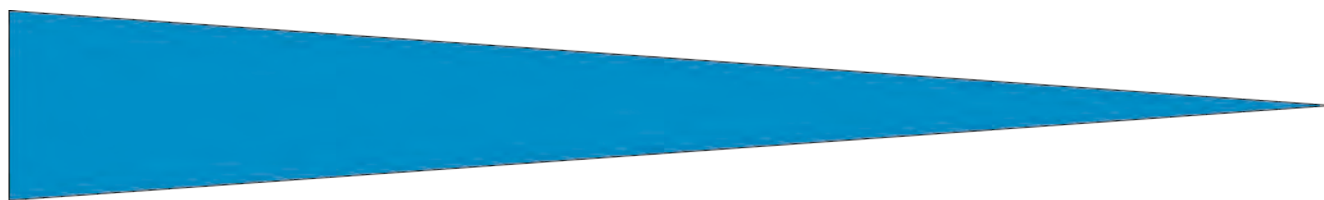
Na dva portolana iz 1561. (oba u zbirci *Pomorskog muzeja*, **Madrid**), u blizini imena grada prikazane su veoma duge trokutaste zastave s raskoljenim završetkom, prekrivene vertikalnim prugama plave i zlatne boje [15]. Zbog načina na koji su zastave prikazane kao da se vijore na vjetru, broj pruga se teško može odrediti. Ipak, na prvoj mapi on se može približno utvrditi (sl. 6), kao i boje, iako je zlatna uglavnom potamnjela do gotovo crne, dok su na drugoj mapi boje bolje očuvane, ali je broj pruga nejasniji. Suvremeni katalonski povjesničari su ovo proglasili za netočan prikaz katalonske/aragonske zastave, koji bi trebalo označavati habsburšku vlast na istočnoj obali Jadrana u isto vrijeme kada i u **Španjolskoj** [15]. Ovu pretpostavku su podržali činjenicom da su slične zastave, ponekad također s pogrešnim bojama, prikazivane i na mediteranskoj obali Španjolske na mapama iz iste serije, kao i da je na ovim mapama u blizini zastave prikazan i habsburški grb, sa crnim dvoglavim orlom na zlatnom štitu, koji na grudima nosi raskoljeni štitić, sa crvenim križem na bijelom desnom polju i dvije bijele ljevòkose trake na zlatnom lijevom polju. Po njima, to je pogrešan prikaz heraldičkih znamenja zemalja aragonske krune. Međutim, na desnom polju ovog štitića, horizontalni kraci križa se gotovo ne vide na prvoj mapi, dok je na drugoj prikazan samo desni krak, a vertikalni kraci nalaze se uz samu raskolnu liniju – dakle, dva grba su kombinirana polovljenjem. Također, na lijevom polju nisu prikazani katalonski/aragonski štapovi (kolci) nego ljevòkose grede. Sve zajedno, ovo sugerira da su zapravo prikazani grbovi **Austrije** (u crvenom štitu srebrna greda) i **Burgundije** (zlatne i plave kose grede i crvena bordura) – blazon koji je prvi koristio car **Maksimilijan I.** [16], a potom i njegovi nasljednici sve do **Leopolda I.** [17] i **Josipa I.** [18] – pri čemu su greškom obrnute boje austrijskog grba, a na burgundskom grbu je, pored zamjene plave boje bijelom/srebrnom, bordura reducirana i transformirana u vertikalne krake križa. Što se zastave tiče, ona vjerojatno predstavlja još jednu kombinaciju nacrta grba Dubrovnika i boja zastave Neretve, ovih drugih možda čak i promijenjenih pod utjecajem burgundskih i/ili katalonskih/aragonskih simbola, a iako nije postavljena uz samo ime grada, već iza njega u unutrašnjosti, njen položaj je ipak čini simbolom Dubrovnika. Na druga dva Homemova portolana iz 1561, prikazane su trokutaste zastave sa vertikalnim prugama, ali se boje trenutno ne mogu utvrditi, jer su dostupne fotografije crno-bijele [15], iako bi one, sudeći po vidljivim nijansama sive, i ovdje mogle biti plava i zlatna; na mapi iz *Austrijske nacionalne knjižnice*, **Beč** [15], zastava je nedvosmisleno postavljena uz obalu kod Dubrovnika (a slična zastava se zaista nalazi u istočnoj Španjolskoj), dok se na onoj iz *Dvorske knjižnice*, **Parma** [15] nalazi i habsburški grb s istim

very long triangular flags with split fly next to the city name, patterned in vertical stripes of blue and golden [15]. The number of stripes is difficult to determine due to the flags depicted fluttering in wind. However, the first map shows them best (Fig. 6), even if the gold is mostly darkened to almost all black. The other map has the colors better preserved, but the total number of stripes is less clear. Modern Catalan historians proclaimed these to be an incorrect depiction of the Catalan/Aragonese flag, which would mark Habsburg rule in the Adriatic eastern coast in the same period as in ***Spain*** *[15]. They support it by the fact that similar flags, some also in wrong colors, are depicted also on the Mediterranean coast of Spain in the same series of maps, and also by the fact that, in vicinity of the flag, there is depicted a Habsburg coat of arms, with black double eagle in golden shield, bearing on its chest an escutcheon per pale, argent a cross gules and or two bends sinister argent. They assert that it represents an erroneous heraldic emblem of the crown of Aragon. However, in the dexter of the escutcheon, the horizontal arms of the cross are almost invisible in the first map, while in the second, only the dexter arm is depicted, while the vertical bar is next to the partition line – so the two arms are combined by dimidiation. Also, the sinister half does not show the Catalan/Aragonese pallets, but rather bends sinister. Taken together, these suggest that the arms depict the emblems of Austria (gules a fess argent) and* ***Burgundy*** *(bendy or and azure within a bordure gules) – the blazon first used by Emperor* ***Maximilian I*** *[16], and then by his descendants up to* ***Leopold I*** *[17] and* ***Joseph I*** *[18] – with white/silver and red being reversed and blue replaced with white/silver by error, the bordure being reduced and transformed into the vertical bar of the cross.*

Back to the flag, it most probably represents yet another combination of the design of the Dubrovnik city arms and the colors of Neretva, the latter possibly modified due to the influence of Burgundian and/or Catalan/Aragonese symbols, and even if it is not set exactly next to the city's name, but further inland, its location makes it undoubtedly a symbol of Dubrovnik. Two other Homem portolans of 1561 also show the triangular flags with vertical stripes, but we are unable to determine the colors from the currently only available black/white photographs [15], although the shades of gray suggest that they may also be blue and gold. In the map from the Austrian National Library, ***Vienna*** *[15], the flag is clearly set next to the coast at Dubrovnik (and it indeed includes a similar flag in the Spain's east coast), but the one from the* Palatine Library, ***Parma*** *[15] includes also the Habsburg arms with the same errors as in the Madrid maps. Such triangular flags in Homem's portolans were already identified by Croatian historians as affiliated with Dubrovnik*

6. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.* Diogo Homem, 1561.

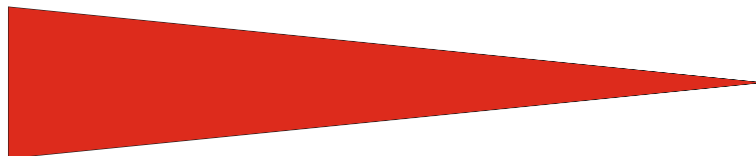
7. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.* Diogo Homem, 1563.

greškama u prikazu kao na mapama iz Madrida. Ovakve trokutaste zastave sa Homemovih portolana su hrvatski povjesničari već identificirali kao dubrovačke [5], mada su ih, možda i greškom, datirali u 1559. i 1560, a pripisane boje – plava i crvena – su sigurno pogrešne, rezultat kombiniranja s verzijama gradskog grba (17. – 20. st.) u kojima je srebrna boja bila zamijenjena plavom [9]. Na portolanu iz 1563. (*Nacionalna knjižnica*, **Firenca**), Homem je do kraja pojednostavio zastavu Dubrovnika, svodeći je na dugačak jednobojni plavi plamenac (sl. 7), ali ju je precizno postavio kod imena Dubrovnika koje se, iako nečitljivo u trenutno raspoloživim izvorima [19], prepoznaje po crvenoj boji ispisa, rezerviranoj za značajnije lokacije na portolanima. Napokon, na mapi iz 1565. (*Ruska nacionalna knjižnica*, **Sankt-Peterburg**) [15, 19], zastava je pravokutna, a pruge su bijele i crvene (ova druga boja je potamnjela do smeđe, ali se može utvrditi usporedbom sa drugim zastavama); ispod zastave, postavljen je plamenac crvene (jasno prepoznatljive) boje (sl. 8); takvi plamenci su pridruženi brojnim zastavama na ovom, ali i na drugim Homemovim portolanima. Katalonski povjesničari ovo smatraju još jednim netočnim prikazom katalonske/aragonske zastave [15], ali to je nesporno zastava Dubrovnika, ne samo zbog lokacije, već i boja, očigledno preuzetih sa gradskog grba. Također, upotreba donjeg plamenca uz zastave Dubrovnika potvrđena je u drugim izvorima [5].

Do početka 17. stoljeća, jedino je srebrno/bijelo i crveno raščetvorena zastava preostala kao simbol Dubrovnika na portolanima, budući da su svi drugi nacrti napušteni. **Sebastiano Condina** [8] je 1615. prikazao kvadratnu srebrno-crvenu zastavu (*Nacionalna knjižnica sv. Marka*, Venecija), sa srebrnom bojom potamnjelom do crne. Na mapi koju je **Giovanni Battista Cavallini** izradio 1639. (*Francuska nacionalna knižnica*, **Pariz**), zastava je također kvadratna, ali crveno-bijela [8, 20]. Trenutno nema poznatih kasnijih prikaza zastave, a možda uopće i ne postoje, jer se upravo u ovo vrijeme postepeno prestalo sa iluminiranjem portolana.

8. Zastava Dubrovnika. *Flag of Dubrovnik.*
Diogo Homem, 1565.

[5], even if they may be erroneously dated to 1559 and 1560, while attributing to them the colors blue and red – almost certainly wrong, being the result of a combination of the later city arms variations (17th–20th century) when the argent is replaced with azure [9].

*In his 1563 portolan (*National Library, ***Florence***), Homem ultimately simplified the Dubrovnik flag to a long plain blue pennant (Fig. 7), setting it precisely next to Dubrovnik's name, which, although illegible in the currently available digitalization [19], is clearly inscribed in the red ink reserved in portolans for more important locations. Finally in a 1565 map (*Russian National Library, ***Saint Petersburg***) [15, 19], the flag is rectangular, with white and red stripes (the red darkened to brown, but clearly identified by its use in the other flags in the map) with a pennant in a bright shade of red set below (Fig. 8). Such pennants are provided along with many flags in this and other Homem portolans. Catalan historians consider this yet another incorrect depiction of the Catalan/Aragonese flag [15], but it is undoubtedly the flag of Dubrovnik, not only due its location, but due to its colors, which are obviously taken from the city arms. The use of the pennant below the Dubrovnik flag is also confirmed by other sources [5].*

Until the early 17th century only the silver/white and red quartered flag was retained in portolans as the symbol of Dubrovnik; all other designs fell into disuse. ***Sebastiano Condina*** *in 1615 [8] depicts a square silver-red flag (*Biblioteca Marciana*, Venice), its silver having darkened to black. In a 1639 map by* ***Giovanni Battista Cavallini*** *(*French National Library, ***Paris***), the flag is again square, but red-white [8, 20]. There are no known later depictions of the flag, and there may indeed be none, since in this period the practice of illuminating portolans gradually ended.*

[1] *Book of the Knowledge of all the Kingdoms, Lands, and Lordships that are in the World, and the Arms and Devices of each Land and Lordship, or of the Kings and Lords who possess them*; London: Hakluyt Society, 1912.
[2] *Viajes medievales, Tomo I*, Madrid: Fundación José Antonio de Castro, 2005, pp. 347-404.
[3] *Manuscript Vat.lat.2972*, DigiVatLib service website, Vatican Library, https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.2972 (page 109v)
[4] *Manuscript Pal. lat. 1362 A*, Heidelberg University Library, https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/bav_pal_lat_1362a/0012/image
[5] Luetić, Josip: *O državnoj zastavi Dubrovačke Republike*, Društvo za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije, Zadar, 1967.
[6] *Portulanos blog - Siglos XIV y XV*, http://butronmaker.blogspot.com/2008/02/siglos-xiv-y-xv.html
[7] *Fundació d'Estudis Històrics de Catalunya*, http://www.histocat.cat/index.html?msgOrigen=7&msgValor=10&Familia=FA008&Subfamilia=SF061
[8] *Portulanos blog – Siglos XVI y XVII*, http://butronmaker.blogspot.rs/2008/09/siglos-xvi-y-xvii.html
[9] Marunčić, Tonko: „Izložba 'Državni grb Dubrovačke Republike'", *GiZ* br. 7 (2010): 1, 18.
[10] *Yale University Library Web site*, https://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Search/Results?lookfor=portolan&type=AllFields&submit=Find&limit=16&sort=relevance
[11] *Map of Mateo Prunes from 1560*, Cercle Català d'Història Web site, http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp02900
[12] *Map of Domingo Villarroel from 1589*, Cercle Català d'Història Web site, http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp03000
[13] *Map of Luís Teixeira*, Wikimmedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Maps_by_Lu%C3%ADs_Teixeira
[14] *Map of Luís Teixeira*, Digital Scriptorium Database, http://dpg.lib.berkeley.edu/webdb/dsheh/heh_brf?Description=&CallNumber=HM+1549
[15] *Maps of Diogo Homem*, Cercle Català d'Història Web site, http://www.cch.cat/php/ls.php?fx=1vmmp02400
[16] *Seals of Maximilian I*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Posse_Band_3_0004.jpg
[17] *Three kreuzer coin of Leopold I*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leopold_I_3_kreuzer_reverse.jpg
[18] *Seals of Joseph I*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Posse_Band_3_0070.jpg
[19] *Maps of Diogo Homem*, Wikimedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Diogo_Homem
[20] *Map of Giovanni Battista Cavallini*, Wikimmedia Commons, https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Giovanni_Battista_Cavallini

Márton Pelles

Zastave austrougarskih državno subvencioniranih brodarskih kompanija duge plovidbe u Rijeci

Flags of Austro-Hungarian State-Subsidized Ocean-Going Shipping Companies in Rijeka

Austrougarski Lloyd osnovan je 1832. kao **Austrijski Lloyd** (njem. *Österreichischer Lloyd*, tal. *Lloyd Austriaco*) u Trstu. Od 1855. austrijske su vlasti subvencionirale tvrku koja se nakon *Nagodbe,* od 1870. naziva Austrougarski Lloyd (njem. *Österreichisch-Ungarischer Lloyd*, mađ. *Osztrák-Magyar Lloyd*, tal. *Lloyd Austro-Ungarico*). Slijedom ugovora iz 1855. tvrtka povezuje Trst i istočne obale Sredozemlja, a od 1870. (nakon otvaranja Sueskog kanala) povezuje Trst i Rijeku i s dalekoistočnim lukama britanske Indije, Kine, Japana i dr. [ZSI] Zastava tvrtke bila je plave boje sa zlatnim sidrom kroz inicijale „LA” nadvišeni austrijskom carskom krunom te vrpcom u dnu u kojoj je ispisano *Vorwærts* (Naprijed). Nakon dualizacije u inicijale je uklopljeno i slovo „U“.

Tvrtka je preferirala prijevoz robe u i iz Trsta u odnosu na Rijeku te je stoga 1891. ugarsko ministarstvo trgovine, predvođeno **Gáborom Barossom**, otkazalo ugovor između Lloyda i Ugarsko-hrvatske države. Početkom 20. stoljeća dvije glavne nacionalne brodarske kompanije Lloyd i Adria postigle su dogovor prema kojem je Adria prevozila robu između Rijeke (i Trsta) i zapadnih luka, a Lloyd između Trsta (i Rijeke) i istočnih luka. Između 1896. i 1913. Lloyd je prevozio u i iz Rijeke u prosjeku oko 111 000 tona, odnosno oko 8% ukupnog prometa riječke luke. [MSE]

The ***Austrian-Hungarian Lloyd*** *shipping company was established in 1832 in Trieste as* ***Austrian Lloyd*** *(Germ.* Österreichischer Lloyd*, Ital.* Lloyd Austriaco*). From 1855 the Austrian government subsidized the company, which changed its name in 1870 after the Austro-Hungarian Compromise to Austrian-Hungarian Lloyd (Germ.* Österreichisch-Ungarischer Lloyd*, Hung.* Osztrák-Magyar Lloyd*, Ital.* Lloyd Austro-Ungarico*). After the 1855 concordat the company linked Trieste and Rijeka (Fiume) with far-eastern ports of British India, China, Japan etc. [ZSI] The flag of the company was blue with a golden anchor running through the initials "LA" topped with the Austrian imperial crown and with a ribbon below inscribed* Vorwærts *(Forwards). After the* Ausgleich *dualization the letter "U" was included in the monogram.*

The company preferred to transport more goods to and from Trieste than Fiume. Therefore, in 1891, the Hungarian Ministry of Commerce, led by ***Gábor Baross****, cancelled the contract between Lloyd and the Hungarian-Croatian State. By the beginning of the 20th century the two main national shipping companies Lloyd and Adria reached an agreement, with Adria transporting goods between Rijeka (and Trieste) and western ports, and Lloyd between Trieste (and Rijeka) and the eastern ports. Between 1896 and 1913 Lloyd transported an annual average of 111 000 tons to and from Rijeka, i.e., some 8% of the total traffic of the port of Rijeka. [MSE]*

Zastava Austrougarskog Lloyda, 1872. – 1891.
Flag of the Austrian-Hungarian Lloyd, 1872 – 1891.
[DAR] Crtež/*Drawing*: Željko Heimer.

Zastava Ugarskog parobrodarskog društva Adrija, 1893.
Flag of the Adria Royal Hungarian Sea Navigation Company, 1893.
[DAR] (DAR 46. 98–1893–XXXI–6139)

Kraljevsko ugarsko parobrodarsko društvo Adrija (njem. *Königliche ungarische Seeschifffahrts-Actiengesellschaft Adria*, mađ. *Adria magyar király tengerhajózási részvénytárság*, tal. *Adria – Regia ungarica Societa anonima di navigazione marittima di Fiume*) bila je najveća brodarska tvrtka Ugarskog kraljevstva i Rijeke između 1874. – 1918. Osnovana je suradnjom riječkog poduzetnika **Luigija Ossoinacka** s britanskim tvrtkama (poput *Burrell & Son*, *Burns & MacIver*, *Clarkson & Co.*) te s ugarskom državom. Od 1882. dobiva državne subvencije. Prema ugovoru između države i tvrtke, Adrija je održavala linije između Rijeke i Velike Britanije, zapadne Europe, sjeverne Afrike, Južne i Sjeverne Amerike (osobito zajedno s *Cunard Line* između Rijeke i

The ***Adria Royal Hungarian Sea Navigation Company*** *(Germ.* Königliche ungarische Seeschifffahrts-Actiengesellschaft Adria*, Hung.* Adria magyar király tengerhajózási részvénytárság*, Ital.* Adria – Regia ungarica Societa anonima di navigazione marittima di Fiume*) was the largest shipping company in the Kingdom of Hungary and headquartered in Rijeka between 1874 and 1918. It was established by the Rijeka entrepreneur* ***Luigi Ossoinack*** *working with British companies (such as Burrell & Son, Burns & MacIver, Clarkson & Co.) and the Hungarian state. Starting in 1882 it received state subsidies. After the contract between the state and the company, Adria maintained lines between Rijeka and United Kingdom, western Europe, northern Africa, South and North America (especially in cooperation with*

New Yorka radi prijevoza emigranata). [PEL] Između 1885. i 1913. Adrija je prevozila u prosjeku oko 56 000 tona uvoza u riječku luku i 225 000 tona izvoza iz Rijeke te više od 340 000 tona robe između drugih luka. [MSE] Tvrtka je imala više od 200 zaposlenika, kojima je po umirovljenju i osiguravala mirovinu. Ukupno je Adrija prevezla gotovo 20 milijuna tona robe, od čega više od 8,5 milijuna tona u i iz Rijeke, što čini 26% svog riječkog lučkog prometa.

Zastava Adrije razvijala se tijekom godina. Kada je društvo 1891. dobilo pravo naziva *Kraljevskog*, steklo je i pravo uporabe ugarske Svete Krune u svojem znaku. Zastava je bila zelene boje polja s bijelim ovalom u sredini u kojem je crveni znak, tj. u bojama ugarske trobojnice. Znak se sastojao od sidra i slova A nadvišenog ugarskom krunom te s natpisom ispod na vrpci *Hazának használj* (Svojoj zemlji na korist). Nakon nekoliko desetljeća u redovima plovidbe drugim brošurama pojavljuje se sve bolje oblikovana kruna, da bi prema 1914. bila prikazana kruna svetog Stjepana u punom sjaju.

the Cunard Line *between Rijeka and New York, transporting emigrants). [PEL] Between 1885 and 1913 Adria transported on average ca. 56 000 tons of the Rijeka port imports and 225 000 tons of exports, and more than 340 000 tons of goods between other ports. [MSE] The company had more than 200 employees, for whom it provided pensions when they retired. In total Adria transported almost 20 million tons of goods, of which more than 8.5 million tons to and from Rijeka, some 26% of the total traffic of the port of Rijeka.*

Adria's flag evolved over the years. When in 1891 the company gained the right to the royal title in its name, it also got to use the Hungarian Sacra Corona *in its emblem. The flag had a green field with a white oval in the center containing a red emblem, i.e., it was in the colors of the Hungarian tricolor. The emblem consisted of an anchor and the letter A topped with the Hungarian royal crown and in the base on a ribbon inscribed* HAZÁNAK HASZNÁLJ *(Be useful to your homeland, i.e., Serve your homeland). After a few decades the timetables and other brochures of the company displayed ever better drawing of the crown, so that towards 1914 the crown of St. Stephen is shown in its full splendour.*

Zastava Kraljevskog ugarskog parobrodarskog društva Adrija, oko 1914.
Flag of the Adria Royal Hungarian Sea Navigation Company, ca. 1914.
[DAR] Crtež/*Drawing*: Željko Heimer.

Zastava Ugarskog istočnog parobrodarskog društva „Levant".
Flag of the Hungarian Levant Steamship Company Ltd.
Crtež/*Drawing*: Željko Heimer.

Posljednja državno subvencionirana tvrtka duge plovidbe bila je **Ugarsko istočno parobrodarsko društvo** (njem. *Ungarische Levante Seeschifffahrts-Actiengesellschaft*, mađ. *Magyar keleti tengerhajózási részvénytárság*, tal. *Società anonima ungherese di navigazione a vapore ungaro Levante*), znano skraćeno kao **Levant**, osnovano 1898. da bi povezivalo donjedunavske i crnomorske luke sa sredozemnim linijama Lloyda. Tvrtaka je značajna za riječki promet od 1912. kada država počinje subvencionirati njezine linije iz Rijeke za Australiju. [PEL] Zastava društva ugarska je nacionalna trobojnica u kojoj je na bijelom kružnom polju mali ugarski državni grb iznad zlatnog sidra preko koje je ispisano „M. K. T." i ispod na zlatnoj vrpci crni natpis *Tengerre magyar* (K moru Mađari), znanom pokliču revolucionara **Lajosa Kossutha** iz 1840-ih u promidžbi ugarskog trgovačkog razvoja.

Nakon 1. svjetskog rata Lloyd i Adrija postali su vlasništvo obitelji **Cossulich** i plovili pod talijanskom zastavom, a Levant je nastavio djelovati u Mađarskoj i prevozio je robu pod svojom društvenom zastavom do 1939. ⚓

The last state-subsidized ocean-going company was the ***Hungarian Levant Steamship Company Limited*** *(Germ.* Ungarische Levante Seeschifffahrts-Actiengesellschaft*, Hung.* Magyar keleti tengerhajózási részvénytárság*, Ital.* Società anonima ungherese di navigazione a vapore ungaro Levante*), known simply as* ***Levant****, established in 1898 to connect the Lower Danube and Black Sea ports with the Mediterranean lines of Lloyd. It became important to Rijeka starting in 1912 when the state started subsidizing its lines from Rijeka to Australia. [PEL] The company flag was the Hungarian national tricolor with a white disk containing the lesser Hungarian coat of arms above a golden anchor inscribed "M. K. T." and on a golden ribbon below the black inscription* TENGERRE MAGYAR *(Hungarians toward the sea), a famous motto of* ***Lajos Kossuth*** *used by in the 1840s to promote Hungarian commercial development.*

After the First World War both Lloyd and Adria became the property of the ***Cossulich*** *family under Italian flag, while Levant continued to operate in Hungary, transporting goods under its company flag until 1939.* ⚓

Izvori / *Sources*

[DAR] Državni Arhiv u Rijeci, 46, Pomorska oblast za Ugarsko-Hrvatsko primorje u Rijeci

[MSE] *Magyar Statisztikai Évkönyvek (1885 – 1913)*. Magyar Királyi Stiatisztikai Hivatal, Budapest. Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája.

[PEL] Pelles, Márton: „Az Adria Magyar Királyi Tengerhajózási Rt. szerepe Fiume hajó- és áruforgalmában (1874 – 1914)", *Közgazdasági Szemle*, 2/LXIII(2016): 188 – 208.

[ZSI] Zsigmond, Gábor: „Az osztrák-magyar Lloyd története", *Aetas, Történettudományi folyóirat*, 1/24(2009): 126 – 143.

Dijana Nazor

9. međunarodni festival umjetničkih zastavica *Snaga cvijeta*

The 9th International Art Flags Festival Flower Power

Na **21. međunarodnom uličnom festivalu *Cest is d'Best***, prvi put su izložene novopristigle umjetničke zastavice u parku **Zrinjevac** u **Zagrebu**, od 31. 5. do 4. 6. 2017. godine na temu *Hippy* pokreta. Izloženi su radovi od prošlih godina na drvoredima ulaza u park Zrinjevac, na sjeveru i zapadu, te kružno oko paviljona. Međunarodni festival umjetničkih zastavica održava se tradicionalno devetu godinu zaredom. Na natječaju su sudjelovali renomirani likovni umjetnici iz **Hrvatske** i inozemstva, kao i oni koji će to s vremenom postati i oni koje sudjelovanje na *Cestu* veseli.

Na ovogodišnji natječaj, na temu *Snaga cvijeta*, primljeno je 38 zastavica 38 autora iz **Finske**, **Kosova**, **Makedonije**, **SAD**-a, **Srbije** i Hrvatske. U parku Zrinjevac prvi put su se okupili, prilikom postavljanja ovogodišnje izložbe i uz kavu ugodno družili i upoznavali, nagrađeni i pohvaljeni autori, te organizatori.

Zastavice slikovnom, umjetničkom porukom potiču na promišljanje o prikazu motiva i simbola *Hippy* pokreta, šire pozitivnu energiju i zanimanje za likovno stvaralaštvo. Autori su radove izrađivali različitim tehnikama: ulju i akriliku na platnu, *patchworku*, bojama za tekstil i svilu, batiku, perlicama od polimerne gline, digitalnom tisku fotografije, printu ulja i akrilika na platnu, laku u boji, printu fotografije i digitalno obrađenog crteža na platnu, print fotografije na poliesterskom materijalu, solventnom tisku raznih tehnika na banneru i kombiniranim tehnikama otpornim na vremenske utjecaje. Dio pristiglih radova dvostrano je likovno riješen različitim motivima, a dio radova istim.

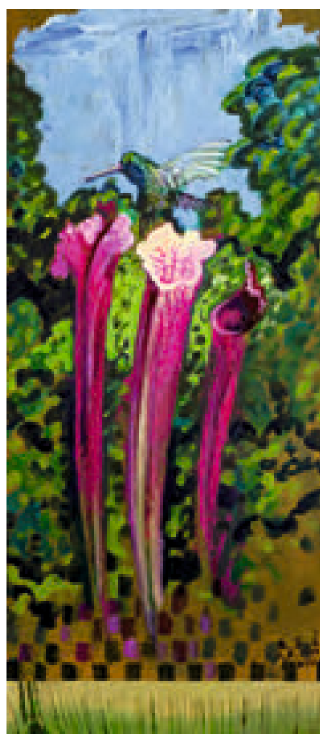
Ove je godine počasni gost umjetnik bio **Antun Boris Švaljek** iz **Zadra**, izvanredni profesor na *Likovnoj akademiji Mostarskog sveučilišta* u **Širokom Brijegu**. Švaljek se predstavio zastavicom u tehnici ulja pod nazivom *Kobna privlačnost* koja je printana na platnu. Zastavica prikazuje tri ljubičasta cvijeta biljke mesožderke i kolibrića. Pri dnu zastavice nalaze se lepršave zlatne rese. Svojom zastavicom Antun Boris Švaljek šalje poruku slavljenja snage prirode u kobnoj privlačnosti u koju svi u nekim životnim situacijama upadnemo, a njome je obogatio fundus festivala.

Stručno povjerenstvo u sastavu: **Marta Crnobrnja**, akademska slikarica; **Branka Hlevnjak**, povjesničarka umjetnosti i likovna kritičarka, **Iva Körbler**, povjesničarka umjetnosti i likovna kritičarka te potpisnica teksta, dr. art. **Dijana Nazor**, dodijelilo je tri nagrade i tri pohvale.

Prvu nagradu dobila je **Branka Šaškor**, modna dizajnerica iz **Splita**, za rad *Snaga cvijeta* izrađen u

Gore: 1. nagrada – Branka Šaškor: *Snaga cvijeta*
Top: 1st prize – Branka Šaškor*: Flower Power*
Dolje: Počasni gost umjetnik, Antun Boris Švaljek: *Kobna privlačnost*
Bottom: Honored Guest Artist, Antun Boris Švaljek: *Fatal Attraction*

Newly submitted art flags themed on the 1960s Hippy *movement were exhibited* ***Zagreb's Zrinjevac*** *Park in during the* ***21st International Street Festival*** **Cest is d'Best** *from 31 May to 4 June 2017. Artwork from the previous festivals was also exhibited along the lines of trees entering the park and around the central pavilion. The International Art Flags Festival was held for the ninth year in a row with artists from* ***Croatia*** *and abroad.*

For the 2017 topic Flower Power, *38 flags were submitted by 38 artists from the* ***US***, ***Finland***, ***Kosovo***, ***Macedonia***, ***Serbia***, *and Croatia. They gathered in Zrinjevac Park to socialize when the exhibition was hoisted.*

Their flags with their artistic messages invoked contemplation of the motifs and symbols of the Hippy *movement, spreading positive energy and interest in artistic creativity. The authors worked in various techniques: oil and acrylic on canvas, patchwork, textile and silk colors, batik, polymer clay pearls, digital photo print, oil and acrylic print on canvas, colored lacquer, digitally processed photo and drawings printed on canvas, photo print on polyester, solvent print in various techniques, and combined weather-resistant techniques. Some works submitted had differring designs on each side, while other had the same obverse and reverse.*

The honored guest artist this year was ***Antun Boris Švaljek*** *from* ***Zadar***, *associate professor at the* University of Mostar Art Academy *in* ***Široki Brijeg***. *Švaljek presented his work, an oil print on canvas flag titled* Fatal Attraction. *It depicts three purple flowers of a carnivorous plant and a hummingbird. Along the bottom edge of the flag is flopping golden fringe. With his work, Švaljek sends the message of the glorious power of nature in the fatal attraction that we may all experience in some life situations, thus enriching the Festival.*

The jury consisted of ***Marta Crnobrnja***, *academic painter,* ***Branka Hlevnjak***, *art historian and critic,* ***Iva Körbler***, *art historian and critic, and dr. art.* ***Dijana Nazor***. *It granted three prizes and three citations.*

The first award went to ***Branka Šaškor***, *a fashion designer from* ***Split***, *for the work* Flower Power, *made by combining relief patchwork and textile colors. The flag creatively depicts*

kombiniranoj tehnici reljefnog *patchworka* i boje za tekstil. Zastavica s resicama razigranim likovnim rješenjem i jasnom porukom na kreativni način prikazuje temu ovogodišnjeg festivala. Sam materijal zastavice je od *jeansa* i podijeljen u tri polja. Prvo i treće polje oslikano je plavim, ljubičastim i zlatnim linijama, dok je u središnjem polju *patchwork* od cvijeća koji uokviruje naslikan znak *Hippy* pokreta plavom bojom.

Drugu nagradu dobio je rad *Perlice sreće*, **Katarine Korent** iz Zagreba. Mlada autorica na originalan način napravila je zastavicu tako da je ručno izradila perlice od polimerne gline, i spojila na drvo trake perlica u nizu. Efekt je povećala dodavši fosforescentne perlice koje svijetle u mraku. Zastavica uspješno donosi atmosferu *Hippy* pokreta prenoseći ideju slavljenja ljubavi i slobode.

Treću nagradu dobila je **Daria Mendeš** iz Zagreba za zastavicu pod nazivom *Zelena livada*. Rad je jednostavno riješen kružnim vijencem od cvijeća u kojem se nalazi crtež ruku koje drže srce s ptičicom i leptirom i porukom *Cvijeće u kosi... srce na dlanu*. Donji dio je ukrašen trakastim šarenim dodatkom koji se spaja s cjelinom zastavice.

Zbog maštovitih radova dodijeljene su i tri pohvale. Jednu je dobila **Iva Mudronja** iz Zagreba, za triptih pod nazivom *Marš ruža*; *Boje ljubavi*; *Djeca cvijeća* u tehnici *patchworka*. Sve tri na zanimljiv način dočaravaju ovogodišnju temu festivala s prikazom ljudskih figura simbolički povezanih s dugom i ružom.

Drugu pohvalu dobio je inženjer elektrotehnike, fotograf i pjesnik **Josip Ušaj** iz Zagreba za triptih pod nazivom *Plameni cvijet*; *Proljeće*; *Obojeni svijet*. Autor je uspješno spojio vlastite fotografije s motivom cvijeća sa svojim pjesmama.

Treću pohvalu dobio je **Zvonko Pavličić**, za rad *Cvijet cvjetova* iz **Leposavića**, iz Kosova. Slobodnom gestom

Gore lijevo: 2. nagrada – Katarina Korent: *Perlice sreće*
Top left: 2nd prize – Katarina Korent: *Pearls of Happiness*
Gore desno: 3. nagrada – Daria Mendeš: *Zelena livada*
Top right: 3rd prize – Daria Mendeš: *Green Meadow*

Sredina: Pohvala – Iva Mudronja: *Marš ruža*, *Boje ljubavi*, *Djeca cvijeća*
Middle: Citation – Iva Mudronja: *March of Roses; Color of Love; Children of Flowers*
Dolje: Pohvala – Josip Ušaj: *Plameni cvijet*, *Proljeće*, *Obojeni svijet*
Bottom: Citation – Josip Ušaj: *Flaming Flower; Spring, Colored World*

the year's topic with its playful fringe. The flag material is denim, forming three fields. The first and third are painted in blue, purple, and golden lines, while the central field has a flower patchwork encircling the blue Hippy *symbol.*

The second award was given to the work Pearls of Happiness *by* ***Katarina Korent*** *from Zagreb. The young artist presented an original flag hand made of polymer clay pearls attached to wood, adding to the effect with phosphorescent pearls glowing in dark. The flag presents effectively the* Hippy *movement's atmosphere glorifying love and liberty.*

The third prize went to ***Daria Mendeš*** *from Zagreb for the flag entitled* Green Meadow. *It depicts simply a circular flower wreath with drawings of hands clasping a heart with a bird, a butterfly, and the message* Flowers in Hair… Heart on Palm. *The lower part is ornamented with colorful stripes.*

Three citations were awarded for inventive works. One was given to ***Iva Mudronja*** *from Zagreb for the triptych patchwork triptych* March of Roses; Color of Love; Children of Flowers. *The components depict the festival topic in an interesting way with human figures linked with a rainbow and roses.*

Another citation was granted to ***Josip Ušaj****, an electrical engineer, photographer, and poet from Zagreb, for another triptych titled* Flaming Flower; Spring, Colored World. *He merged his own photographs with flower motifs and his songs.*

The final citation was granted to ***Zvonko Pavličić*** *from* ***Leposavić****, Kosovo, for his* Flower of Flowers, *painted in free*

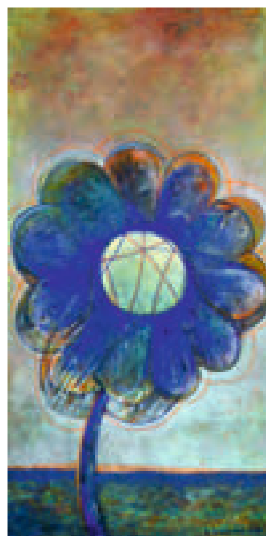
naslikan je u tehnici ulja na platnu motiv plavog cvijeta toplo-hladnim kontrastom.

Svaka od zastavica na svoj će nam način ispričati i umjetničkim simbolima prenijeti svoju priču na ovogodišnju temu.

Vodite ljubav, a ne rat bio je slogan *Hippy* pokreta koji se javio 1966. godine na zapadnoj obali SAD-a, temeljio se na liberalnim principima. I ovoj temi su likovne i tekstualne poruke na zastavicama dale svoj mali doprinos.

U dane Festivala zagrebačkim ulicama, kao i svake godine, pozitivna energija ozaruje zabrinuta lica ljudi, opterećena brojnim svakodnevnim obavezama i – zvukom, pokretom i bojom transformira ih u vedra, nasmijana i bezbrižna. Jer, teško je prolaznicima ne zamijetiti brojna zanimljiva događanja na trgovima i ulicama. Pružajući pozitivnu energiju glazbenici, performeri iz cijelog svijeta, plesne skupine, različite akcije, likovne instalacije, kao i naše zastavice, uveseljavaju grad Zagreb i obogaćuju ga raznolikim umjetničkim sadržajem. Neke su nam lijepe, neke duhovite, a neke nas potiču na promišljanje, a ujedno su i vrijedna umjetnička ostvarenja. Svaka na svoj način, na okupu, na otvorenoj pozornici pod plavim nebom, suncem, kišom ili zvijezdama, pozivaju nas da se opustimo, zaplešemo, zapjevamo na glavnom zagrebačkom trgu, na ulicama u centru grada, da uživamo u cjelokupnom bogatom programu Festivala. Zastavice lepršaju u sve većem broju na Zrinjevcu i prkose svim vremenskim promjenama (zbog različitih oštećenja svake se godine po potrebi i restauriraju) i u svakom trenutku bude dobro raspoloženje.

Gore: Pohvala – Zvonko Pavličić: *Cvijet cvjetova*
Top: Citation – Zvonko Pavličić: *Flower of Flowers*

motions in oil on canvas – a blue flower motif with hot and cold contrast.

Each flag recounts a story in its own way and through artistic symbols relating to the topic. Make Love, Not War *was the motto of the* Hippy *movement that emerged in 1966 on the west coast of the US, grounded in liberal principles. These flags made a small contribution to this topic.*

Every year during the Festival the streets of Zagreb are bathed in positive energy transforming the worrying faces of people burdened with their everyday troubles, and through sounds, movement and colors make those faces shiny, smiling, and careless – because it is simply difficult for passersby not to notice many interesting things happening on squares and streets. Providing this positive energy, the musicians, performers from the entire world, dance groups, various events, and art installations (including our flags), cheer the city of Zagreb and enrich us with various forms of art. Some are nice, others funny, yet others make us think, and all are valuable. Each – in its own way, together, on an open stage under the blue skies, sun, rain or stars – invites us to relax, dance, and sing in Zagreb's main square and on city center streets, to enjoy the entire rich Festival program. The flags fly every year in Zrinjevac Park in ever larger numbers and in all weather (any resulting damage is repaired every year if necessary) and consistently lift spirits.

Dijana Nazor

Likovna radionica *Volim hrvatsku zastavu* povodom izložbe *84 sata za pobjedu*

Izložba *84 sata za pobjedu* postavljena je u karlovačkoj **Galeriji *Vjekoslav Karas*** povodom 20. obljetnice oslobodilačke operacije *Oluja* u Zbornom području Karlovac. Njezin sadržaj ne upotpunjuje samo program nastave povijesti, već pruža i brojne likovne poticaje za nastavu likovne kulture.

Budući da je *Oluja* najpoznatija operacija Hrvatske vojske i simbolični znamen kraja rata i borbe za cjelovitu Hrvatsku, uz izložbu su, osim predavanja, organizirane prezentacije, edukativni sadržaji te četiri likovno-domoljubne radionice za učenike osnovnih škola pod nazivom *Volim hrvatsku zastavu* koje su se održavale tijekom listopada 2015. Učenici su slikali obostrane zastavice u tehnici akrila na platnu, dimenzija 50×30 cm. U redovitoj nastavi likovne kulture učenici nemaju priliku slikati akrilnim bojama na lanenom platnu, tako da im je ovom radionicom pružena mogućnost da kvalitetnijim materijalima izraze i razvijaju maštu i kreativnost na zadanu temu.

Uoči radionice učenici su razgledavali izložbu uz stručno vodstvo autorice i kustosice izložbe **Ružice Stjepanović**. Prije rada upoznali su se s primjerima zastava država, gradova, općina, nogometnih klubova, s vjerskim zastavama (barjacima), festivalskim zastavama. Također su imali priliku vidjeti i originalne radove poznatih umjetnika *Međunarodnog festivala umjetničkih zastavica* koji je dio likovnog programa poznatog **uličnog festivala *Cest is d'Best***. Nakon uvoda sudionici su vođeni maštom crtali skice, a potom su slikali svoju umjetničku zastavu uz poticaj grbova i simbola s hrvatske i karlovačke zastave.

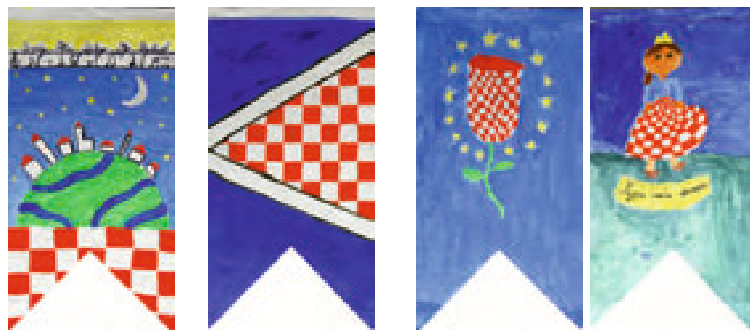
Tri su radionice održane u prostoru Galerije *Vjekoslav Karas*, a jedna, na Dan neovisnosti, u prostoru **Gradskog muzeja Karlovac**. U radionici je sudjelovalo 37 učenika raznih uzrasta od 6 do 18 godina iz OŠ *Dubovac*, OŠ *Grabrik*, OŠ *Banija* i nekoliko karlovačkih srednjih škola. Radionici su se pridružila su i tri odrasle sudionice **Petra Juraić Pavlačić**, **Veronika Matijačić**, **Marija Brekalo**, koje su s radošću izrazile svoj likovni doživljaj na zadanu temu. Svi su radovi nakon radionica izloženi u ulaznom prostoru Galerije *Vjekoslav Karas* gdje su ostali do zatvaranja izložbe.

Budući su brojni učenici naslikali uspješno zastavicu pobjede sa zanimljivim likovnim rješenjima i simbolima, nije bilo lako odabrati radove za nagrade i pohvale. Članovi stručnog žirija u sastavu: **Antonija Škrtić**, Ružica Stjepanović i Dijana Nazor dodijelili tri ravnopravne nagrade i četiri priznanja za najuspjelije radove.

Nagrade su dobili **Magdalena Leš** (11 g.), **Lana Paulić** (13 g.) i **Katarina Biličić** (14.). Pohvale su dodijeljene **Magdaleni Spudić** (9. g.), **Dori Kučan** (11.g.), **Učeničkom domu Karlovac** za grupni rad djece (14 - 18 g.), a **Luka Škrtić** (6 g.) dobio je posebnu pohvalu za rad kao najmlađi sudionik radionice. Ovakve su radionice zahvalne jer kroz učenje likovnih elemenata potiču učenje o *Domovinskom ratu*, razvijaju nacionalnu svijest, znanje o simbolima i heraldici.

Radionicu je vodila likovna pedagoginja **Dijana Nazor**, a suradnice u radionici bile su Ružica Stjepanović i **Matea Galetić**.

Prethodna stranica: Sudionici radionice s radovima u Galeriji *Vjekoslav Karas*.
Previous page: Workshop participants with their works in the V. Karas *Gallery.*

Nagrađeni radovi | *Awarded works:* Lana Paulić (13), Katarina Biličić (14), Magdalena Leš (11)

Pohvale | *Citations:* Dora Kučan (11), Luka Škrtić (6), Magdalena Spudić (9)

Art Workshop I Love the Croatian Flag *during the* 84 Hours for Victory *exhibition*

The exhibition 84 Hours for Victory *was held in the* **Vjekoslav Karas *Gallery*** *in* ***Karlovac****, marking 20th anniversary of the liberating Operation* Storm. *Its contents no only complemented the history education program, but provided number of artistic incentives for art education in primary schools.*

Since Operation Storm *is the most famous battle of the Croatian Army and marked the end of the Homeland War and the struggle for an integrated Croatia, during the exhibition in October 2015 not only were there lectures but also organized presentations, educational events, and four artistic patriotic workshops for primary school students under the name* I Love the Croatian Flag. *The students painted both sides of a 50 × 30 cm flag in acrylic on canvas. In the regular curriculum of the art education in schools students have no opportunity to paint with acrylic paint on linen cloth, so these workshops provided an opportunity for them to use quality materials to express and develop their imagination and creativity on a specific topic.*

Before the workshop the students visited the exhibition led by artist and exhibition curator ***Ružica Stjepanović****. Before the hands-on portion, they were introduced to examples of state, city, and community flags, flags of football clubs, ecclesiastic flags (banners), festival flags, etc. They also saw the original works of established artists in the* International Art Flags Festival *collection, the artistic component of the well-known* ***Street Festival*** **Cest is d' Best**. *After that introduction the participants drew sketches from their imagination, and painted their art flag inspired by the coats of arms and symbols from the flags of Croatia and Karlovac.*

Three workshops were held in the Vjekoslav Karas *Gallery, and one in the* ***City Museum of Karlovac****, on Independence Day (8 October). The workshop included 37 students between 6 and 18 years old from* Dubovac, Grabrik, *and* Banija *Primary Schools and several Karlovac secondary schools. Three older participants,* ***Petra Juraić Pavlačić****,* ***Veronika Matijačić****,* ***Marija Brekalo****, joined in the workshop, joyfully expressing their art experience on the topic. The works were exhibited in the lobby of the* Vjekoslav Karas *Gallery, where they remained until the end of the exhibition.*

Since many of the pupils masterfully painted a victory flag with very interesting designs and symbols, it was not easy task to choose awards and citations. The jury, consisting of ***Antonija Škrtić****, Ružica Stjepanović, and Dijana Nazor, awarded three equal awards and four citations for the most successful works.*

The awards were given to ***Magdalena Leš*** *(11),* ***Lana Paulić*** *(13), and* ***Katarina Biličić*** *(14). The citations went to* ***Magdalena Spudić*** *(9),* ***Dora Kučan*** *(11),* ***Karlovac Students Home*** *for a joint work (14–18), while* ***Luka Škrtić*** *(6) was awarded a special citation as the youngest participant.*

Such workshops are worthy because pupils learn art elements, and through them also learn of the Homeland War*, develop a national conscience, and learn symbols and heraldry.*

The workshop was led by art teacher ***Dijana Nazor****, assisted by Ružica Stjepanović and* ***Matea Galetić****.*

Vilena Vrbanić

Signalne trube i spomen-trube iz Muzeja Slavonije u Osijeku

Signal and Memorial Trumpets from the Museum of Slavonia in Osijek

U *Zbirci oružja i vojne opreme Povijesnog odjela Muzeja Slavonije u Osijeku*, čiji je voditelj viši kustos **Grgur Marko Ivanković**, čuva se hladno i vatreno oružje te vojna oprema od 16. stoljeća do danas. U zbirci je zastupljeno i nekoliko limenih puhačkih instrumenata: dvije signalne trube i dvije spomen-trube.[1] Signalne trube su na bojišnici bile signalno-zapovjednički instrument, a spomen-trube su u vojnim svečanostima zamjenjivale zastave. Obje pripadaju tipu prirodne trube što znači da nemaju ventile. Prva signalna truba (MSO-P-2602) na prednjem dijelu cijevi ima **ugarski** štit nadvišen krunom sv. Stjepana između dva grifona koji stoje na lenti. Iznad i ispod toga je natpis *Csász. és kir. udvari / hangszergyáros / Stowasser J. / Budapest / II. k.[erülete]*, odnosno *carski i kraljevski dvorski / graditelj instrumenata / Stowasser J. / Budimpešta / II. oblast*. Na rubu lijevka je napisano *Stowasser J. Budapest*. Na temelju toga saznajemo da potječe iz radionice **Johanna (Jánosa) Stowassera** (1846. – 1923.),[2] člana široko razgranate obitelji graditelja limenih puhačkih instrumenata podrijetlom iz **Kraslica** (njem. **Graslitz**) na zapadu **Češke**.[3]

Druga signalna truba (MSO-P-2603) na donjem dijelu lijevka ima oval s grbom **Ruskog Carstva**. Na njemu je prikazan dvoglavi orao s dvije carske krune na glavama, iznad kojih je velika carska kruna. Dvoglavi orao u kandžama drži žezlo i kraljevsku jabuku (globus s križem, lat. *globus cruciger*), simbole najviše vlasti i časti vladara. Na prsima mu je mali štit koji priokazuje svetog Jurja na konju kako ubija zmaja, što je i moskovski grb. Grb sugerira da je truba nastala u Ruskom Carstvu te da je pripadala ruskoj carskoj vojsci. Prema izgledu se može pretpostaviti da potječe s početka 20. stoljeća. U Osijek je možda mogla dospjeti s nekim vojnikom kao ratni plijen neprijateljske vojske tijekom Prvog svjetskog rata. Domaće pukovnije su se u sastavu **Austro-Ugarske Monarhije**, borile na strani *Centralnih sila* (**Njemačke** i Austro-Ugarske) i njihovih saveznika (**Osmanskog Carstva**, **Bugarske**) protiv članica *Antante* (**Velike Britanije**, **Francuske** i **Rusije**) i njihovih saveznika (**Italije**, **SAD**, **Japana**, **Srbije**, **Crne Gore**, **Rumunjske**, **Grčke** i dr.).

Spomen-trube iz 1917. darovi su grada **Osijeka** dvjema osječkim uzdanicama: **28. pješačkoj domobranskoj pukovniji** te **78. pješačkoj pukovniji**. One su do 1915. sudjelovale na srpskom bojištu, do 1917. na istočnom, a do kraja rata na talijanskom, uglavnom u sastavu XIII. vojnog zbora, odnosno 5. i 6. austrougarske vojske. Zbog uspjeha na bojištima prozvane su *Vraška divizija*.[4]

Gore | *Top*: Signalna truba | *Signal trumpet* (MSO-P-2602).
Sredina | *Middle*: Signalna truba | *Signal trumpet* (MSO-P-2603).
Fotografije | *Photos*: Grgur Marko Ivanković.
Dolje | *Bottom*: Grb slobodnog i kraljevskog grada Osijeka na spomen-trubama. | *The Free and Royal City of Osijek coat of arms on the memorial trumpet*s.
Foto | *Photo*: Marin Topić.

The Collection of Weapons and Military Equipment *in the* History Department *of the* Museum of Slavonia in Osijek*, led by senior curator* ***Grgur Marko Ivanković****, holds firearms, other weapons, and military equipment from the 16th century to the present. The collection includes several brass instruments: two signal trumpets and two memorial trumpets.[1] Signal trumpets were used on the front lines as command signal instruments, while memorial trumpets were used to replace flags in military ceremonies. Both are versions of natural trumpets, i.e. trumpets without valves. A signal trumpet (MSO-P-2602) features on its front a* ***Hungarian*** *shield topped with a St. Stephen's crown, between two griffins standing on a ribbon. Above and below run the inscriptions* Csász. és kir. udvari / hangszergyáros / Stowasser J. / Budapest / II. k.[erülete], *i.e.* Imperial and Royal Court / instrument builder / Stowasser J. / Budapest / II D[istrict]. *Along the edge of the bell is inscribed* Stowasser J. Budapest. *Thus we know it came from the workshop of* ***Johann (János) Stowassera*** *(1846 – 1923),[2] a member of large family of brass instrument builders originating in* ***Kraslice*** *(Germ.* ***Graslitz****), today in the west part of the* ***Czech Republic****.[3]*

The other signal trumpet (MSO-P-2603) features an oval with the coat of arms of the ***Russian Empire*** *at the bottom part of the bell. It depicts a double-eagle with two imperial crowns on its heads and a larger one above them. In its talons it holds a scepter and an orb (Lat.* globus cruciger*), symbols of the highest power and honor of a sovereign. Over its chests is an escutcheon depicting St. George killing a dragon, being the coat of arms of Moscow. The imperial arms suggest that the trumpet was made in Russia and that it belonged to the Russian imperial army. Its design suggests it dates to the early 20th century. It may have reached Osijek as a soldier's spoils of war taken from the enemy during the First World War. The domestic regiments, as part of the* ***Austro-Hungarian Empire****, fought on the side of the* Central Powers *(****Germany*** *and Austria-Hungary) and their allies (****Ottoman Empire****,* ***Bulgaria****) against the* Triple Entente *(****United Kingdom****,* ***France****, and* ***Russia****) and their allies (****Italy****,* ***USA****,* ***Japan****,* ***Serbia****,* ***Montenegro****,* ***Romania****,* ***Greece****, etc.).*

The memorial trumpets of 1917 were presents from the city of ***Osijek*** *to their two hopes: the* ***28th Infantry Home Guard Regiment*** *and the* ***78th Infantry Regiment****. In 1915 they fought on the Serbian front, until 1917 at the Eastern front, and by the end of the war at the Italian front, for the most part within the XIII Military Corps, i.e., the 5th and 6th Austrian-Hungarian Armies. For their successes at the fronts they were labeled the* Devil's Division.[4] *The city of Osijek wanted to reward them*

Grad Osijek ih je ovim trubama želio nagraditi za dotadašnje napore i ohrabriti u daljnjoj borbi. Na prednjim stranama njihovih lijevaka ispisana je sljedeća posveta: *Slob. i kr. grad Osijek 1917. / Kad zaori trublje glas / Hrvat spreman svaki čas / Za čast roda ponositoga / Za dom i kralja svoga / Opet na junačtva nova / kao što su bila ova.* Ispod natpisa je u kružnom vijencu grb Slobodnoga i kraljevskoga grada Osijeka: na mostu s tri luka nad rijekom Dravom dva raskriljena orla i u zaglavlju u krunom sv. Stjepana nadvišenom štitiću savijena ruka drži sablju.[5]

Spomen-truba MSO-P-3427, ukrašena tamnocrvenim gajtanom s dvije kićanke, bila je *Na spomen junačkoj domaćoj 28. pješačkoj domobranskoj pukovniji*. Ova je pukovnija od samog početka rata sudjelovala u borbama u **Srbiji** i **Bukovini**, u okviru *5. austrougarske vojske*. Na bočnoj strani trube je popis njezinih bitaka od 1914. do 1916. godine.

Spomen-truba MSO-P-1984, ukrašena žutocrnim gajtanom s dvije kićanke, bila je *Na spomen junačkoj domaćoj ces. i kr. pješačkoj pukovniji br. 78*. I na njezinoj bočnoj strani je popis bitaka do 1916.

Od početka rata 78. osječka pješačka pukovnija sudjelovala je u borbama u **Srbiji** i **Galiciji**, uglavnom u *6. austrougarskoj vojsci*. Na galicijskom ratištu je, zajedno s 28. pukovnijom, najteže gubitke pretrpjela u borbama kod **Gorlica** (njem. **Görlitz**, danas u jugoistočnoj Poljskoj) tijekom svibnja i lipnja 1915. Tijekom 1916. obje pukovnije bile su smještene na istočnom bojištu. Do ljeta 1916. sudjelovale su u novim borbama u **Besarabiji**, zaustavljajući rusku ofenzivu gerenala **Alekseja Aleksejeviča Brusilova**, najsnažniji ruski napad na austrougarsku vojsku te godine. Na istočnom bojištu ostale su do 1917., a potom na talijanskom do kraja rata.[6] U svojim su borbama pretrpjele velike gubitke. Osječke vojne jedinice prolazile su kataklizmu zbog velikog broja ranjenika dovezenih s galicijskog i bukovinskog bojišta, gdje su se vodile teške i dugotrajne rovovske borbe, a dio slavonskih vojnika završio je u ruskim logorima Sibira i Dalekog istoka. Cilj ratovanja, ako je uopće postojao, u međuvremenu je nepovratno i u potpunosti nestao.

Gore | *Top*: Spomen-truba 78. pukovnije | *The 78th Regiment memorial trumpet* (MSO-P-1984). Foto | *Photo*: Marin Topić.

Crni Vrh 6. studenoga 1914.
Todorov rt 10. studenoga 1914.
Myszyn Kolomea [Kolomyja] 16. veljače 1915.
Stanislau [Ivano-Frankivsk] 21. veljače 1915.
Harasimow [?] 11. lipnja 1915.
Kosmierczyn [?] 19. lipnja 1915.
Złota Lipa 27. kolovoza 1915.
Barysz 4. i 5. srpnja 1916.
Zudarow 10. kolovoza 1916.
Byszów 4. rujna 1916.
Poplavnyky – Halicz 8. i 9. rujna 1916.

Dolje | *Top*: Spomen-truba 28. pukovnije | *The 28th Regiment memorial trumpet* (MSO-P-1984). Foto | *Photo*: Marin Topić.

Krupanj 16. kolovoza 1914.
Bela Crkva 18. kolovoza 1914.
Balar [?] 13.-14. rujna 1914.
Crni Vrh 27.-28. listopada 1914.
Smrdljikovac [Brajkovac] 3. prosinca 1914.
Tartarov [Tatariv] 3. velj. 1915.
Nadvorna 17.-19. veljače 1915.
Krasna 21. veljače 1915.
Černelica [Černovice] 9. svibnja 1915.
Toporoutz [Toporiwzi] 19. siječnja 1916.
Okna 4.-5. lipnja 1916.
Majdan srednji 6., 7. i 8. lipnja 1916.

for their efforts and encourage them in further struggle with these trumpets. On the front part of their bells, both were inscribed (in Croatian, tr. ŽH): Free and Royal City of Osijek 1917 / When the trumpet voice sounds / A Croat's ready every time / For the honor of his kin / For his Home and his King / For yet more heroic deeds / just as before. *Below the inscription is set the coat of arms of the Free and Royal City of Osijek: On a three-arched bridge over the Drava River, two displayed eagles and with the St. Stephen's crown crowned escutcheon with a hand embowed holding a scimitar.*[5]

The memorial trumpet MSO-P-3427 is ornamented with dark red braid with two tassels and was granted In memory to the heroic domestic 28th Infantry Home Guard Regiment. *The regiment participated in fighting since the very beginning of the war in Serbia and Bukovina as part of the 5th Austrian-Hungarian Army. Along one side of the trumpet its battles between 1914 and 1916 are listed.*

The memorial trumpet MSO-P-1984 is ornamented with a yellow-black braid with two tassels, granted In memory to the heroic domestic Imperial and Royal Infantry Regiment Nr. 78. *It also lists battles 1914–1916.*

*From the beginning of the war the 78th Infantry Regiment participated in fights in **Serbia** and **Galicia**, mostly within the 6th* Austrian-Hungarian Army. *At the Galician front, together with the 28th Regiment, it suffered the worst losses in fighting at **Gorlice** (Germ. **Görlitz**, today in southeastern Poland) during May and June 1915. During 1916 both regiments were stationed at the Eastern front. Until the summer 1916 they participated in new fights in **Bessarabia**, stopping the Russian offensive by General **Aleksei Alekseyevich Brusilov**, the strongest attack at the Austrian-Hungarian military that year. They remained at the Eastern front until 1917, and afterwards served at the Italian front until the end of the war.*[6] *They suffered great losses. The Osijek units went through a cataclysm due to the high number of casualties at the Galician and Bukovina front, after heavy and long trench warfare. Some of the Slavonian soldiers ended up in the Russian camps in Siberia and Far East. By that time the war's goal, if there were any in the first place, had been entirely lost.*

1 Grgur Marko Ivanković: *Truba*, u: Grgur Marko Ivanković: *Oružje i vojna oprema od 16. do 20. stoljeća: izbor iz fundusa Muzeja Slavonije Osijek*, Muzej Slavonije, Osijek 2005, 95, kat. br. 139 i 140.

2 U Zbirci odora Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu čuvaju se četiri počasne vojničke spomen-trube (HPM/PMH-83641, HPM/PMH-2584, HPM/PMH-32979, HPM/PMH-32980), koje je u Grazu 1916. izradio Adolf Stowasser mlađi (1865. – 1928.). On je bio nećak Johanna Stowassera, odnosno sin njegova brata Adolfa Stowassera starijeg (1842. – 1893.). *In the Croatian History Museum Uniforms Collection in Zagreb there are four honorary military memorial trumpets, made in Graz in 1916 by Adolf Stowasser Jr. (1865 – 1928). He was a nephew of Johann Stowasser, ie. son of his brother Adolf Stowasser Senior (1842 – 1893).* Cf. Jelena Borošak Marijanović: *Počasne vojničke spomen-trube*, u: Jelena Borošak Marijanović (ur.): *Dadoh zlato za željezo: Prvi svjetski rat u zbirkama hrvatskog povijesnog muzeja*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb 2011, 458, kat. br. IV/50; 459, kat. br. IV/51; 459-460, kat. br. IV/52; 460, kat. br. IV/53.

3 Christian Fastl: *Stowasser (Stohwasser), Familie*, u: Rudolf Flotzinger (ur.): *Oesterreichisches Musiklexikon Online*, http://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_S/towasser_Familie.xml. Pristup: rujan 2018.

4 Ivan Balta: Slavonija i slavonske vojne jedinice u Prvome svjetskom ratu, *Polemos*, 8 (2005) 1/2, 205-219.

5 Ante Grubišić (ur.): *Diploma Elibertationis Liberae Regiaeque Civitatis Essekiensis*, Muzej Slavonije Osijek, 2010.

6 Balta, *ibid.*

Japanska heraldika za zapadnjake

Najnoviji sedmi svezak *Niza monografija i prijevoda Zaklade za zastavnu baštinu* zapravo je zbirka tri značajna rada o japanskoj heraldici i tradicionalnim zastavama, koju je pripremio urednik *Niza* **David F. Phillips**, koji je ujedno i autor najvećeg rada u monografiji, za kojim slijede i radovi **Emmanuela Valerija** i **Nozomija Kariyasua**.

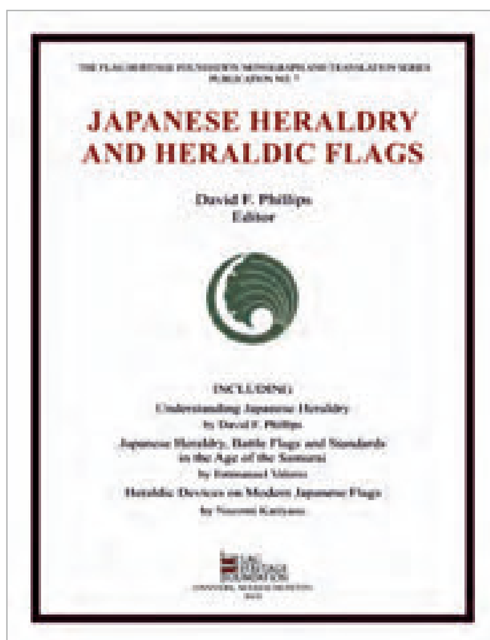
O fascinantnoj temi japanske heraldike pisali smo ponešto već u GiZ 4 (usp. Heimer: *Japanska heraldika*, str. 6-7), gdje smo se podsjetili izvrsnog Ströhlovong udžbenika iz 1906. No, kako urednik monografije kaže u uvodu:

„Kao i europska, japanska heraldika ima svoju gramatiku i rječnik. Oni su nepoznati većini zapadnih istraživača, ali kao i kod europske heraldike, moraju se i jedno i drugo razumjeti, barem načelno, da bi sustav dobio vizualan smisao. […] Glavni likovi japanskih *mon*-ova […] nisu nam jasno prepoznatljivi zato što su pojedini oblici i grafičke konvencije toliko različite od onih koje se rabe na Zapadu. […] Promatrač upoznat s europskim normama stoga nije sposoban prepoznati čak ni poznate likove koji se pojavljuju u monu.“

I kao što Phillips dalje primjećuje, postojeći (rijetki) izvori o japanskoj heraldici teško su razumljivi, budući da slijede japansku terminologiju i ne pružaju smjernice za razumijevanje složenosti slaganja likova i njihovog kombiniranja u teško raspoznatljive uzorke neizvježbanom promatraču. Stoga Phillips pokušava, uspješno, pružiti početnicu koja će biti laka za praćenje zapadnim stručnjacima za heraldiku, i koja daje smjernice kako uspješno „blazonirati“ japansku heraldiku na engleskom tako da se iz opis mogu prepoznati simboli s dovoljnom preciznošću. Čitanje ovog rada otvorit će čitatelju vrata u jedno sasvim novo područje heraldičkog nasljeđa.

Slijed Valerijev rad koji koristi tu novu perspektivu za predstavljanje ovih heraldičkih oznaka, kako su bile korištene u klasičnom periodu čuvenih samuraja, od 12. do 17. stoljeća, a Kariyasu predstavlja kako ti isti simboli imaju značajnu ulogu i danas u suvremenom japanskom društvu s globalnim utjecajem.

Ovom knjigom **Zaklada za zastavnu baštinu** nastavlja otkrivati nam fascinantne i tajnovite teme koje tako stavlja u samo žarište suvremene heraldike i veksilologije.

Daimyo Sasaki Takatsuna (1160. – 1214.)
Nosi ogrtač s svojim momom s četiri oka.
Wearing a jinbaori *surcoat with his mon of four eyes.*
Ströhl: *Japanisches Wappenbuch*, 1906.

Japanese Heraldry for Westerners

The seventh and latest book of the Flag Heritage Foundation Monograph and Translation Series *is a compilation of three substantial papers on Japanese heraldry and traditional flags edited by the series editor* ***David F. Phillips****, also the author of the largest article in the monograph, followed by articles by* ***Emmanuel Valerio*** *and* ***Nozomi Kariyasu****.*

In GiZ 4 we wrote on the fascinating topic of Japanese heraldry (cf. Heimer: Japanese heraldry*, pp. 6–7) recalling Ströhl's 1906 excellent primer. However, as the editor of the FHF monograph himself writes:*

“Like European heraldry, Japanese heraldry has a grammar and a vocabulary. They are unfamiliar to most Western observers, but as in European heraldry both must be understood, at least in broad terms, before the system can make sense visually. […] The principal figures of Japanese mon *[…] may not be clearly recognizable because the individual subjects and graphic conventions are so different from those used in the West. […] A European-trained observer might therefore not be able recognize even familiar charges as they appear in the mon.”*

And, as Phillips further notes, the scarce existing resources on Japanese heraldry are difficult to grasp, as they follow Japanese terminology and do not provide a guide to understanding the complexity of how the charges are arranged and combined into patterns hardly recognizable to untrained eye. Therefore Phillips successfully provides an introductory work that is easily followed by Western heraldic experts, and which eventually provides a way to “blazon” these heraldic changes in English in a way that they may be recognized with reasonable precision. Reading the papers will open one's eyes to an entirely new field of heraldic heritage.

Valerio's paper that follows uses these new perspectives to present how these devices were used in the classical period of the famed Samurai, from the 12th to the early 17th century, and Kariyasu tells us how these symbols still play important part in modern Japanese society with global influence.

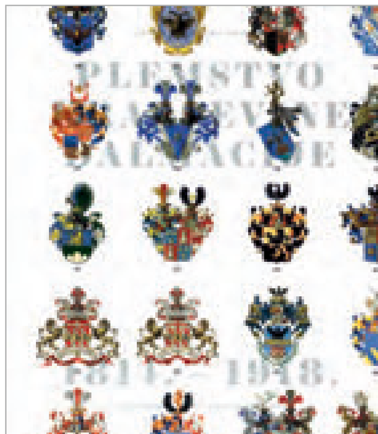
With this book, the ***Flag Heritage Foundation*** *continues to bring us fascinating and obscure topics to the center of heraldic and vexillological focus.*

Naslov|*Title*: **Japanese Heraldry and Heraldic Flags.** [na hrvatskom: *Japanska heraldika i heraldičke zastave*]
Urednik|*Editor*: **David F. Phillips**
- **David F. Phillips**: Understanding Japanese Heraldry [Razumjeti japansku heraldiku]
- **Emmanuel Valerio**: Japanese Heraldry, Battle Flags and Standards in the Age of the Samurai [*Japanska heraldika, bojne zastave i standardi u doba samuraja*]
- **Nozomi Kariyasu**: Heraldic Devices on Modern Japanese Flags [*Heraldičke oznake na suvremenim japanskim zastavama*]
Izdavač, mjesto, godina|*Publisher*, place, year: **Flag Heritage Foundation, Danvers, Massachusetts, USA, 2018.**
ISBN **978-1-4507-2436-4**
Stranice|*Pages*: **160 + 20** priloga u boji | *color tables* Dimenzije|*Dimensions*: 21,5 cm × 28 cm (8.5" × 11")
Uvez|*Binding*: meki | *paperback* Cijena|*Price*: 20 USD (mogućnost popusta na upit *reduced rate may apply, inquire FHF*)
http://www.flagheritagefoundation.org/fhf-publications/japanese-heraldry-and-heraldic-flags/

Predstavljanje knjige dalmatinskog plemstva u Splitu

Nedavno objavljena monografija *Plemstvo Kraljevine Dalmacije 1814. – 1918.*, nastala u koautorstvu **Miroslava Granića** i **Denisa Martinovića**, do sada je predstavljena u tri hrvatska grada: u „matičnom“ **Zadru** (22. ožujka), u **Splitu** (3. svibnja) i naposljetku u **Zagrebu** 19. rujna ove godine. Knjiga je tiskana ranije ove godine u Zadru, u nakladi zadarskog ***Državnog arhiva*** (urednik: **Ante Gverić**, ravnatelj Arhiva), dok je suizdavač ***Književni krug Split*** (**Nenad Cambj**). Za recenziju ove monografije zaslužni su prof. dr. sc. **Stjepan Ćosić** i nažalost nedavno preminuli dubrovački akademik **Nenad Vekarić**.

Prilikom druge promocije u *Akademijinoj palači* u Splitu knjigu su predstavili akademik Cambj, dr. sc. Miroslav Granić te ravnatelj Gverić. Akademik Cambj je okupljene podsjetio na izložbu dijela heraldičke zbirke *Državnog arhiva u Zadru*, a koja je održana 1996. u Kninu i Zadru. Zahvaljujući velikom interesu javnosti ista je izložba održana 1997. u Splitu, dok je katalog izložbe tada bio proširen grbovima nekadašnjih plemićkih obitelji s područja Splitsko-dalmatinske županije. Suizdavač nadopunjenog kataloga tom je prilikom bio upravo *Književni krug Split*, što je ujedno bio začetak buduće suradnje sa zadarskim *Državnim arhivom*, koja je naposljetku urodila tiskanjem ovog kapitalnog djela dalmatinske plemićke heraldike XIX. stoljeća.

Dr. sc. Miroslav Granić je u svom izlaganju istaknuo dvojbenu ulogu austrijskog ***Heraldičkog povjerenstva***, osnovanog 1816. u Zadru, s obzirom na priznavanje plemićkog statusa onim dalmatinskim i dubrovačkim obiteljima koje su ga uživale tijekom razdoblja **mletačke** vladavine (do 1797.) odnosno za postojanja **Dubrovačke Republike**. Naime, sudeći prema primijenjenim kriterijima moglo bi se zaključiti kako su to *Povjerenstvo* činili puki činovnici koji nisu bili u dovoljnoj mjeri upoznati s povijesnim prilikama i pravnim odnosima dalmatinskog plemstva, za razliku od profesionalnog pristupa istoj problematici heraldičkog organa talijanske kraljevske vlade – *Consulta araldica* (osnovanog 1869.). Dr. Granić je također istaknuo i zanimljive primjere vladarske dodjele plemstva pojedinim Dalmatincima (**Ivanu Marasoviću**, **Nikolu Trigariju**, **Alojzu Lapenni** i **Rikardu Dujmu Bedenu**) koji su iscrpno elaborirani na stranicama ove monografije.

Ravnatelj Gverić je naposljetku

Grb plemstva Svetog Rimskog Carstva i austrijskih nasljednih zemalja Mati i Ivanu Bizzaru 8. travnja 1739.
Holy Roman Empire and Austrian hereditary lands nobility arms granted to Mate and Ivan Bizzaro on 8 Apr 1739.
Državni arhiv u Zadru, HR-DAZD-93, sv. 5, VIII/7
(Granić & Martinović: 84–85)

Split, 3. svibnja 2018.
3 May 2018. Photo MBR

Dalmatian Nobility Book Promoted in Split

The recently issued monograph Nobility of the Kingdom of Dalmatia 1814–1918, *coauthored by **Miroslav Granić** and **Denis Martinović**, has been presented in three Croatian cities so far: in its "native" **Zadar** (on 22 March), in **Split** (3 May), and finally in **Zagreb** on 19 September this year. The book was issued earlier this year in Zadar by the* **State Archives in Zadar** *(editor **Ante Gverić**, director of the Archives), with the* **Literary Circle Split** *(**Nenad Cambj**) as the co-publisher. The review of the text was performed by **Stjepan Ćosić** and recently deceased academician from Dubrovnik, **Nenad Vekarić**.*

In the second promotion in the Palace of the Academy *in Split, the book was presented by academician Cambj, dr. sc. Granić, and director Gverić. Cambj reminded the audience of the exhibition of the* State Archives in Zadar *heraldic collection held in Knin and Zadar in 1996. Because of great public interest, the exhibition was then also held in Split, while the catalogue was enlarged to include the former noble families from Split and Dalmatia County. The publisher of the enlarged catalogue was the same* Literary Circle Split, *marking the beginning of its cooperation with the Zadar archives, culminating with its issuing this capital opus of the Dalmatian nobility heraldry of the 19th century.*

In his address, Dr. Granić highlighted questionable role of the Austrian **Heraldic Commission**, *established in 1816 in Zadar, considering its role in recognizing nobility status for those Dalmatian and Dubrovnik families who enjoyed it during the **Venetian** rule (until 1797) and during the independent **Republic of Dubrovnik**. Considering the criteria used, it may be concluded that the Commission was composed of mere desk officials, who were not particularly knowledgeable about the history, conditions, and legal correlations of Dalmatian nobility, as opposed to the professional approach taken by the heraldic organ of the Italian royal government –* Cosulta araldica *(est. 1869). Dr. Granić also mentioned interesting examples of ruler's grant of nobility to individual Dalmatians (**Ivan Marasović**, **Nikola Trigari**, **Alojz Lapenna**, and **Rikard Dujmo Beden**), in details presented in the book.*

Mr. Gverić pointed out the practical "lexicographical" approach to the topic in the book, expressing his regret that the book was published only in Croatian, considering it to be a lapse, since a

istaknuo praktični „leksikonski“ pristup tematici izloženoj u ovoj knjizi te izrazio žaljenje što je knjiga tiskana samo na hrvatskom jeziku, čime je učinjen propust, budući da bi tiskanje iste monografije dvojezično, primjerice i na njemačkom jeziku, učinilo ovu tematiku mnogo dostupnijom inozemnoj publici, osobito u kontekstu daljnjeg historiografskog istraživanja pojedinih elemenata dalmatinsko-austrijskog heraldičkog kruga, kojeg ova monografija jednim dijelom i tematizira.

Monografiju *Plemstvo Kraljevine Dalmacije 1814. – 1918.* čine dvije cjeline. U okviru prve naslovljene *Što je heraldika ili grboslovlje* Denis Martinović donosi sažeti, opći prikaz razvoja heraldičke prakse te se potom osvrće na zanimljivu i bogatu heraldičku baštinu Dalmacije od srednjovjekovnog do suvremenog doba, a osobito period XIX. stoljeća. Martinović prvu cjelinu zaokružuje detaljnom heraldičkom analizom dalmatinskih plemićkih grbova u periodu od 1814. do 1918. godine, odnosno u vrijeme egzistiranja Kraljevine Dalmacije kao austrijske krunovine. Druga, mnogo opsežnija cjelina *Plemićke obitelji* donosi (abecednim redom) historijat pojedinih obitelji ili pojedinaca kojima je tijekom razdoblja tzv. *druge austrijske uprave* u Dalmaciji bilo priznato staro plemstvo ili dodijeljeno novo. Prikazani su originalni bogato kolorirani grbovi, uz njihov blazon i navođenje izvora.

Historijati svih onih obitelji do čijih izvornih izgleda grbova autori nisu uspjeli doći, ili su njihovi grbovi već bili dostupni u dosadašnjoj literaturi, navedeni su abecednim redom u okviru posebne cjeline. Navedenim cjelinama prethodi tekst Miroslava Granića *Plemstvo u Kraljevini Dalmaciji 1814. – 1918.* u kojem se iscrpno navode opći podatci o dalmatinskom plemstvu tijekom XIX. i početkom XX. stoljeća, pregledno analizira tzv. matična knjiga ili *Matrikula* plemićkih obitelji u Dalmaciji (koja se danas čuva u zadarskom *Državnom arhivu*) te raščlanjuju kategorije plemićkih naslova dodijeljenih pojedinim Dalmatincima. Naposljetku su prikazane dvije pregledne tablice s imenima i prezimenima stečenika plemićkog statusa/naslova s nadnevkom dodjele i plemićkim pridjevkom, ukoliko je bio dodijeljen. Autor sadržajnog predgovora monografije je Nenad Cambj, dok su sažetci sastavljeni na hrvatskom, njemačkom, talijanskom i engleskom jeziku.

Zadar, 22. ožujka 2018.
22 March 2018. Photo Zadarski list

Grb austrijskog viteštva Kaji Perišiću 4. veljače 1917.
Austrian knighthood arms granted to Kajo Perišić, 4 Feb 1917
Österreichisches Staatsarchiv,
Allgemeines Verwaltungsarchiv,
Adelsakten, fasc. 43, ad 394/a 917., fol. 4.
(Granić & Martinović: 424–425)

Zagreb, 19. rujna 2018.
19 September 2018. Photo ŽH

bilingual publication (e.g., German) would make the book more approachable to foreign audience, especially considering the further historiographical research of various aspects of the Dalmatian-Austrian heraldic circle presented in the book.

The book consists of two major parts. One, under the title What is heraldry *by Denis Martinović, provides a general summary of the development of heraldic practice and continues with the interesting and rich heraldic heritage of Dalmatia from the Middle Ages to the modern period, with special emphasis on the 19th century. He finishes the first part with a detailed heraldic analysis of Dalmatian nobility coats of arms in 1814–1918, i.e. in the period when the Kingdom of Dalmatia existed as a separate Austrian crown land. The other, much larger part, titled* Noble families*, presents, in alphabetical order, histories of individual families and individuals who were recognized with ancient nobility status during the so-called Second Austrian Administration in Dalmatia or who were granted nobility during that period. There the original richly colored drawings of the arms are also provided, with their blazons and sources.*

The histories of all the families for whom the authors could not obtain the original armorial illustrations, or whose arms had already been presented in previous literature, are listed separately in alphabetic order. These parts are preceded by a text by Miroslav Granić, Nobility in the Kingdom of Dalmatia 1814–1918*, providing general information of the Dalmatian nobility during the 19th and early 20th century, with an analysis of the record books (so called* Matrices*) of noble families in Dalmatia (preserved today in the Zadar* State Archives*), considering various categories of nobility titles granted to individual Dalmatians. Finally, the book provides two overview tables with names and surnames of nobility title grantees with the date of grant and nobility attribute, if one was granted.*

The author of the foreword is Nenad Cambj, while the summaries are provided in Croatian, German, Italian, and English.

Naslov | *Title*: **Plemstvo Kraljevine Dalmacije 1814. – 1918.** [in English: *Nobility of the Kingdom of Dalmatia*]
Autori | *Authors*: **Miroslav Granić, Denis Martinović**
Izdavač | *Publisher*: **Državni arhiv u Zadru, Zadar; Književni krug, Split**
Mjesto, godina | *Place, year*: **Zadar, 2018.**
ISBN: **978-953-7434-23-6** (DAZ), **978-953-163-457-1** (KKS)
Stranice | *Pages*: **606**
Uvez | *Binding*: meki | *paperback*
Dimenzije | *Dimensions*: 21,5 cm × 24 cm (8.5" × 9.5")
Cijena | *Price*: 400 HRK
http://www.knjizevni-krug.hr/knjiga.asp?IDKnjige=687

Marko Vitez

Zastave Antarktike

Antarktika je kontinent oko Južnoga Zemljina pola koji sa svojih 14,2 milijuna km^2 spada u peti po površini kontinent na svijetu. Zbog ekstremnih klimatskih uvjeta na Antarktici nema stalnih naselja. Oko 4.000 stanovnika, uglavnom znanstvenika živi u znanstveno-istraživačkim postajama i opskrbnim bazama, te je njihov broj promjenjiv tijekom godine. Prema međunarodnom pravu Antarktika je *de facto* kondominij. Prostor kontinenta meridijanima je podijeljen na sektore koji pripadaju: **Argentini**, **Australiji**, **Čileu**, **Francuskoj**, **Norveškoj**, **Novome Zelandu** i **Ujedinjenom Kraljevstvu**.[1] Stoga je iz veksilološkog pogleda važno utvrditi ima li ovaj kontinent svoju zastavu.

Dvanaest država svijeta potpisalo je 1959. godine sporazum u **Washingtonu** (tzv. *Ugovor o Antarktici*) kojim je zaključeno da se prostor kontinenta može iskorištavati samo u miroljubive svrhe bez upotrebljavanja vojnih uporišta, eksperimentiranja oružjem ili držanjem radioaktivnih tvari. Navedeni je sporazum, uz još njih nekoliko, preteča današnjeg **Sustava antarktičkog ugovora** (engl. *Antarctic Treaty System*) – krovne organizacije koja regulira međunarodne odnose vezane za Antarktiku.[2] Tajništvo organizacije je na svojem 25. savjetodavnom zasjedanju 20. rujna 2002. godine u Varšavi prihvatio izgled amblema (istovjetan zastavi).[3] U središtu tamnoplave zastave omjera 2:3 smještena je azimutalna projekcija Antarktike bijele boje pod mrežom paralela i meridijana koji se sijeku u Južnom geografskom polu. Ovakva prihvaćena zastava smatra se zastavom cijelog kontinenta iako je službeno obilježje jedne organizacije.

The Flags of Antarctica

***Antarctica** is a continent around the Earth's South Pole. Its 14.2 million square kilometers make it the world's fifth-largest continent by area. Due to the extreme climate conditions there are no permanent settlements on Antarctica. The some 4,000 temporary inhabitants consist mostly of scientists living in research facilities and logistics bases and their number varies much during the year. Under international law Antarctica is* de facto *a condominium. The area of the continent is divided by meridians into sectors claimed by **Argentina**, **Australia**, **Chile**, **France**, **Norway**, **New Zealand**, and **United Kingdom**.[1] Therefore it is a vexillological issue to determine if the continent has its flag.*

In 1959 twelve countries signed the so-called Antarctic Treaty *in **Washington**, determining that the continent may only be used for peaceful activities, prohibiting establishment of military bases, weapon testing, or nuclear waste disposal. It is, together with a number of others to follow, the basis of the current **Antarctic Treaty System** – the umbrella organization regulating international relations regarding Antarctica.[2] The organization Secretary on its 25 consultative session on 20 September 2002 in Warsaw adopted the design of its emblem (of the same design as the flag).[3] In the center of a dark blue flag in the ratio 2:3 there is set the white azimuthal projection of Antarctica beneath a grid of parallels and meridians crossing at the geographic South Pole. Such adopted flag is considered to be the continent's flag, although it is actually an official emblem of an organization.*

Crteži | *Drawings* ŽH

Želja da Antarktika dobije svoju zastavu iznjedrila je nekoliko široko poznatih prijedloga veksilologa. Tako je 1978. godine **Whitney Smith** dizajnirao narančastu zastavu koja prikazuje ruke koje drže pliticu i slovo A bijele boje uz koplje. Narančasta boja uzeta je zbog praktičnosti, jer je lako uočljiva u antarktičkim vremenskim uvjetima dajući dobar kontrast bijeloj boji snijega. Ruke označavaju miroljubiv ljudski odnos prema ovom kontinentu. Simboli su pomaknuti prema koplju zbog njihove bolje vidljivosti usprkos mogućim uništavanjima zastave zbog jakog vjetra. Drugi je prijedlog britanskog veksilologa **Grahama Barthama** koji je, neovisno o kasnijoj gore spomenutoj odluci antarktičke organizacije, 1996. godine izradio pojednostavljenu inačicu sadašnje službene zastave. Po uzoru na zastavu **Ujedinjenih naroda**, u središte svijetloplave podloge stavio je bijeli prikaz Antarktike bez geografske mreže. Tu zastavu su 2002. godine, na inicijativu veksilologa **Teda Kayea**,[4] izvjesile pojedine antarktičke istraživačke baze pa se i danas na nekim internetskim izvorima prikazuje kao službena zastava kontinenta. Treći prijedlog dao je **Dave Hamilton**. Njegova zastava je trobojna s pet zvijezda u uglu: svijetloplava simbolizira antarktički led, žuta (zlatna) polarnu svjetlost, tamnoplava noćno nebo, a pet zvijezda zviježđe *Južnoga križa*, vidljivo samo s južne polutke. Inačica zastave pojavljuje se na neslužbenom antarktičkom dolaru.[5]

Kako je prostor Antarktike po meridijanima podijeljen između nekoliko država tako pojedine države koriste zasebne zastave za antarktičke teritorije. Stoga se priča o zastavama Antarktike ne može zaokružiti bez njihova spomena. Teritoriji pod upravom Australije

*The desire for Antarctica to have a flag produced several well-known proposals by vexillologists. Thus in 1978 **Whitney Smith** designed an orange flag depicting white hands holding a bowl and a large letter A offset to the hoist. The orange was chosen for practical purposes, being easily spotted in the Antarctic weather providing a good contrast to white snow. The hands stand for peaceful human relations with the continent. The symbols are off-set to provide their better visibility even when harsh weather erodes the flag fly in the wind. The second proposal was by a British vexillologist **Graham Bartram**. Independently from the latter adopted above-mentioned decision of the Antarctic organization, he designed a simplified version of now official flag. After the **UN** flag, he set the white map of Antarctica without the geographic gridlines in the center of a light blue flag. This flag was hoisted in 2002 by some Antarctic research bases, at the behest of vexillologist Ted Kaye,[4] and even today it is shown in some sources as the flag of the continent. The third proposal was by **Dave Hamilton**. His flag is tricolor with five stars in the canton: light blue represents the Antarctic ice, the (golden) yellow the polar lights, the dark blue the night sky, and the five star the* Crux Australis *constellation, visibly only from the southern hemisphere. Such a flag is shown on an unofficial Antarctica dollar.[5]*

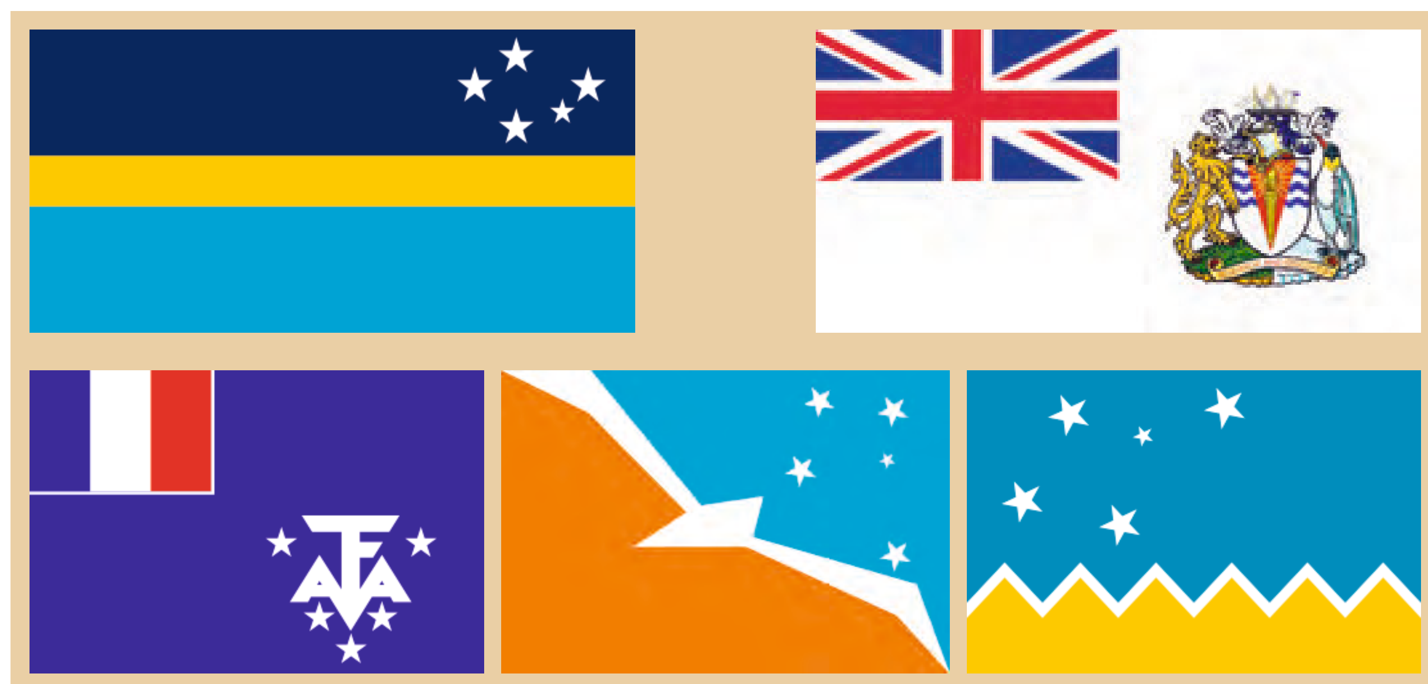
*As the Antarctica is divided by meridians by several countries, some of them use special flags for its southernmost territories. Therefore the story of the Antarctica flag may not be rounded off without mentioning them. The territories governed by Australia (*Australian Antarctic Territory*), Norway (*Peter I Island *and* Queen Maud Land*), and New Zealand (*Ross Dependency*) use their*

(*Australski antarktički teritorij*), Norveške (*Otok Petra Prvog*, *Zemlja kraljice Maud*) i Novog Zelanda (*Rossova zemlja*) koriste zastave matičnih država. Zemlja *Adélie* pod upravom Francuske koristi zastavu **Francuskih južnih i antarktičkih teritorija** (fr. kratica TAAF). Ona je plava s francuskom trobojnicom u uglu i bijelim monogramom od slova TAAF složenih u obliku sidra s pet bijelih petokrakih zvijezda u donjem dijelu slobodne polovice. Zastava je prihvaćena 2007. godine.[6] *Argentinska Antarktika* koristi zastavu argentinske pokrajine **Ognjene zemlje** (španj. *Provincia de Tierra del Fuego*) u sklopu koje se nalazi. Zastava je dijagonalno podijeljena na dva dijela, narančasti koji predstavlja kopno (pokrajinu) i plavi koji predstavlja nebo i more koje okružuje kopno. U kutu zastave nalazi se prikaz zviježđa *Južnoga križa*. Bijela linija koja dijeli zastavu podsjeća na albatrosa raširenih krila, pticu karakterističnu za ovaj kraj čiji let simbolizira slobodu. Stoga ne čudi da je zastava dobila nadimak „albatros“. Osmislila ju je argentinska arhitektica **Teresa Beatriz Martinez** i službena je od 1999. godine.[7] *Čileanska Antarktika* koristi zastavu pokrajine **Magellan** od 1997. godine te je motivima i bojama vrlo slična onoj argentinskoj. Šest žutih nazubljenih vrhova predstavlja planinski kraj i bojom podsjeća na prostor stepa prepoznatljivih za ovaj prostor. Bijela traka simbolizira snijeg koji je zimi česta vremenska pojava. Plava boja predstavlja nebo u čijem se kutu ponovo nalazi često upotrebljavani prikaz zviježđa *Južnoga križa*.[8]

Zastava *Britanskog antarktičkog teritorija* ne razlikuje se previše od ostalih zastava britanskih prekomorskih teritorija – no jedinstvena je po boji. Dok su druge zastave uglavnom plave ili crvene, ona je, naime, bijela, s *Union Jackom* u gornjem uglu i grbom Teritorija u slobodnoj polovici. Grb je štit bijele boje s tri plave valovite grede preko kojih se pruža crveni klin sa zlatnom plamtećom bakljom. Na kacigi nad plavo-bijelom točenicom je trojarbolni jedrenjak. Prikaz je to broda *Discovery* na kojem su istraživači **Robert Falcon Scott** i **Ernest Shackleton** 1901. godine krenuli u ekspediciju prema Antarktici. Čuvari grba, lav (koji predstavlja Ujedinjeno Kraljevstvo) i pingvin (koji je simbol polarnih krajeva), stoje na travnatoj i ledenoj podlozi, dok je ispod grba smještena vrpca s natpisom *Research and Discovery* (Istraživanje i otkrivanje) što je ujedno i pozivanje na već spomenuti istoimeni brod. Zastava je prihvaćena 1963. godine.[9] ⚓

metropolitan states' flags. Adélie Land*, governed by France, uses the flag of the* ***French Southern and Antarctic Lands*** *(French abbreviation TAAF). It is the blue flag with the French tricolor in the canton and a white cypher TAAF making an anchor shape with five white five-pointed stars in the bottom half of the fly part of the flag. It was adopted in 2007.*[6] Argentine Antarctica *uses the flag of the Argentine province* ***Tierra del Fuego****, of which it is part. The flag is diagonally divided in two, the orange part representing the land (province) and the blue for the skies and sea encircling it. The fly canton depicts the* Crux Australis *constellation and the white line dividing the flag takes shape of an albatross with wings spread. It is said that its flight represents liberty. It is no wonder that the nickname for the flag is the "Albatross". It was designed by Argentine architect* ***Teresa Beatriz Martinez****, and it has been official since 1999.*[7] Chilean Antarctic Territory *uses the flag of the province of* ***Magallanes*** *since 1997, by design and colors similar to the Argentine provincial flag. Six serrated peaks represent the mountainous region and by its color the recognizable pampas. The white stripe symbolizes snow, being there naturally frequent condition of the winter. The blue is for the skies where, again, we found the familiar* Southern Cross.[8]

The flag of the British Antarctic Territory *is not much different from other British overseas territories ensigns – however, it is unique by the color. While the other ensigns are mostly blue or red, this one is, particularly, white, with the* Union Jack *in the canton and the Territory coat of arms in the fly half. The coat of arms is* Per fess wavy barry, wavy of six Argent and Azure, and Argent on a Pile Gules, a Torch enflamed proper. *The crest depicts a three-masted sailing ship, representing the* RRS Discovery*, which took explorers* ***Robert Falcon Scott*** *and* ***Ernest Shackleton*** *to Antarctica on their 1901 expedition. The supporters are a lion (representing the United Kingdom) and a penguin (for the Polar Regions), standing on a grassy and icy mount, and the motto on a ribbon reads* Research and Discovery*, referring also to the mentioned Royal Research Ship. The flag was adopted in 1963.*[9] ⚓

1 *Hrvatska enciklopedija*, s.v. „Antarktika,“ http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2928 (13.9.2018), *Encyclopædia Britanica*, s.v. „Antarctica,“ https://www.britannica.com/place/Antarctica (13.9.2018).
2 Secretariat of the Antarctic Treaty, *The Antarctic Treaty*, https://www.ats.aq/e/ats.htm (13.9.2018).
3 Decision 2: Emblem of the Antarctic Treaty; *Measures, Decision and Resolutions adopted ar XXV ATCM (part II)*, https://www.ats.aq/documents/ATCM25/fr/ATCM25_fr002_e.pdf (13.9.2018).
4 Edward Kaye, „Flags over Antartica“. In: Jan Oskar Engene (ed.): *Proceedings of the XX International Congress of Vexillology, Stockholm, 27th July to 1st August 2003*, Nordic Flag Society, Bergen, 2004: 389 – 402.
5 *Antarctica – flag proposal*, Flags of the World web site, https://www.crwflags.com/fotw/flags/aq!.html (13.9.2018).
6 Željko Heimer, „Francuske južne i antarktičke zemlje“, *Grb i Zastava*, 2 (2007): 14 – 15.
7 *Tierra del Fuego Province*, Flags of the World web site, https://www.crwflags.com/fotw/flags/ar-v.html (14.9.2018).
8 *Magellan Region and Chilean Antarctica*, Flags of the World web site, https://www.crwflags.com/fotw/flags/cl-12.html (14.9.2018).
9 *British Antarctic Territory*, Flags of the World web site, https://www.crwflags.com/fotw/flags/gb-bat.html (14.9.2018).

Marko Radeljić: *Srednjovjekovni kameni grbovi grada Šibenika*

Pristupnik **Marko Radeljić**, student *Diplomskog studija povijesti – Istraživačkog smjera/Modula srednjovjekovne povijesti* **Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu** izradio je pod mentorstvom doc. dr. sc. **Tomislava Galovića** diplomski rad pod naslovom *Srednjovjekovni kameni grbovi grada Šibenika*. Obrana diplomskog rada održana je 16. svibnja 2018. pred povjerenstvom u sastavu prof. dr. sc. **Mirjana Matijević Sokol** (predsjednica), doc. dr. sc. Tomislav Galović i izv. prof. dr. sc. **Zrinka Nikolić Jakus**.

Diplomski rad sadrži 92 stranice teksta s 302 bilješke, a opremljen je brojnim slikovnim prilozima te velikom kartom povijesne jezgre grada Šibenika na kojoj su prikazane lokacije kamenih heraldičkih spomenika.

Naime, kamena heraldička baština hrvatske obale i otoka predstavlja prvorazredno povijesno vrelo ne samo kao umjetnički – kamenoklesarski izričaj već ponajprije kao dragocjeni izvor za proučavanje povijesti i genealogije plemstva istočnojadranskih komunalnih zajednica. U tome heraldičkom korpusu grad **Šibenik** predstavlja važno urbano područje koje od 14. do kraja 16. stoljeća čuva brojne kamene grbove koji dosad iako je bilo istraživača – od kojih prvo mjesto bez sumnje zauzima **Fridrik Antun Galvani** (v. str. 3 – 6 u ovom broju GiZ) svojim djelom o šibenskim grbovima – nisu bili zasebno istraženi i valorizirani. Ovim diplomskim radom to se istraživačko pitanje postavlja u prvi plan i iznose novi rezultati i tumačenja.

Šibenik tijekom 14. i 15. stoljeća doživljava svoj veliki razvoj kako na urbanom tako i na društvenom planu. Prvotno utvrda (*castrum*) sa svojim predgrađem (*suburbium*) Šibenik se postupno transformira i 1298. godine utemeljenjem biskupije postaje grad – *civitas*. S druge pak strane, Šibenik po svoj prilici upravo u drugoj polovici 13. stoljeća (oko 1290.) dobiva komunalni statut kojim se regulira svakodnevni život – prava i dužnosti – njegovih stanovnika. Taj najraniji statut nije se sačuvao već ga poznajemo tek po verziji iz razdoblja kada grad dolazi pod mletačku upravu (1322. – 1357.). Važnoj je napomenuti da je uz obvezno mletačko pravo na ovom području vrijedilo i običajno hrvatsko pravo (*secundum leges Croatie*), a što dovoljno govori o sastavu njegova stanovništva. Na temelju dostupnih izvora, poglavito šibenskih notarskih spisa prikazan je Šibenik od 14. do 16. stoljeća kroz analizu i interpretaciju kamenih grbova povijesne jezgre grada. Grbovima se prilazi metodama tradicionalne heraldike i povijesti umjetnosti u kontekstu vremena i prostora iz kojih potječu. Tako su definirani neki aspekti njihovog uporabnog svojstva i komunikacijske uloge u društvu šibenske komune. Zapažanja i rezultati do kojih je pristupnik došao mogu se sažeti u nekoliko glavnih teza: 1) *grbovi mletačkih dužnosnika i šibenskih biskupa mogu se pronaći isključivo na javnim i sakralnim građevinama šibenske komune*, 2) *lokalno plemstvo isticanje svojih grbova ograničava većinom na svoje privatne posjede*. Prva društvena skupina (biskupi, kneževi i ostali dužnosnici) grbovima ističe svoje zasluge i doprinose društvu potvrđujući svoj visoki status dok lokalna elita grbovima simbolički obilježava svoje posjede i, prema riječima pristupnika, *ističe privrženost određenoj političkoj strani, čime pak nastoji poboljšati svoj društveni status među stanovništvom*.

U stilskoj analizi zamijećeni su trendovi u načinu klesanja grbova, a što je pomoglo prilikom njihove identifikacije. Važno je istaknuti da su za potrebe ovoga rada svi priloženi grbovi foto-dokumentirani, te koliko je to bilo moguće – atribuirani i datirani na temelju vlastita uvida i pregleda izvora i literature.

Sadržajno se diplomski rad nakon *Uvoda* sastoji od sedam poglavlja te zaključka. Prvo se obrađuje prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja, a zatim postanak i razvoj Šibenika do 1412. godine. Središnje poglavlje rada *Srednjovjekovni kameni grbovi šibenske komune u kontekstu urbanog razvoja grada* sadrži deset podcjelina: 1. Grbovi na tvrđavi sv. Mihovila, 2. Grbovi u suburbiju, 3. Grbovi unutar perimetra srednjovjekovnih šibenskih zidina, 4. Grbovi crkve i samostana sv. Frane, 5. Grbovi na crkvi Sv. Barbare, 6. Grbovi katedrale sv. Jakova, 7. Grbovi Biskupske palače, 8. Grbovi na

Marko Radeljić: Mediaeval Stone Coats of Arms of the City of Šibenik

Master's degree candidate ***Marko Radeljić****, a student in the* Graduate History Studies Research Program in the Medieval History Module *of the* ***University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, History Department****, completed his graduate thesis titled* Mediaeval Stone Coats of Arms of the City of Šibenik *under the mentorship of Assistant Prof.* ***Tomislav Galović****. He defended the thesis on 16 May 2018 before a commission composed of Prof.* ***Mirjana Matijević Sokol*** *(chair), Ass. Prof. Tomislav Galović, and Associate Prof.* ***Zrinka Nikolić Jakus****.*

The thesis consists of 92 pages of text with 302 footnotes, accompanied by numerous illustrations and a large map of the historical core of Šibenik showing the locations of the stone heraldic monuments.

The carved-stone heraldic heritage of the Croatian coast and islands is a first-rate historical resource, not only of artistic stonemasons' expression, but primarily as a prized source for research into the history and genealogy of the nobility in Eastern Adriatic communities. In that area the city of ***Šibenik*** *stands as an urban area with a great many heraldic monuments in stone preserved from the 14th through 16th century. Although described previously – first by* ***Fridrik Antun Galvani*** *(**see pp. 3–6 in this issue of GiZ**) with his work on the Šibenik coats of arms – they were not researched or validated in depth. This thesis brings the research to the highest level, providing new results and interpretations.*

*During the 14th and 15th centuries Šibenik underwent a rapid development in its urban and social aspects. Initially a fort (*castrum*) with suburbs (*suburbium*), Šibenik was gradually transformed, and with the establishment of the diocese in 1298, it became a city (*civitas*). On the other hand, probably by the end of 13th century (around 1290) Šibenik received its municipal statutes, regulating the everyday lives—the rights and duties of its citizens. The oldest statutes are not preserved and we know of them only by their later version, published when the city fell under Venetian rule (1322–1357). But it should be mentioned that with the obligatory Venetian legislation, the common Croatian law (*secundum leges Croatie*) was also in force, telling us enough of the city inhabitants' composition.*

Based on available sources, primarily notary records, the thesis presents Šibenik of the 14th through 16th centuries through an analysis and interpretation of stone coats of arms in the historic core. The arms are approached with traditional heraldry and art history methods, in the context of the period and region in which they originate. Thus some aspects of their application, characteristics, and communication role in Šibenik municipal society were defined. The notes and results may be summarized in two main theses: 1) the coats of arms of Venetian officials and bishops of Šibenik are found only on public and sacral buildings in the Šibenik municipality*, 2)* the local nobility limited the display of their coats of arms to their private property. *The first group (bishops, dukes, and other officials) expressed with the coats of arms their merits and contributions of the society, confirming their high status, while the second group (the local elite) used the arms to symbolically mark their estates, and, in the candidate's words,* to express affiliation to certain political side, thus trying to enhance its social standing among population.

In the analysis of the style, trends in stone carving were noted, serving as a helpful tool for their identification. For this thesis all of the documented coats of arms were photographed, and – as much as possible – attributed and dated based on personal inspection and consultation with sources and literature.

The thesis consists, after an Introduction*, of seven chapters and a conclusion. First the temporal-regional frame and research methodology is presented, followed by descriptions of the establishment and development of Šibenik until 1412. The central chapter of the thesis* Mediaeval Stone Coats of Arms of the Šibenik Commune in the Context of Urban Development *consists of ten sub-sections: 1. Coats of Arms at the St. Michael Fortress, 2. Coats of Arms in the Suburbium, 3. Coats of Arms within Perimeter of the Medieval Walls, 4. Coats of Arms at the St. Francis Church and Monastery, 5. Coats of Arms at the St. Barbara Church, 6. Coats of Arms at the St.*

gradskoj loži, 9. Grbovi na crkvi sv. Ivana i 10. Grbovi Nove crkve i Bratovštinske dvorane. Zasebno se obrađuje *Srednjovjekovni grb šibenske komune*. Radu je priložena i vrlo korisna i dobro izrađena *Karta povijesne jezgre s rasporedom grbova*, tj. karta s ucrtanim lokacijama svih obrađenih grbova i pripadajućom legendom. Zadnja dva poglavlja donose analizu kamenih grbova grada Šibenika te pregled šibenskih obitelji u kamenoj heraldičkoj baštini grada. Na kraju rada nalaze se zaključak, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku te bibliografija.

Ovaj diplomski rad predstavlja izvorno i izvrsno istraživanje šibenske heraldičke baštine u kamenu. U toj baštini grbovi su definirani kao odraz društvenog statusa pojedinca i obitelji te kao sredstvo simboličke komunikacije.

I na kraju još tri važne informacije. Prije same obrane ovog diplomskog rada Radeljić je imao zapaženo izlaganje na međunarodnoj medievističkoj konferenciji *Between Three Seas: Borders, Migrations, Connections (Third Biennial Conference of the Medieval Central Europe Research Network /MECERN/)* održanoj u Zagrebu od 12. do 14. travnja 2018. godine. Tu je sudjelovao s posterom na temu *The Stone Coat of Arms of Medieval Šibenik*. Vrlo uspješno je prezentirao svoju temu i odgovarao na brojna pitanja u diskusiji. Kolega Radeljić prijavio se na pozivni natječaj te osvojio studentsku stipendiju **Međunarodne heraldičke akademije** (*Académie internationale d'héraldique* – AIH) za sudjelovanje na *33. međunarodnom kongresu genealoških i heraldičkih znanosti* u francuskom gradu **Arrasu** (v str. 32 – 33 u ovom broju GiZ). Zbog toga je nagrađen i dodatnom stipendijom HGZD-a jer je ujedno bio njegov predstavnik na Kongresu. Najzad, upravo preko HGZD-a Radeljić se prijavio na natječaj **Ministarstva kulture Republike Hrvatske** – Nacionalni projekt *Hrvatska kulturna baština* (Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe) s projektom *Digitalizacija kamene heraldičke baštine grada Šibenika*. Radeljić radi i na izradi mobilne aplikacije za pametne telefone koja bi se mogla koristit u turističke svrhe u gradu Šibeniku s ciljem upoznavanja njegove povijesne i heraldičke baštine.

Sa zanimanjem i veseljem pratimo daljnji rad mladog kolege Marka Radeljića na polju hrvatske heraldičke baštine!

James Cathedral, 7. Coats of Arms at the Bishop's Palace, 8. Coats of Arms at the City Lodge, 9. Coats of Arms at the St. John Church, and 10. Coats of Arms at the New Church and the Fraternal Hall. Presented separately is the Medieval Coat of Arms of the Šibenik Commune. The thesis also includes a very useful and well prepared Map of the Historical Core with Locations of the Coats of Arms, *showing where each of the documented heraldic monuments can be found, with an accompanying legend. The two final chapters present the analysis of the Šibenik stone arms and overview of the families found in the stone-carved heraldic heritage of the city. The work ends with a conclusion followed by summaries in Croatian and in English, and finally the bibliography.*

The thesis represents original and exceptional research into Šibenik's heraldic heritage preserved in stone. In that heritage the coats of arms were defined as reflections of social status of individuals and families and means of symbolic communication.

Finally, three important things should be mentioned. Before defending his thesis, Radeljić held a notable presentation at the international medievalist conference Between Three Seas: Borders, Migrations, Connections (Third Biennial Conference of the Medieval Central Europe Research Network /MECERN/) *held in Zagreb 12–14 April 2018. There he participated in a poster session with the poster* The Stone Coat of Arms of Medieval Šibenik. *He successfully presented the topic and answered many questions in the discussion. Mr. Radeljić applied to a public call and won student sponsorship of the* ***International Academy of Heraldry*** *(AIH) to participate in the* 33rd International Congress of Generalogical and Heraldic Sciences *in* ***Arras****, France (see pp. 32–33 in this issue of GiZ). He was therefore also awarded an additional grant by HGZD, as he was also our representative at the Congress. Finally, through HGZD Radeljić applied to the Croatian* ***Ministry of Culture*** *public tender for the national project* Croatian Cultural Heritage *(Digitalization of Archive, Library and Museum Materials) with the project* Digitalization of Stone Heraldic Heritage of the City of Šibenik. *Radeljić is also working on the development of mobile app for smartphones to be used by tourists in Šibenik to learn of and see its historical and heraldic heritage.*

We shall follow further work in heraldic heritage by our young colleague Marko Radeljić with interest and joy!

Oba rada dostupna su na Repozitoriju Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10079/
Both theses are available at the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences Repository http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10405/

Ana Marija Ambrušec: *Heraldička baština križevačko-kalničkog područja*

Pristupnica **Ana Marija Ambrušec**, studentica *Diplomskog studija povijesti – Istraživačkog smjera/Modula srednjovjekovne povijesti* **Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu** izradila je pod mentorstvom doc. dr. sc. **Tomislava Galovića** diplomski rad pod naslovom *Heraldička baština križevačko-kalničkog područja*. Obrana diplomskog rada održana je 16. svibnja 2018. pred povjerenstvom u sastavu prof. dr. sc. **Mirjana Matijević Sokol** (predsjednica), doc. dr. sc. Tomislav Galović i izv. prof. dr. sc. **Hrvoje Petrić**. Diplomski rad sadrži ukupno 114 stranice teksta s 260 bilješki, a opremljen je brojnim slikovnim prilozima te po jednom kartom, tablicom i grafikonom.

Naime, heraldička baština kontinentalne Hrvatske specifično je područje istraživanja, ali i prostor koji nudi brojna nova saznanja i sukladno tomu nove historiografske rezultate. Za razliku od istočnojadranskoga prostora (i njegovih većih gradova) koji je puno bolje istražen i sačuvan, heraldička baština križevačko-kalničkog područja predstavlja istraživački izazov te se upravo ovim radom u središte pažnje postavlja tamošnje plemstvo i njegova heraldička baština u rasponu od srednjega do ranog novog vijeka.

Odabir križevačko-kalničke mikroregije, koja s gradom **Križevcima** obuhvaća skupinu najstarijih naselja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, potaknut je ne toliko sačuvanom spomeničkom građom na samom terenu već nasuprot tome relativno bogatim arhivskim gradivom koje je sačuvano i danas se nalazi u fondovima i zbirkama **Hrvatskog državnog arhiva** u Zagrebu (*Križevačka županija*, *Poglavarstvo slobodnog i kraljevskog grada Križevci*, *Plemenita općina Sveta Jelena Koruška*, *Potvrda kalničkog plemstva*, *Zbirka grbovnica*, *Fond grbova obitelji Hrvatske i Slavonije*, *Zbirka otisaka*

Ana Marija Ambrušec: Heraldic Heritage of the Križevci and Kalnik Region

Master's degree candidate ***Ana Marija Ambrušec****, a student in the* Graduate History Studies Research Program in the Medieval History Module *of the* ***University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences, History Department****, completed her graduate thesis titled* The Heraldic Heritage of the Križevci and Kalnik Region*, under the mentorship of Assistant Prof.* ***Tomislav Galović****. She defended the thesis on 16 May 2018 before a commission composed of Prof.* ***Mirjana Matijević Sokol*** *(chair), Ass. Prof. Tomislav Galović, and Associate Prof.* ***Hrvoje Petrić****. The thesis consists of 114 pages of text with 260 footnotes, accompanied by numerous illustrations and a map, a table, and a graph.*

The heraldic heritage of continental Croatia is a particular research area, but also a field offering numerous new findings and arising new historiographical results. Unlike that of the Eastern Adriatic region (and its larger cities) which is much better researched and preserved, the heraldic heritage of the region of Križevci and Kalnik represents a research challenge. This work focuses on the region's nobility and heraldic heritage from the Middle Ages to the early Modern Age.

The micro-region of Križevci and Kalnik encompasses a group of the oldest settlements in northwestern Croatia, in the vicinity of the city of ***Križevci****. Its choice as a research topic was initiated not so much by the monumental materials preserved in the field itself, but rather by the relatively rich archival materials held in the collections of the* ***Croatian State Archives*** *(*The Križevci County, Magistrate of the Free and Royal City of Križevci, Noble Community of St. Helen of Koruška, Privileges of the Kalnik Nobility, Collection of Armorial

pečata, *Obitelj Gregorijanec*) te u **Gradskom muzeju Križevci** (*Povelja obitelji Šatvar*).

Treba istaknuti da je za potrebe ovoga rada sva dostupna heraldička i sfragistička građa fotografirana i priložena uz pripadajuća poglavlja.

Sadržajno je diplomski rad strukturiran od *Uvoda* u kojem se definira prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja te geografski prikaz tzv. plemićkih naselja s križevačko-kalničkog područja u rasponu od srednjeg pa do ranog novog vijeka, tj. od 12./13. do 18./19. stoljeća. Tu je donesen pregled relevantne historiografske literature za povijest grada Križevca i čitave Križevačke županije.

U drugom poglavlju slijedi prikaz grba grada Križevaca i Križevačke županije kroz povijest do današnjih dana. Tako primjerice blazon gradskog grba glasi: grb u obliku štita gdje se na plavom polju nalaze dvije povijene ruke koje zajedno drže bijeli/srebrni križ s tri prekrižja. Desna je u srebrnom oklopu i predstavlja vojnu upravu Gornjega grada, dok je lijeva u zlatnom rukavu, tj. civilnoj odjeći i predstavlja obrtnički Donji grad. U gornjim uglovima štita nalaze se dvije šestokrake zlatne zvijezde, a nad štitom stoji kruna. Križ na grbu je prema imenu grada Križevci, *Cris*/*Crux*/*Kreutz*/*Koros*…

Središnje poglavlje je ono treće pod naslovom *Plemićke obitelji na križevačko-kalničkom području u kasnom srednjem i ranom novom vijeku* gdje je ukupno obrađeno čak trideset i osam obitelji, abecednim redom: Antolčić, Babok, Baneković, Barabaš, Benčak, Benger, Berlečić, Bočkaj, Bošnjak, Fodroci, Golec, Gregorijanec, Grlović, Gudić, Hadrović, Kamenjan, Kešer, Koritić, Kuzmić, Magdić, Makar, Mrazović, Nemčić, Orahoci, Ožegović, Pisačić, Pomper, Raven, Sakač, Salaj i Bošnjaković, Somođi, Šatvar, Štriga, Švagelj, Valjak, Višak, Zakmardi te Zidarić. To je anotirani popis plemićkih obitelji te najvažnijih pojedinca, uz opis grba svakoga od njih.

Zasebno su pak obrađeni kameni grbovi na tlu križevačko-kalničkog područja te popraćeni kratki opisom mjesta i vremena u kojem su pronađeni. Riječ je o kamenim grbovima u crkvi sv. Brcka na Kalniku, sv. Trojstva u **Visokom** i Uznesenja Marijina u **Gornjoj Rijeci**.

Zaključno se u radu ističe da je većina plemića obrađenog područja pripadala tzv. darovnom plemstvu (*donationalistae*) koje je svoj plemićki položaj temeljilo na darovanom posjedu dok su ostali pripadali tzv. grbovnom plemstvu (*armalisti*).

U obrađenim grbovima najzastupljeniji je simbol lava potom simbol ruke koja drži sablju s odrezanom turskom glavom. Sve je to vezano dakako uz borbu protiv Turaka – Osmanlija. Zanimljivo je da se u grbovima ovog plemstva kao specifičnost nalaze simboli brijega ili trobrijega, što označava smještaj „plemenitih naselja" – posjeda u tom brežuljkastom kraju.

U *Prilozima* je donesena tablica s prikazom učestalosti pojavljivanja simbola unutar štita na grbovima plemićkih obitelji križevačko-kalničkog područja te grafički prikaz statističkih podataka o simbolima koji se pojavljuju izričito unutar štita na grbovima plemićkih obitelji spomenutog područja. Na kraju rada nalazi se sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku te bibliografija.

Ovaj diplomski rad zamišljen je i ostvaren kao pregled, rekapitulacija, ali i izvorno arhivsko istraživanje ovog područja kontinentalne Hrvatske koje je dosad bio velikom dijelom neobrađeno i nepoznato. Rad predstavlja odlično istraživanje križevačko-kalničke heraldičke baštine.

Važno je ovdje istaknuti još nekoliko činjenice. Studentica Ana Marija Ambrušec, sveučilišna prvostupnica teologije (univ. bacc. theol. **Teološkog fakulteta „Matija Vlačić Ilirik"** u Zagrebu – *Sveučilišni program Teologije u Zagrebu*), za vrijeme diplomskog studija povijesti u koautorstvu je s **Anitom Petrović** te pod mentorstvom prof. dr. sc. Mirjane Matijević Sokol dobila 2017. godine **Rektorovu nagradu** za rad iz područja pomoćnih povijesnih znanosti (*Samoborska epigrafska baština do sredine 18. stoljeća*). Osim toga o prostoru s kojega potječe, tj. o svojoj općini, uredila je i napisala informativnu brošuru *Gradec nekada i sada…* (Gradec: Općina Gradec, 2018.). Na stražnjim koricama nalazi se i njezin tekst *Grb Općine Gradec – 10 godina od službenog prihvaćanja*.

Najzad, Ana Marija Ambrušec, univ. mag. hist., na temelju svoga diplomskog rada trenutačno priprema monografiju o heraldičkoj baštini križevačko-kalničkog područja koja će biti objavljena uz pomoć Općine *Kalnik** i u suizdavaštvu HGZD-a.

Stoga s veseljem iščekujemo objavu ove vrijedne i korisne monografije te daljnji nastavak istraživanja heraldičke baštine ovoga prostora!

Patents, Croatia and Slavonia Families' Arms Fund, Collection of Seal Impressions, Gregorijanec Family*) and in the* ***City Museum of Križevci*** *(*Šatvar Armorial Patent*).*

For this thesis all of the available heraldic and sphragistic materials were photographed, and presented under the appropriate chapters.

The work's contents begin with the Introduction, providing the temporal-regional frame and research methodology as well as the geographical presentation of the so-called noble settlements in the region from the 12/13th century until the 18/19th century. It also reviews the relevant historiographical literature for the city and the wider region.

The second chapter presents the coats of arms of the city and the county of Križevci through history. The blazon of the city arms is: azure two hands embowed, the dexter armored argent, the sinister in a sleeve or, holding together a triple cross argent, and in the chief two mullets or. The shield is topped with a golden crown. The armored hand represents the military administration of the Upper City, while the one in a sleeve stands for the civilian, craftsmen's Lower City. The cross cants the city name Križevci, Cris/Crux/Kreutz/Koros…

The central chapter is the third one, titled Noble Families in the Križevci and Kalnik Region in the late Medieval and early Modern Age*, presenting 38 families in alphabetical order:* Antolčić, Babok, Baneković, Barabaš, Benčak, Benger, Berlečić, Bočkaj, Bošnjak, Fodroci, Golec, Gregorijanec, Grlović, Gudić, Hadrović, Kamenjan, Kešer, Koritić, Kuzmić, Magdić, Makar, Mrazović, Nemčić, Orahoci, Ožegović, Pisačić, Pomper, Raven, Sakač, Salaj and Bošnjaković, Somođi, Šatvar, Štriga, Švagelj, Valjak, Višak, Zakmardi, *and* Zidarić, *each with its appropriate blazon.*

Stone-cut coats of arms in the region are then presented separately, describing their location and period of origin. These include the arms in the church of St. Brice of Tours at Kalnik, the church of Holy Trinity in Visoko, and the Church of Assumption of Mary in ***Gornja Rijeka****.*

The Conclusion notes that the majority of the noblemen came from the so-called donationalistae *(landed gentry), owing their noble status to a fief granted to them, while other were so-called armorial nobility (*armalistae*).*

The most common charges appearing in the coats of arms researched were the lion, followed by the emblem consisting of an embowed hand holding a scimitar with a detached Ottoman head. Both are linked with the struggle against Ottomans. Curiously, these noble arms include symbols of a mount or triple mount, designating the location of the "noble settlements" – estates in the hilly region.

The Appendices *include a table showing the frequency of various charges in the noble arms of the region and a graphic representation of the statistical data of the shields of these arms. At the very end is a summary in Croatian and English and the bibliography.*

The thesis was conceived and completed not only as a review/recapitulation but also original archival research into this part of continental Croatia, which remained mostly unprocessed and unpublished. It represents a remarkable research into the heraldic heritage of the Križevci and Kalnik region.

However, it should be noted that Ana Marija Ambušec, after obtaining her university baccalaureate in theology *(at the* ***Theological faculty "Matija Vlačić Ilirik"*** *in Zagreb), during her graduate studies in history, and in co-authorship with* ***Anita Petrović****, under the mentorship of Prof. Mirjana Matijević Sokol, was awarded with the* ***Rector's Award*** *in the field of auxiliary history sciences (*Epigraphic Heritage of Samobor until the mid-18th Century*). Besides, she wrote the informational booklet* Gradec once and today… *(Gradec: Municipality of Gradec, 2018) on her birthplace. The back cover of the publication includes also her short article* The Coat of Arms of the Municipality of Gradec – 10 Years since its Formal Adoption*.*

Ana Marija Ambrušec, univ. mag. hist., is currently preparing a monograph on the heraldic heritage of the Križevci and Kalnik region, based on her graduation thesis, which will be published with help of the Municipality of Kalnik* *and co-published by the HGZD.*

Therefore, we are looking forward to publication of this valuable and useful book and for further research of the heraldic heritage of the region!

* U tiskanom izdanju greškom je ovdje pisalo *Gradec. The printed issue had here in error* Gradec.

Željko Heimer

Svečana akademija povodom 170. obljetnice hrvatske državne zastave

Hrvatski institut za povijest, **Hrvatski povijesni muzej**, **Družba »Braća Hrvatskoga Zmaja«** te **Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo** zajednički su organizirali svečanu akademiju kojom je obilježena 170. obljetnica hrvatske državne zastave.

Akademija je održana u **Zlatnoj dvorani** Hrvatskoga instituta za povijest, Opatička 10, Zagreb, **5. lipnja 2018.** pod visokim pokroviteljstvom **predsjednice Republike Hrvatske** gospođe **Kolinde Grabar-Kitarović**, **Hrvatskog sabora** i **Vlade Republike Hrvatske**.

U ime domaćina nazočne je pozdravila ravnateljica Hrvatskog instituta za povijest dr. sc. **Jasna Turkalj**, te u ime ostalih organizatora skupu su se obratili ravnateljica Hrvatskog povijesnog muzeja **Matea Brstilo Rešetar**, veliki meštar Družbe prof. dr. sc. **Nevio Šetić** i predsjednik HGZD-a pukovnik dr. sc. **Željko Heimer** (slika gore), a prigodnim su se riječima obratili i predstavnici pokrovitelja skupa savjetnica predsjednice za društvene djelatnosti i mlade **Renata Margaretić Urlić**, saborski zastupnik dr. sc. **Tomislav Sokol** te predstojnik Ureda predsjednika Vlade mr. sc. **Zvonimir Frka-Petešić**.

Hrvatski povijesni muzej posebno je za ovu priliku u Zlatnoj dvorani izložio neprocjenjivu 170 godina staru slavljenicu – **instalacijsku zastavu bana Josipa Jelačića**, prvu hrvatsku crveno-bijelo-plavu trobojnicu u službenoj državnoj uporabi, koju je ban svečano primio kao simbol svoje časti i vlasti, **5. lipnja 1848.** godine. Tijekom svečanosti ovu zastavu je čuvala počasna straža sastavljena od pripadnika Počasne satnije **Počasno-zaštitne bojne** Oružanih snaga Republike Hrvatske, u svojim ceremonijalnim odorama, koji su se tijekom akademije i svečano smjenjivali.

Uvodno je hrvatsku himnu otpjevao **Akademski muški zbor Fakulteta elektrotehnike i računarstva** pod ravnanjem dirigenta mo. **Josipa degl' Ivellija** (slika dolje), a tijekom programa zbor je izveo i gotovo zaboravljenu skladbu *Hrvatski barjak* **Vilima Justa** te više poznatih domoljubnih pjesama iz 19. stoljeća.

O hrvatskoj državnoj zastavi govorili su mr. sc. **Jelena Borošak Marijanović** (slika u sredini), dr. sc. **Mario Jareb** i pukovnik dr. sc. Željko Heimer.

Na koncu je dr. sc. Mario Jareb u ime organizacijskog odbora pročitao **Proglas** kojim ove četiri institucije pokreću inicijativu da se 5. lipnja proglasi spomen-danom kao **Dan hrvatske zastave**, koji bi se službeno obilježavao u Republici Hrvatskoj.

HGZD zajedno s tri spomenute nacionalne institucije priprema prigodnu *Spomenicu* u kojoj će biti objavljeni tekstovi obraćanja i fotografije s događanja.

Foto: Ivana Asić, HPM

Ceremonial Gala Marking the 170 Years of the Croatian State Flag

The ***Croatian History Institute****, the* ***Croatian History Museum****, the* ***»Brotherhood of the Croatian Dragon« Society****, and the* ***Croatian Heraldic and Vexillological Association*** *organized a ceremonial gala marking the 170 years of the Croatian state flag.*

The gala was held in the ***Golden Hall*** *of the Croatian History Institute, 10 Opatička Street, Zagreb, on* ***5 June 2018*** *under the auspices of the* ***President of the Republic*** *Ms.* ***Kolinda Grabar-Kitarović****, the* ***Croatian Parliament****, and the* ***Government of the Republic of Croatia****.*

The director of the Croatian History Institute, Dr. ***Jasna Turkalj****, greeted the audience as the host, followed by remarks by the heads of the other organizing institutions – director of the Croatian History Museum* ***Matea Bristilo-Rešetar****, Grand Master of the »Brotherhood of the Croatian Dragon« Society Prof. Dr.* ***Nevio Šetić****, and president of the Croatian Heraldic and Vexillological Association LtC Dr.* ***Željko Heimer*** *(fig. top). The representatives of the patrons greeted the gathering –* ***Renata Margaretić Urlić****, counsellor of the President for social affairs and youth, Dr.* ***Tomislav Sokol****, MP, and MSc.* ***Zvonimir Frka-Petešić****, Chief of Staff of the Prime-minister.*

Particularly for this occasion, the Croatian History Museum exhibited the priceless 170-year-old ***installation flag of the Ban Josip Jelačić****, the first Croatian red-white-blue tricolour in official use. That flag had been received by the Ban as the symbol of his honor and office on* ***5 June 1848****. During the gala the flag was guarded by a honor guard composed of the members of the* ***Honour and Security Battalion*** *of the Croatian Armed Forces, in their ceremonial dresses. They also performed the ceremonial changing of the guard during the event.*

The introduction was the Croatian national anthem, sung by the ***Academic Male Choir of the Faculty of Electrical Engineering and Computing*** *and led by the conductor Mo.* ***Josip degl' Ivellio*** *(fig. bottom). During the event they also performed the almost forgotten song* Croatian Banner *by* ***Vilim Just*** *and number of well-known patriotic songs from the 19th century.*

Lectures on Croatian state flag were read by MSc. ***Jelena Borošak Marijanović*** *(fig. middle), Dr.* ***Mario Jareb****, and LtC Dr. Željko Heimer.*

Finally, Dr. Jareb, read a ***Proclamation*** *on behalf of the organizers, in which these four institutions began an initiative to establish the* ***Day of Croatian Flag*** *as an official memorial day on 5 June, to be marked annually in Croatia.*

The HGZD, together with the three other national institutions, is preparing a Memorial Book*, in which the full text of the addresses and photographs of the event will be published.*

Grby

»Nedavno u gradu, nasmijalo me, pozdrav svima.« Urbana naljepnica na veži Ilica 21, Zagreb [slika desno]

»Recently in the city, this gave me a good laugh.« Urban sticker at the driveway at Ilica street 21, Zagreb [figure right]

Tijana Trako Poljak, 01.06.2018.

Croatia Champion

»Moj skromni kompliment uspjehu hrvatske nogometne vrste na Prvenstvu.« [slika dolje]

»My humble compliments on the success of the Croatian football team in the Championship.« [figure below]

Dieter Linder, 12.06.2018.

Tomislav Šipek – Vexillologist of the Year 2017

Međunarodna internetska udruga veksilologa *Flags of the World* imenovala je za 2017. našeg člana **Tomislava Šipeka** veksilologom godine (*Vexillologist of the Year*, VOTY), kao jednog od najplodnijih ilustratora koji dnas svakodnevno aktivno dopunjavaju web stranice udruge www.fotw.info. Nagradu VOTY udruga dodjeljuje 8. ožujka, *Dana zastave FOTW-a*, od 1998. pojedincima koji značajno doprinose razvoju udruge, tajnim glasovanjem svih članova udruge. Od hrvatskih članova VOTY je dodijeljen Željku Heimeru 2001. godine za znanstveni i grafički doprinos, a Tomislav Šipek nominiran je već jednom ranije 2014. godine za istraživanje i ilustriranje više tisuća japanskih municipalnih zastava, a kasnije se posvetio i zastavama drugih zemalja, turskih, norveških itd

The international online vexillological association Flags of the World *named our member **Tomislav Šipek*** Vexillologist of the Year *(VOTY)* 2017, *as one of the most prolific illustrators, contributing daily to the association's web site www.fotw.info. The VOTY award has been given since 1998 on 8 March,* FOTW Flag Day, *to worthy individuals contributing to the development of FOTW, by secret ballot of all members. Among Croatian FOTW members, the VOTY award went to Željko Heimer in 2001 for his scholarly and graphical contributions, and Tomislav Šipek was nominated once before in 2014 for his research and illustrations of several thousand Japanese municipal flags. He eventually turned to other countries as well, such as Turkish, Norwegian etc.*

Rijeka tuži Ministarstvo uprave

Rijeka is suing the Ministry of Administration

»Nakon što je Ministarstvo uprave nakon dvije godine razmatranja odbilo Odluku riječkog Gradskog vijeća o povratku povijesne trobojnice [slika gore], cijeli predmet će završiti na sudu. Grad Rijeka je Upravnom sudu podnio tužbu protiv ovakvog rješenja Ministarstva. U tužbi se navodi kako je Povjerenstvo za ocjenjivanje izgleda grbova i zastava propustilo od Grada Rijeke zatražiti da otkloni nepravilnosti, ukoliko ih utvrdi, iako ih na to obvezuje Pravilnik temeljem kojeg djeluju. Isto tako, navodi se i niz primjera u kojima je Ministarstvo uprave jedinicama lokalne samouprave dozvolilo korištenje trobojnih zastava iako odstupaju od propisanih pravila prema kojima zastave općina i gradova u pravilu trebaju biti jednobojne. Tužbi je priložen i rad dr. sc. Željka Heimera, […] iz kojeg proizlazi kako je nedvojbeni legitimitet predložene zastave kao jedine povijesne zastave Grada Rijeke.«

»After the Ministry of Administration, following two years of deliberation, rejected the decision of the Rijeka City Council to return to the historical tricolor as its municipal flag [figure above], the entire issue will end up in court. The City of Rijeka submitted a suit to the Court of Administration challenging the Ministry's decision. The suit claims that the Committee for Evaluation of Coats of Arms and Flags failed to request from the city a rectification of irregularities, if such were found, even if that were required by the Regulations in their procedures. Also, they provided a number of examples where the Ministry of Administration allowed units of local self-government to use tricolor flags, even if they deviate from the general rules requiring them to be monocolored. The suit is supported by a paper by Dr. Željko Heimer, […] determining that the proposed flag is undoubtedly the only historical flag of the City of Rijeka.«

www.rijekadanas.com (SP), 21.06.2018.

Čestitamo, doktore Jonovski! ***Congratulations, Dr. Jonovski!***

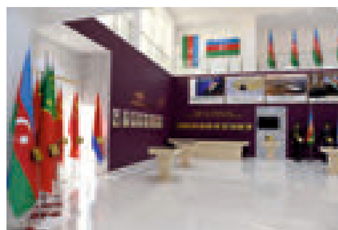

Naš makedonski prijatelj i član od samog osnivanja HGZD-a, **Jovan Jonovski**, predsjednik **Makedonskog grboslovnog društva** (MGD), uspješno je 12. srpnja 2018. obranio doktorsku disertaciju pod nazivom *Sunce i lav kao simboli u heraldici i veksilologiji Makedonije* na Zavodu za nacionalnu povijest Sveučilišta Sv. Ćirila i Metoda u **Skopju**, pod vodstvom mentorice prof. dr. sc. **Dragice Popovske**. Veselimo se zajedno s njim i čestitamo doktoru Jonovskom.

On 12 July 2018 our Macedonian friend and a founding HGZD member, ***Jovan Jonovski****, president of the* ***Macedonian Heraldic Society*** *(MGD), successfully defended his doctoral dissertation titled* Sun and Lion as Symbols in Heraldry and Vexillology of Macedonia *at the National History Institute of the St. Cyril and Methodius University in* ***Skopje*** *under the leadership of Prof. Dr.* ***Dragica Popovska****. We are happy for him and we are sending our congratulations to Dr. Jonovski. (ŽH)*

Muzej zastave u Azerbajdžanu

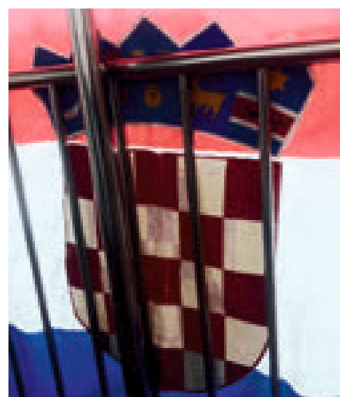
Flag Museum in Azerbaijan

Predsjednik Republike Azerbajdžana **Ilham Alijev** otvorio je Muzej zastave u **Bilasuvaru** (ranije Puškin) na jugoistoku zemlje. Muzej izlaže zemljovide i zastave azerbajdžanskih kanata iz 18. i 19. st., srednjovjekovnu ratničku opremu, grbove gradova iz 19. st., i druge simboličke predmete, poput kovanica, ustava, oznaka, zastavica, poštanskih maraka, odlikovanja iz vremena Azerbajdžanske Demokratske Republike, Sovjetske Socijalističke Republike i suvremene nezavisne Republike.

The president of the Republic of Azerbaijan, ***Ilham Aliyev****, opened the Flag Museum in* ***Bilasuvar*** *(ex-Pushkin) in the southeast part of the country. The Museum exhibits maps and flags of Azeri 18th and 19th khanates, medieval warriors' clothing, city coats of arms dating to 19th century, and other symbolic artifacts, such as coins, constitutions, symbols, flags, postage stamps, orders, and medals, from the period of the Azerbaijan Democratic Republic, Soviet Socialist Republic, and contemporary independent Republic.*

ATERTAC, 18.09.201.8

Rendgensko sunce ***X-ray Sun***

»U hladu balkona u jeku navijačke euforije uz pomoć „rendgenskih" zraka poslijepodnevnog sunca shvatih kako imam jednu vrlo zanimljivu zastavu, koja datira inače u rane 90-e, vješto će oko brzo percipirati ☺«

Grb Republike Hrvatske našiven preko ranije tiskane zastave s povijesnim šahiranim grbom u bijeloj pruzi, službeno rabljenoj od 26. lipnja do 21. prosinca 1990.

»In the shade of balcony, amidst the supporters' frenzy, with help of the "X-rays" of an afternoon sun, I figured that I own a quite curious flag from the early 1990s, a cunning eye can easily figure it out ☺«

The coat of arms of the Republic of Croatia is sewn over a previously printed flag with the white stripe bearing the historical chequy coat of arms used officially between 26 June and 21 December 1990.

Marin Sabolović, 10.07.2018.

Ljetna Češka Republika

The Summer Czech Republic

»I Česi slave s nama i to na svoj poznati duhoviti način: Ljetna Češka Republika je u finalu!!!«

»The Czechs are also celebrating with us in their own well-known humorous way: The Summer Czech Republic is in the Finals!!!«

Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Pragu | *Embassy of the Republic of Croatia in Prague*, **Facebook**, 12.06.2018.

→ 1

Varaždin Temporarily Changed its Flag

This was relayed by a number of media. Of course, in spite of the fancily worded public announcement by the appropriate city office, the city did not change its official flag (composed of five red and white horizontal stripes), but the "supporters' chequy" flag was simply hoisted at its usual place on the façade of the city council building. That it was simply a good marketing trick was confirmed to us by the chief of the Administrative Division for Mayor and City Council Affairs, Dražen Dretar, who kindly provided the photos.

Marko Radeljić

33ICGHS Arras, Francuska

U organizaciji francuskog genealoškog društva *Fédération française de Généalogie* (FFG) te uz partnersku potporu Francuskog heraldičkog i sigilografskog društva (SHFS) i Grada Arrasa, održan je **33. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti** s temom *Genealogija i heraldika, između rata i mira*. Tema kongresa vremenski se uklopila u stotu obljetnicu završetka Prvog svjetskog rata, čije je strahote Arras itekako osjetio, budući da je smješten nedaleko od linije zapadnog fronta. Kao svojevrstan homage Velikom ratu, kroz većinu izlaganja od ukupno 56 sudionika konferencije izmjenjivale su se razne refleksije i utjecaji ratova na heraldiku i genealogiju kroz povijest. Bogata iskustva istraživača te njihovi pristupi i perspektive koje su podijelili međusobno i s publikom kongresa, dodatno su oplemenili i povezali ovu vrijednu akademsku zajednicu koja već godinama kroz ovakve kongrese i kolokvije nastoji osuvremeniti heraldičke i genealoške znanosti te povezati znanstvenike sličnih interesa na međunarodnoj razini.

Kongres je otvoren ceremonijom održanom u svečanoj dvorani povijesne građevine *Hôtel de Ville* iz 16. stoljeća u središtu Arrasa. Pozdravne govore održali su **Thierry Chestier**, predsjednik FFG i škotska heraldica **Elizabeth Roads**, nakon čega je uslijedila ceremonija dodjela nagrada i medalja za 2018. godinu onim autorima koji su svojim djelima doprinijeli razvoju područja dokumentarnih znanosti povijesti, a koje izabire **CIGH**. Poslije je uslijedilo još nekoliko izlaganja nakon čega je u predvorju iste zgrade održan domjenak dobrodošlice za sudionike kongresa te je otvorena izložba *Arras i Pas-de Calais između rata i mira*.

Sljedeća dva dana kongres se preselio u *Hôtel de Guînes* gdje su održana preostala izlaganja kongresa. Popodnevni sati bili su rezervirani za posjete muzejima i knjižnicama pa su tako sudionici bili u mogućnosti vidjeti izložbu *Napoléon* u **Muzeju primijenjenih umjetnosti**. Posebno je zanimljiv bio posjet **Knjižnici Arrasa** gdje je gostima prvo prezentirana izuzetno vrijedna zbirka iluminiranih rukopisnih knjiga (evangelijari, biblije, misali) iz razdoblja od 9. stoljeća pa nadalje, a zatim i kolekcija srednjovjekovnih isprava s odlično očuvanim pečatima.

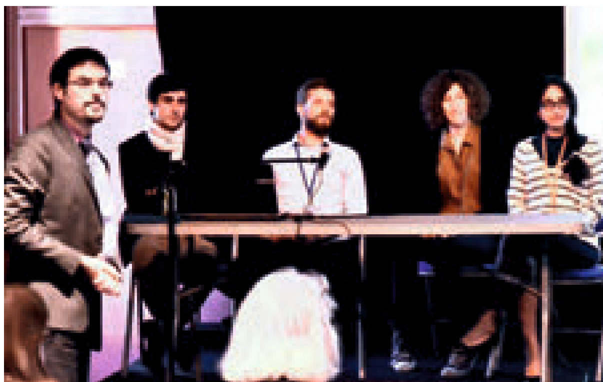
Posebno bih istaknuo studentsku sesiju kongresa, na kojoj je četvero mladih istraživača kroz financijsku potporu **AIH** dobilo priliku predstaviti svoj rad iskusnijim kolegama te posljedično saslušati konstruktivne kritike i savjete koji će im pomoći u nastavku njihove akademske karijere. Ovo je drugi put, nakon premijere na kongresu u **Glasgowu** 2016., da se ovakva sesija održala u programu kongresa te se nadamo da će se ova korisna praksa nastaviti i dalje.

Za vrijeme kongresa održana je i **Opća skupština CIGH** na kojoj su u članstvo primljene heraldičke i genealoške organizacije Njemačke, Katalonije, Gruzije, Monaka, Kanarskih otoka te na kraju, Kameruna, čime je krak ove međunarodne organizacije po prvi puta proširen na afrički kontinent. Od srca čestitamo svim novoprimljenim članovima!

Ceremonija otvaranja kongresa.
Congress opening ceremony.
Photo Marko Radeljić.

Studentska sesija, Radeljić u sredini.
The student session, Radeljić is in the center.
Photo: Facebook page "Arras 2018 Congrès international de généalogie et de héraldique".

33ICGHS Arras, France

Organized by the French genealogical association – Fédération française de Généalogie *(FFG) – the support of the French heraldic and sigilographic society (SHFS) and the City of Arras, the 33rd* ***International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences*** *was held on the topic* Genealogy and heraldry between war and peace. *The congress topic coincided with the centenary of the end of the First World War, the horrors of which Arras felt very much, being located in vicinity of the western front. As homage to the Great War, the majority of the 56 lecturers included various reflections on the influences that war impressed into heraldry and genealogy through history. The rich experiences of the researchers and their approaches and perspectives they shared with each other and with the Congress audience provided further improvement and strengthened links among this diligent academic community, which for a number of years has aspired through these congresses to modernize heraldic and genealogical sciences and to connect scientists with this common interest at the international level.*

The Congress opened with a ceremony held in the hall of the historic 16th-century Hôtel de Ville *in the center of Arras. The introductory addresses were made by* ***Thierry Chestier****, FFG president, and Scottish herald* ***Elizabeth Roads****, followed by the 2018* ***CIGH*** *awards and medal ceremony for the authors who contributed to the field of documentary history sciences. After a few papers, a welcoming cocktail reception was held in the lobby, where the exhibition* Arras and Pas-de-Calais between War and Peace *also was opened.*

For the next two days the Congress moved to the Hôtel de Guînes. *The afternoons were reserved for museum and library visits, where the participants had chance to visit the exhibition* Napoléon *in the* ***Applied Arts Museum****. The visit to the* ***Arras Library*** *was notable, with presentation of its valuable collection of illuminated manuscripts from the 9th century onward (Gospels, Bibles, Missals) and the collection of mediaeval charters with pristinely preserved seals.*

The student session should be pointed out in particular. Four young researchers got the chance, through the ***AIH*** *financial support, to present their work to their more experienced colleagues and hear constructive critique and guidance to help them continue their academic careers. This was the second time such a session was held, after its premiere at the 2016* ***Glasgow*** *Congress, and we hope that this useful practice will continue.*

The ***General Assembly of the CIGH*** *convened during the Congress. It admitted heraldic and genealogical organizations from Germany, Catalonia, Georgia, Monaco, Canary Islands, and finally, from Cameroon, with which the international confederation expands into Africa for the first time. We congratulate the newest CIGH members!*

Kronika HGZD *HGZD Chronicles*

⚐ *21. svibnja 2018.* – tribina Društva zagrebačke klasične gimnazije (DZKG), predavanje **Željko Heimer**: *»Šibenske zastave«* (10. godišnje gostovanje na tribini DZKG)

⚐ *26. svibnja 2018.* – 4. konferencija DOR 2018, Tuheljske Toplice, predavanje **Željko Heimer**: *»Povijest simbola židovskog naroda i Države Izrael«* ①

⚐ *5. lipnja 2018.* – Svečana akademija povodom 170. godina instalacijske zastave bana Jelačića (*Dan hrvatske zastave*), v. str. 30

⚐ *7. lipnja 2018.* – Hrvatski plemićki zbor – splitski ogranak i Udruga studenata povijesti »Toma Arhiđakon« – ISHA Split povodom *Dana hrvatske diplomacije*, predavanje **Mate Božić**: *»Nastanak, uporaba i simbolika najstarijih hrvatskih zemaljskih grbova«*, Filozofski fakultet u Splitu ②

⚐ *9 – 16. lipnja 2018.* – elektroničko zasjedanje 11. redovite izborne **Skupštine HGZD-a**, usvojeni Godišnji i financijski izvještaj, Plan rada, Strateški plan te su jednoglasno izabrani članovi Predsjedništva i Suda časti ponovo u istom sastavu (v. *hgzd.hr/dokumenti*)

⚐ *18. lipnja 2018.* – 25. tribina HGZD-a, predavanje **Mate Božić**: *»Najstariji hrvatski zemaljski grbovi«*, Knjižnica i čitaonica »Bogdan Ogrizović« (KČBO), Zagreb ③

⚐ *20. lipnja 2018.* – 1. predavanje iz ciklusa *»Zastave zemalja Europe i svijeta«* (ZZES), **Željko Heimer**: *»Grb i zastava Republike Hrvatske«*, Koordinacija hrvatskih društava prijateljstva (KHDP), Zagreb, pod pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske gospođe **Kolinde Grabar-Kitarović** ④

→ 36

⚐ 21 May 2018 – *Zagreb Classical Gymnasium Society (DZKG), lecture by **Željko Heimer**:* »Flags of Šibenik« *(10th annual guest lecture at the DZKG tribunes)*

⚐ 26 May 2018 – *4th Conference DOR 2018, Tuheljske Toplice, lecture by **Željko Heimer**:* »History of Symbols of the Jewish People and the State of Israel« ①

⚐ 5 June 2018 – *Ceremonial Gala marking 170 years of the Ban Jelačić Installment Flag (*Croatian Flag Day*),* *see p. 30*

⚐ 7 June 2018 – *Croatian Nobility Union – Split Chapter and the History Students Association »Thomas the Archdeacon« – ISHA Split marking the* Croatian Diplomacy Day*, lecture **Mate Božić**:* »Emergence, Use, and Symbolism of the oldest Croatian Land Arms«*, Faculty of Philosophy in Split* ②

⚐ 9 – 16 June 2018 – *electronic session of the 11th HGZD Regular Elective Assembly: annual and financial reports, annual and strategic plans adopted, members of the Presidency and the Court of Honor re-elected (see* hgzd.hr/dokumenti*)*

⚐ 18 June 2018 – *25th HGZD Tribune, lecture by **Mate Božić**:* »Oldest Croatian Land Arms«*, Library and Reading Room »Bogdan Ogrizović« (KČBO), Zagreb* ③

⚐ 20 June 2018 – *1st lecture in the cycle* »Country flags of Europe and the World« *(ZZES), **Željko Heimer**:* »The Coat of Arms and the Flag of the Republic of Croatia«*, Coordination of Croatian Friendship Societies (KHDP), Zagreb, under auspices of the President of the Republic of Croatia, Mrs **Kolinda Grabar-Kitarović*** ④

→ 36

Međunarodni kongresi — *International Congresses*

15.–19. srpnja 2019. | *15 – 19 July 2019* **HEMISFLAG: 28 ICV**
28. međunarodni veksilološki kongres, San Antonio, Teksas, SAD
***28th International Congress of Vexillology**, San Antonio, Texas, USA*
Vexillological Association of the State of Texas texflags.org
Flag Research Center flagresearchcenter.org

kolovoz 2020. | *August 2020* **34 ICGHS** Madrid, Španjolska | *Spain*
34. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti
34th International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences

kolovoz 2021. | *August 2021* **29 ICV**
29. međunarodni veksilološki kongres, Ljubljana, Slovenija
***29th International Congress of Vexillology**, Ljubljana, Slovenia*
Heraldično, veksilološko in genealoško društvo Heraldica Slovenica www.heraldica-slovenica.si

35 ICGHS 2022 *Cambridge, England, UK*
Beijing, PR China (candidate) **30 ICV 2023**
36 ICGHS 2024 [u pripremi | *TBD*]
Paris, France (candidate) **31 ICV 2025**

Suradnici u ovom broju — *Authors in this issue*

Mate Božić, mag. educ. phil et hist., član HGZD-a, koordinator projekta arheološkog turizma *Regnum Croatorum*, Solin, matefil97@gmail.com

Tomislav Galović, doc. dr. sc., prof. povijesti i dipl. arhivist, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, voditelj seminara *Pomoćne povijesne znanosti*, član Predsjedništva HGZD-a, tgalovic@ffzg.hr

Željko Heimer, pukovnik dr. sc., LF, FF, predsjednik HGZD-a, Zagreb, zheimer@gmail.com

Matija Horvat, nezavisni istraživač, član HGZD-a, Breznički Hum, matija191@gmail.com

Dieter Linder, M. A., povjesničar, projektni menadžer u *Siemensu*, predsjednik udruge *Der Wappen-Löwe*, član-osnivač *Deutsche Gesellschaft für Flaggenkunde* (DGF), info@wappen-linder.de

Dijana Nazor, dr. art., viša konzervatortica-restauratorica u Hrvatskom restauratorskom zavodu, voditeljica likovnog programa Međunarodnog uličnog festivala *Cest is d´Best* i autorica festivala zastavica, članica HGZD-a, Zagreb, dijananazor@gmail.com

Márton Pelles, MSc, student poslijediplomskog doktorskog studija regionalne politike i ekonomije na Sveučilištu u Pečuhu, proučava trgovačku povijest Rijeke, pellesmarci@gmail.com

Marko Radeljić, mag. univ. hist., član HGZD-a, voditelj projekta digitalizacije heraldičke baštine grada Šibenika, Zagreb, mradeljic@hotmail.com

Marin Sabolović, mag. geogr., predsjednik *Društva za očuvanje hrvatske vojne tradicije*, ravnatelj *Muzeja Domovinskog rata u Bjelovaru* u osnivanju, član HGZD-a, marinsabolovic@net.hr

Tomislav Todorović, inženjer elektrotehnike iz Zrenjanina, član udruge *Flags of the World* i HGZD-a, tomislav.todorovic.rs@gmail.com

Tijana Trako Poljak, doc. dr. sc., Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Zagreb, članica predsjedništva HGZD-a, ttrako@ffzg.hr

Marko Vitez, mag. educ. geogr. et hist., učitelj geografije u OŠ Kneginec Gornji, član HGZD-a, markovitez@yahoo.com

Vilena Vrbanić, mag. musicol., studentica poslijediplomskog doktorskog studija hrvatske kulture na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, vilena.vrbanic@gmail.com

Grb i Zastava

Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Bulletin of the Croatian Heraldic & Vexillological Association

IMPRESSUM
Grb i Zastava:
Glasnik Hrvatskog grboslovnog i zastavoslovnog društva
Broj **24**, Godina **XII.** Zagreb **studeni 2018.** ISSN1846-3827
Urednik i engleski prijevod: **Željko Heimer**
Predsjedništvo HGZD-a: **Željko Heimer**, predsjednik; **Dubravka Peić Čaldarović**, potpredsjednica; **Matea Brstilo Rešetar**, tajnica; **Tijana Trako Poljak**, **Tomislav Galović**, članovi Predsjedništva. Engleska lektura: **Ted Kaye,** North American Vexillological Association
Cijena broja 35 kn, za inozemstvo 7 €. Godišnja pretplata (2 broja): 60 kn, inozemstvo 12 €. Za članove HGZD-a besplatno.
Narudžbe na **Leykam international, Ilica 42, HR-10000 Zagreb** ili **leykaminternational@gmail.com**
Izdavač: **Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo Pazinska 50, HR-10110 Zagreb**
E-mail: **hgzd@hgzd.hr** Web: **http://www.hgzd.hr**
IBAN **HR2323600001101905988** Tisak: **Denona d. o. o.**
OIB **21212575148** Naklada ovog broja: **200 komada**
Prilozi za »Grb i Zastavu« dobrodošli su. Članci, fotografije i ostalo mogu se dostaviti izdavaču u pisanom ili tiskanom obliku, u elektroničkom obliku ili kao privici elektroničkom poštom. Materijali se ne vraćaju.
Stavovi i mišljenja izneseni u glasilu su autorski, i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ni HGZD-a. Iako se HGZD trudi da su podaci izneseni u glasilu točni, Društvo ne garantira njihovu točnost i ne preuzima nikakvu materijalnu ni moralnu odgovornost za štetu koja bi zbog njih nastala.
Ovaj broj zaključen je 1. studenoga 2018.

Kronika HGZD (nastavak)

(continued) HGZD Chronicles

→ 34

⚐ *10. srpnja 2018.* – 2. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: *»Zastave Narodne Republike Kine«*, KHDP

⚐ *13. rujna 2018.* – 3. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: *»Ruske zastave«*, KHDP

⚐ *19. rujna 2018.* – Hrvatski državni arhiv, predstavljanje knjige **Miroslav Granić** i **Denis Martinović**: *»Plemstvo kraljevine Dalmacije 1814.-1918.«*, izdavača Državnog arhiva u Zadru (DAZ) i Književnog kruga Split, govornici ravnatelj DAZ, dr. sc. **Ante Gverić**, recenzent knjige, prof. dr. sc. **Stjepan Ćosić** te jedan od autora prof. dr. sc. Miroslav Granić (vidi str. 23 – 24)

⚐ *1. listopada 2018.* – Svjetski veksilološki dan

⚐ *4. listopad 2018. – 33. međunarodni kongres genealoških i heraldičkih znanosti*, Arras, Francuska, predavanje **Marko Radeljić**: *»Uporaba heraldike u povijesnom istraživanju: kako su ishodi rata utjecali na heraldiku srednjovjekovnog Šibenika«*, stipendija **AIH** i **HGZD** mladim znanstvenicima, v. str. 33 ⑧

⚐ *12. listopada 2018.* – 26. tribina HGZD-a, predavanje **William Belanich** (Dayton, Ohio, SAD): *»Zastave saveznih država SAD-a u američkom društvu«*, KČBO ⑤

⚐ *15. listopada 2018.* – 27. tribina HGZD-a, predavanje **Antonio Grgić**: *»Suvremena heraldika i konstrukcija identiteta regije Podravine i Prigorja«*, KČBO ⑥

⚐ *18. listopada 2018.* – 4. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: *»Zastave Indije«*, KHDP ⑦

⚐ *23. listopada 2018.* – 5. predavanje ZZES, **Željko Heimer**: *»Grbovi i zastave Slovenije«*, KHDP

→ 34

⚐10 July 2018 – 2nd *lecture ZZES,* ***Željko Heimer****:* »Flags of the People's Republic of China«, *KHDP*

⚐13 September 2018 – 3rd *lecture ZZES,* ***Željko Heimer****:* »Russian Flags«, *KHDP*

⚐19 September 2018 – *Croatian State Archives, book promotion by* ***Miroslav Granić*** *and* ***Denis Martinović****:* »Nobility of the Kingdom of Dalmatia 1814–1918«, *published by the State Archives in Zadar (DAZ) and the Literary Circle Split, promoters DAZ director, dr.* ***Ante Gverić****, book reviewer, prof.* ***Stjepan Ćosić****, and for the authors, prof. Miroslav Granić (see pp. 23 – 24)*

⚐1 October 2018 – *World Vexillology Day*

⚐4 October 2018 – *33rd international Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, Arras, France, lecture* ***Marko Radeljić****:* »The Usage of Heraldry in Historical Research: How the Outcomes of War Affected Heraldry in Medieval Sibenik (Croatia)«, ***AIH*** *and* ***HGZD*** *young scientists stipend, see p. 33* ⑧

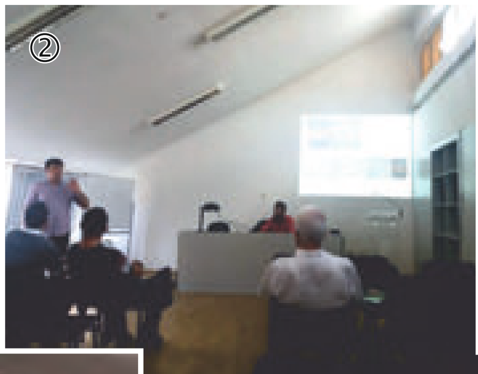
⚐12 October 2018 – *26th HGZD Tribune, lecture by* ***William Belanich*** *(Dayton, Ohio, USA):* »US State Flags in the American Society«, *KČBO* ⑤

⚐15 October 2018 – *27th HGZD Tribune, lecture by* ***Antonio Grgić****:* »Contemporary Heraldry and Identity Construction of the Podravina and Prigorje Region«, *KČBO* ⑥

⚐18 October 2018 – 4th *lecture ZZES,* ***Željko Heimer****:* »Flags of India«, *KHDP* ⑦

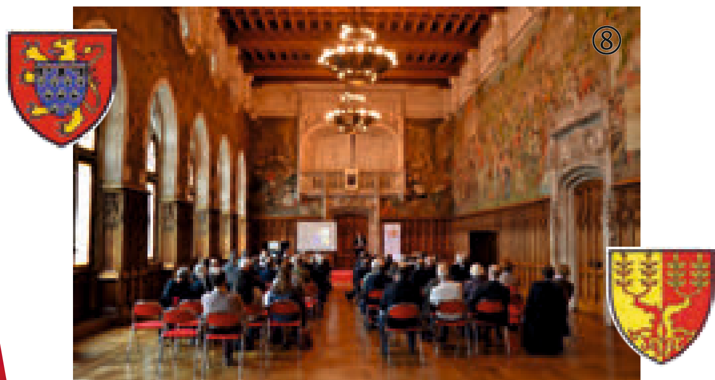
⚐23 October 2018 – 5th *lecture ZZES,* ***Željko Heimer****:* »Coats of Arms and Flags of Slovenia«, *KHDP*

①

②

③

④

⑧

⑤

CELEBRATE FLAGS October 1

⑥

⑦